

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS

KOMUNIKACIJOS IR INFORMATIKOS INSTITUTAS

MINDAUGAS DORELIS

Elektroninis viešasis administravimas, EVAmis1-01

**ELEKTRONINĖS VALDŽIOS PASLAUGŲ
DIEGIMAS TARPINSTITUCINĖJE VIEŠOJO
SEKTORIAUS SISTEMOJE: PASAULINĖ
PATIRTIS IR LIETUVOS PERSPEKTYVOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –

doc. dr. Tadas Limba

Vilnius, 2013

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

FACULTY OF SOCIAL POLICY

INSTITUTE OF COMMUNICATION AND INFORMATICS

MINDAUGAS DORELIS

Electronic public administration, EVAmis1-01

**ESTABLISHMENT OF ELECTRONIC
GOVERNMENT SERVICES IN THE INTER-
INSTITUTIONAL SYSTEM OF PUBLIC SECTOR:
GLOBAL EXPERIENCE AND PROSPECTS IN
LITHUANIA**

Master's thesis

Supervisor –
assoc. prof. TadasLimba

Vilnius, 2013

SANTRUMPOS

ADA – sistemos ir tinklai – automatizuoto duomenų apdorojimo sistemos ir tinklai
e. (viešosios paslaugos) – elektroninės viešosios paslaugos
e. sveikata – elektroninė sveikata
e. valdžia – elektroninė valdžia
EESRK – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas
ES – Europos Sąjunga
IRT – informacinės ir ryšių technologijos
IS – informacinė sistema
IT – informacinės technologijos
IVPK – Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos
JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos
SEMIC.EU– Europos semantinio sąveikumo centras.
SM – susisiekimo ministerija
ŪM – Ūkio ministerija
VIIVĮ – Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas
VRM – Vidaus reikalų ministerija

TURINYS

ĮVADAS	5
1. ELEKTRONINĖS VALDŽIOS SĄVEIKUMO TEORINIAI ASPEKTAI	9
1.1. Elektroninės valdžios sąveikumo samprata ir raidos tendencijos	9
1.2. Elektroninės valdžios sąveikumo principai ir modeliai	14
2. ELEKTRONINĖS VALDŽIOS SĄVEIKUMO DIEGIMO PASAULINĖ PATIRTIS .	20
2.1. Europos Sąjungos iniciatyvos plėtojant elektroninės valdžios sąveikumo diegimą	20
2.2. Europos sąveikumo sistemos analizė	24
2.3. Europos Sąjungos valstybių patirtis elektroninės valdžios sąveikumo srityje	29
2.4. Europos Sąjungos ir kitų pasaulio valstybių e. valdžios sąveikumo projektai	31
2.5. Elektroninės valdžios sąveikumo Lietuvoje analizė	36
2.5.1. Elektroninės valdžios sąveikumo diegimo sąlygos	36
2.5.2. Esama padėtis e. paslaugų srityje įgyvendinant sąveikumą	39
2.5.3. Lietuvos viešojo sektoriaus priemonės ir projektai elektroninės valdžios sąveikumo srityje	43
3. ELEKTRONINĖS VALDŽIOS SĄVEIKUMO DIEGIMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE TYRIMAS	49
3.1. Tyrimo metodologija	49
3.1.1. Tyrimo organizavimas	49
3.1.2. Tyrimo respondentų charakteristika	50
3.2. Tyrimo duomenų analizė	50
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	61
LITERATŪRA	64
ANOTACIJA	
ABSTRACT	
SANTRAUKA.	
SUMMARY	

IVADAS

Temos aktualumas. Sparčiai besivystančios informacinių ir ryšių technologijos (toliau – IRT) atvėrė naujas globalaus bendravimo ir sąveikos galimybes – sukūrė elektroninę erdvę be įprastų laiko ir atstumo suvaržymų. Todėl vienas svarbiausiųjų uždavinių šiuolaikinei valstybei – keistis atsižvelgiant į modernėjančios visuomenės ir verslo poreikius bei lūkesčius, keisti valstybės valdymą, t.y. modernizuoti viešąjį administravimą, diegiant šiuolaikines technologijas, pertvarkant ir permąstant organizacinius procesus, atsižvelgiant į vartotojo poreikius.

Informacinės komunikacinės technologijos leidžia padidinti valdžios vidinio ir išorinio sąveikavimo spartą, užtikrina viešųjų paslaugų kokybės gerinimą, pasiekiamumą, tikslumą. Kryptingas ir efektyvus IRT naudojimas sudaro sąlygas naudotis viešosiomis paslaugomis 24 valandas per parą, 7 dienas per savaitę, padidina priimamų viešųjų sprendimų skaidrumą bei viešojo administravimo institucijų atskaitomybę. E. valdžios priemonės praplečia gyventojų galimybes dalyvauti politiniuose procesuose. Valstybinių institucijų diegiamos naujos informacinės technologijos gali tapti efektyviu instrumentu viešajai vertei didinti. Tokiu atveju viešosios vertės didinimas priklausys nuo sprendimo, kokiose konkrečiose valdžios institucijų valdymo srityse naudoti naujausias technologijas¹.

Atsiradus galimybių taikyti tokias novatoriškas technologijas, kaip socialiniai tinklai, piliečiai dar tvirčiau tikisi, kad, jiems internetu naudojantis įvairiausiomis paslaugomis, bus labiau atsižvelgiama į jų poreikius. Tačiau tarpvalstybinių e. valdžios paslaugų teikiama mažai, o jei tokios paslaugos ir teikiamos, dauguma ES piliečių nelinkę jomis naudotis². Dėl šios priežasties neabejotinai būtina pereiti prie atviresnio internetinių paslaugų kūrimo, rengimo ir teikimo modelio, pasinaudojant piliečių, verslininkų ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimo teikiamomis galimybėmis. Suderinus naujas technologijas, atviras specifikacijas, novatorišką architektūrą ir galimybę naudotis viešojo sektoriaus informacija, piliečiams galima sukurti didesnę vertę išnaudojant mažiau išteklių.³

E. valdžiai tampant vienu iš pagrindinių įrankių įgyvendinant valstybės strateginius tikslus nukreiptus į geresnį valdymą, auga ir mokslinių tyrimų šioje srityje svarba. E. valdžios

¹ Limba T. Elektroninės valdžios priemonių įtaka viešosios vertės didinimui// Viešoji politika ir administravimas. 2004, Nr.10, p. 46.

² 2010 m. Europos skaitmeninio konkurencingumo ataskaita. P. 88. <http://intra.infso.cec.eu.int/C4/docs/main%20page/european_competitiveness_report_2010.pdf.

³ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui 2011-2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios. – Briuselis, 2010.12.15. KOM(2010)743 galutinis.

tarpdiscipliniškumas iškelia naujus reikalavimus tokio pobūdžio tyrimų planavimui, įgyvendinimui ir sėkmingam jų rezultatų pritaikymui.⁴

Elektroninė valdžia vis labiau pripažįstama naująja politinio valdymo ir viešojo administravimo paradigma, kur e. valdžia traktuojama kaip socio-techninė sistema ir vertinama technologiniu, ekonominiu, organizaciniu, teisiniu reglamentavimo, socialiniu, politiniu, etiniu ir kt. aspektais. Šiuolaikinės valstybės, siekamos našaus, efektyvaus ir skaidraus valstybės valdymo, savo veiklą orientuoja į veiksmus, jungiančius šiuolaikines informacinių ir ryšių technologijų galimybes su perspektyviais valstybės valdymo būdais. Visa tai atskleidžia daugiasluoksni koordonavimo svarbą e. valdžios vystymo procesuose. Kadangi e. valdžia tampa globalizuoto pasaulio atributu, tas koordonavimas vykdomas paklūstant šiuolaikinėje globalizuotoje visuomenėje vykstančių procesų daugiasluoksni valdymo principams. Daugiasluoksniame valdyme išskiriami vietos, nacionalinis ir globalusis arba regioninis valdymo lygmenys. Atitinkamai, tie lygmenys būdingi ir e. valdžios plėtotės valdymo arba koordonavimo procesams.⁵

Tyrimo problema. Neišbaigtas elektroninės valdžios sąveikumo diegimas sąlygoja įvairias viešojo administravimo institucijų sklendaus bendradarbiavimo su vartotojais ir tarpusavio problemas pasaulio šalyse ir Lietuvoje.

Pastarąjį dešimtmetį galima įvardinti kaip Lietuvos informacinių sistemų evoliucijos bei integracijos laikotarpį. Per paskutiniuosius dešimt metų Lietuva sugebėjo išnaudoti svarbiausius informacinių technologijų įrankius ir taip pritaikyti elektronines paslaugas šalies poreikiams bei galimybėms, perkeldama dalį biurokratinių paslaugų, procesų į elektroninę erdvę. Nuoseklus e. erdvės vystymasis padėjo tvirtus pamatus Lietuvos informacinių technologijų potencialo augimui. Lietuvos institucijos yra įsigijusios daug gerų sistemų, tačiau nėra išnaudotos jų galimybės nei ekonomiškai, nei techniškai. Šiuo metu per dažnai koncentruojamasi tik į sistemų kūrimą, o ne į paslaugų gavėją. Todėl ypač svarbi šiame kontekste tampa e. valdžios sąveikumo diegimo problema.

„Paradoksalu, tačiau norint užtikrinti sėkmingą e. valdžios projektą, kurie dažniausiai yra orientuoti į viso valdžios aparato sąveikumo stiprinimą, įgyvendinimą būtina, kad viešojo sektoriaus organizacijos jau turėtų tam tikrą sąveikumo brandos lygį, kuris užtikrintų glaudų visų projekto dalyvių bendradarbiavimą ir efektyvų keitimąsi informacija. Taigi, e. valdžios

⁴ Petrauskas R., Malinauskienė E. Elektroninės valdžios moksliniai tyrimai: Lietuva pasauliniame kontekste. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-12]

⁵ Domarkas V. Tarptautinių organizacijų vaidmuo elektroninės valdžios lygmens vertinimo ir vystymo koordonavimo procesuose// Viešoji politika ir administravimas. 2010, Nr.33, p.23-34.

*sąveikumo plėtra ir vertinimas yra pagrindinis būdas išvengti arba sumažinti susijusių projektų įgyvendinimo rizikas, kurios esant nepakankamam sąveikumui išauga dramatiškai.*⁶

Be to, viena iš priežasčių, trukdančių plėtoti e. paslaugų teikimą, yra vartotojų išprusimo stoka ir nepasitikėjimas elektroninės erdvės saugumu. „Valstybė dažnai pamiršta jau sukurtą produktą, jo nepristato visuomenei, neviešina ir neaiškina naudos, nemoko juo naudotis“⁷. Taigi pirmoji problema – žinomumas. Antra problema – gebėjimų ugdymas, mokymas, aiškinamasis darbas apie sukurtus produktus.

Tyrimo objektas. Elektroninės valdžios sąveikumo (interoperabilumo) tarp viešojo sektoriaus institucijų diegimas.

Tiriamąo darbo tikslas. Išanalizavus teorinius aspektus ir pasaulinę patirtį diegiant elektroninės valdžios sąveikumą tarpinstitucinėje viešojo sektoriaus sistemoje, pateikti rekomendacijas elektroninės valdžios sąveikumo sistemos diegimui tarp viešojo sektoriaus institucijų Lietuvoje.

Darbo tikslui pasiekti keliami **uždaviniai**:

- išnagrinėti elektroninės valdžios sąveikumą teoriniu aspektu;
- išanalizuoti elektroninės valdžios sąveikumo diegimo pasaulinę patirtį;
- atlikti kokybinio ekspertų nuomonės tyrimo elektroninės valdžios sąveikumo diegimo galimybių tema duomenų analizę ir remiantis gautais duomenimis pateikti išvadas ir pasiūlymus.

Tyrimo metodai. Darbe taikyti aprašomasis, sisteminės analizės, loginis, lyginamasis ir kokybinio tyrimo tyrimo metodai. Aprašomasis ir sisteminės analizės metodai taikyti analizuojant mokslinę literatūrą bei elektroninės valdžios sąveikumą reglamentuojančius dokumentus, įvairių Lietuvos institucijų parengtas ataskaitas, kitą literatūrą. Loginis ir palyginamasis metodai taikyti lyginant pasaulinę ir Lietuvos praktiką elektroninės valdžios sąveikumo diegimo srityje, pateikiant išvadas ir rekomendacijas. Kokybinio tyrimu buvo siekiama įvertinti elektroninės valdžios sąveikumo diegimo galimybes Lietuvoje.

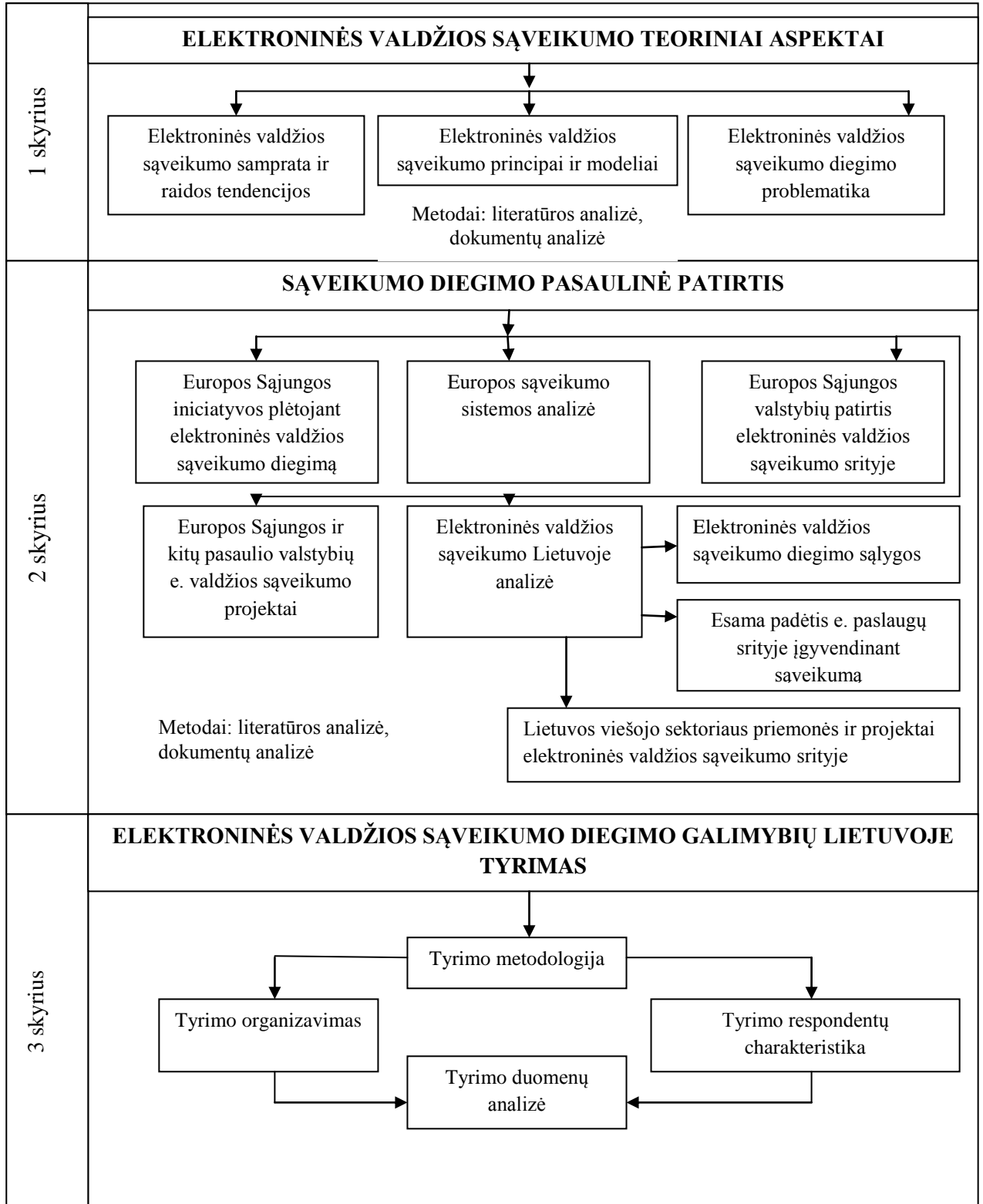
Tyrimo šaltiniai. Darbe naudoti šaltiniai – tai mokslinės publikacijos, Europos Sąjungos dokumentai, Lietuvos Respublikos teisės aktai, projektų dėl elektroninės valdžios sąveikumo diegimo Lietuvoje ataskaitos.

Darbo struktūra. Šį darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai (žr. 1 pav.). Pirmame skyriuje yra nagrinėjami elektroninės valdžios sąveikumo teoriniai aspektai: elektroninės valdžios sąveikumo samprata ir raidos tendencijos, elektroninės valdžios sąveikumo principai ir modeliai

⁶ Malinauskienė E. Dinaminių organizacijos sąveikumo gebėjimų vertinimas skirtingo E. valdžios išsivystymo lygio kontekste. Daktaro disertacijos santrauka. – Vilnius, 2010, p.6.

⁷ Valdo Kišono, Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos direktoriaus komentaras.

bei elektroninės valdžios sąveikumo diegimo problematika. Antrajame skyriuje yra nagrinėjama elektroninės valdžios sąveikumo diegimo pasaulinė patirtis. Trečiame skyriuje yra pateikiami ir analizuojami elektroninės valdžios ir susijusių sričių ekspertų vertinimai elektroninės valdžios sąveikumo diegimo Lietuvoje tema.

1 pav. Magistro baigiamojo darbo struktūros loginė schema

Darbo praktinis reikšmingumas. Darbo praktinį reikšmingumą parodo atliktas kokybinis tyrimas, kuriuo buvo siekta išsiaiškinti elektroninės valdžios sąveikumo diegimo galimybes Lietuvoje.

1. ELEKTRONINĖS VALDŽIOS SĄVEIKUMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Elektroninės valdžios sąveikumo samprata ir raidos tendencijos

Elektroninė valdžia (toliau – e. valdžia) dažniausiai suvokiama kaip valstybės valdžios tąsa elektroninėje erdvėje, pasireiškianti valstybės funkcijų įgyvendinimu pasitelkiant informacines technologijas. Elektroninė valdžia yra vienas iš būdų pagerinti visuomenės ir valstybės valdžios komunikavimo kokybę, modernizuoti valstybės valdymą, sėkmingai vykdyti valstybės reformą, prisitaikant prie žinių visuomenės reikalavimų. Dėl šių priežasčių elektroninė valdžia gali ir turi tapti viena iš svarbiausių žinių visuomenės teisėkūros gairių, valstybės strateginės politikos prioritetu ir valdymo įgyvendinimo efektyvumo veiksmu.⁸

Kai kurie mokslininkai siūlo naudoti *virtualios valstybės* sąvoką, kuri apibendrina e. valdžios rezultatą – viešųjų paslaugų virtualizaciją per virtualias „agentūras“ ir ryšius⁹.

J. Moon išskiria keturis pagrindinius e. valdžios elementus:

1. saugų valdžios vidinį tinklą ir bendrą duomenų bazę efektyvesniam bendradarbiavimui tarp valdžios institucijų;
2. viešąsias paslaugas, kurių teikimas pagrįstas internetu ir elektroninėmis priemonėmis;
3. elektroninę komerciją, tam tikrą valdžios veiklą (pvz., viešuosius pirkimus) padarančią efektyvesne;
4. skaitmeninę demokratiją, sukuriančią didesnę valdžios skaidrumą ir atskaitomybę.¹⁰

Šių elementų pagrindu analitikai išskiria penkis svarbiausias e. valdžios sudėtines dalis, tai: 1) integralios išorės ir vidaus valdymo sistemos; 2) mobilios transakcijos; 3) skaitmeninė įtrauktis; 4) e. dalyvavimas; 5) naudojimas e. valdžios teikiamomis galimybėmis¹¹.

Ryšys tarp šių sudėtinių dalių atvaizduotas 2 paveiksle.

⁸ Kiškis M., Kraujelytė A. Elektroninės valdžios instrumentalizmo ir jo alternatyvų teisinė-politinė analizė// Teisė. 2005, t. 55, p. 48.

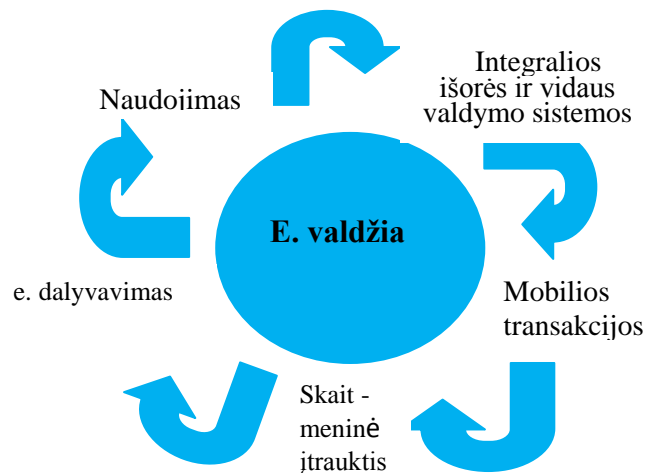
⁹ Fountain J. Building the Virtual State: Information Technology and Institutional Change Evolution. Washington: Brookings Institution, 2001, p.4. cit. iš Bandomosios funkcijų peržiūros ataskaitos „Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra“. Vilnius: VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, 2011, p.12.

¹⁰ Jae Moon M. „Evolution of E-Government among Municipalities: Rhetoric or Reality?“ public Administration Review, 62(4), 2002, p. 425. Cit. iš Bandomosios funkcijų peržiūros ataskaitos „Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra“. Vilnius: VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, 2011, p.12.

¹¹ Bandomoji funkcijų peržiūros ataskaita „Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra“. Vilnius: VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, 2011, p.12.

E.Malinauskienė išskiria šiuos esminius e. valdžios elementus: valstybės registrai ir informacinės sistemos, saugi ir patikima viešojo administravimo ryšių infrastruktūra, vientisas viešųjų paslaugų teikimas arba „vieno langelio“ principo pilnas įgyvendinimas.

Apibrėžiant e. valdžią politiniuose dokumentuose, akcentuojami panašūs elementai. Europos Komisija pateikia tokį elektroninės valdžios apibrėžimą: „*E. valdžia – visuma viešojo administravimo veikloje diegiamų informacinių ir ryšių technologijų (IRT), organizacinių šios veiklos pokyčių ir naujų įgūdžių, skirtų viešosioms paslaugoms, demokratiniams procesams ir viešajai politikai tobulinti.*“¹²

2. pav. E. valdžios sudėtinės dalys ir jų tarpusavio ryšys.

Šaltinis: Jungtinių Tautų e. valdžios plėtros duomenų bazė (*United Nations E-Government Development Database*)¹³

E. valdžios tikslai gali būti siejami su trimis elektroninės valdžios paslaugų teikimo modeliais: 1) valdžia – valdžiai; 2) valdžia – verslui; 3) valdžia – piliečiams. Modelis valdžia – valdžiai daugeliu atžvilgių yra e. valdžios pagrindas, ir valdžia, norėdama sėkmingos elektroninės komunikacijos su piliečiais, pirmiausia turi tobulinti ir modernizuoti savo vidaus sistemą bei procedūras.¹⁴

¹² E. valdžios samprata [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-05] <<http://saveikumas.gov.lt/lt/saveikumas/saveikumo-savoka.html>>

¹³ United Nations E-Government Development Database.

<http://www2.unpan.org/egovkb/egovernment_resources/Spotlights_2010.html#1> [žiūrėta 2012-10-17]

¹⁴ Garuckas R., Kaziliūnas A. E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė// Viešoji politika ir administravimas. 2008, Nr.23. P. 60.

A. Ilkevičius išskiria ne tris, o keturis e. valdžios paslaugų teikimo modelius: e. valdžia visuomenei; e. valdžia – verslui; e. valdžia – tarnautojui; e. valdžia – valdžiai¹⁵. Modelis e. valdžia – tarnautojui apima elektroninės valdžios priemones tarnautojų darbo santykiams valdyti, savitarnos paslaugoms bei žinioms ir kompetencijai valdyti. Bene labiausiai apibendrintai e. valdžios (kartu ir jos teikiamų paslaugų) esmę nusako požiūris, kad e. valdžia – bendradarbiaujantis valdymas (angl. *collaborative governance*), pripažįstama, kad tas valdymas yra sudėtingas ir prieštaringas, kadangi viešasis valdymas daugiausia remiasi administravimu bei kontrole, ir tai daro įtaką valstybės tarnautojų elgeseni, o visuomenės dalyvavimu tame valdyme įtakai didinti reikalinga abipusė sąveika. To bendradarbiavimo prieštaringumą didina ir politinė valdžios prigimtis bei horizontalaus esančių valdžios įstaigų veiklos koordinavimo sunkumai. Todėl šiuolaikinė e. valdžia turi būti kuriama kaip adaptyvi bendradarbiaujančio valdymo sistema, derinant vidinę integraciją su kuo jautresniu reagavimu į aplinkos pokyčius.¹⁶

Plėtojant e. valdžios teikiamas paslaugas pagal modelį e. valdžia – visuomenei, teikiamos šios paslaugos internetu: interaktyvi informacija, laikantis „Vieno langelio“ principo, „Asmens bylos“ principo; užtikrinama e. demokratija (apklausos, rinkimai, reitingai ir pan.); vykdomos e. kampanijos (interesų grupių informavimo kampanijos).

Plėtojant e. valdžios teikiamas paslaugas pagal modelį e. valdžia – verslui, teikiamos šios paslaugos internetu: informacija apie e konkursus, t.y. viešųjų pirkimų konkursai, aukcionai ir pan.; informacija apie e mokesčius (skaičiuoklės, atsiskaitymai, išsklotinės ir pan.); e dokumentai (verslo leidimai, licencijos, pažymos ir pan.); statybų leidimai, planai ir pan.

Vykiant e. valdžios įgyvendinimą pagal modelį e. valdžia – tarnautojui, prioritetą galima būtų suteikti šioms e priemonėms: tarnautojų informacijos valdymui; darbo santykių valdymui; savitarnos paslaugoms; žinių ir kompetencijos valdymui.

Vykiant e. valdžios įgyvendinimą pagal modelį e. valdžia – valdžiai, svarbūs būtų: tarpinstituciniai e. ryšiai (tarpvalstybiniai, lokalūs hierarchiniai bei mišrūs); pažangūs e. procesai (duomenų mainai, lėšų pervedimai).

Europos Komisija yra sudariusi dvidešimties pagrindinių viešųjų paslaugų, skirtų piliečiams ir verslui, kurios turi būti perkeltos į elektroninę terpę, sąrašą (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Pagrindinių viešųjų e. paslaugų sąrašas

Paslaugos gyventojams	Paslaugos verslo subjektams
1. Pajamų ir turto deklaravimas.	1. Įmonių mokesčiai.

¹⁵ Ilkevičius, A. Elektroninės valdžios koncepcija ir technologinės galimybės jai realizuoti. Konferencija e-miestas visiems: šiuolaikiško Vilniaus vizija virtualiame pasaulyje. 2005 m. kovo 2 diena, Vilnius. [interaktyvus] <http://www.news.lt/Upload/200503/erp.pdf> [žiūrėta 2013-02-17]

¹⁶ Garuckas R., Kaziliūnas A. E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė// Viešoji politika ir administravimas. 2008, Nr.23, p. 60.

<ol style="list-style-type: none"> 2. Laisvų darbo vietų paieška. 3. Socialinės išmokos ir kompensacijos. 4. Asmens dokumentai. 5. Transporto priemonių registravimas. 6. Leidimai statyti pastatus. 7. Pranešimai policijai. 8. Leidinių, publikacijų paieška viešosiose bibliotekose. 9. Gimimo ir mirties liudijimai. 10. Gyvenamosios vietos deklaracijos. 11. Interaktyvios gydytojų konsultacijos ir registracija poliklinikose. 12. Paraiškos. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Pridėtinės vertės mokestis (PVM). 3. Naujų įmonių registravimas. 4. Duomenų teikimas Statistikos prie Vyriausybės. 5. Viešieji pirkimai. 6. Socialinės išmokos darbuotojams. 7. Muitinės deklaracijos. 8. Leidimai, kuriuos reikia derinti su aplinkos apsaugos tarnybomis.
--	--

Šaltinis: EK informacija.

1-oje lentelėje išvardintų paslaugų perkėlimo į e. terpę stebėseną Europos Sąjungos valstybėse vykdoma nuo 2001 m. Informacijos teikimas visuomenei yra žemutinė, bet viena svarbiausių e. valdžios paslaugų teikimo forma, kuria remiamasi ir teikiant aukštesnio lygio paslaugas.¹⁷ Tačiau reikia pastebėti, jog 1 lentelėje išvardintas e. paslaugų sąrašas negali būti laikomas baigtiniu, nes jame neįtrauktos tokios svarbios e. informacijos teikimo visuomenei sritys kaip teisminės valdžios teikiamos e. paslaugos, teisės aktų paieška, valstybės registruose esanti informacija, e. demokratija ir kt. aukščiau pagal e. paslaugų teikimo modelius išvardintos paslaugos.

Elektroninės valdžios viešajame sektoriuje tikslus E.Malinauskienė apibrėžia taip:

- lankstumas;
- orientacija į piliečius;
- skaidrumas ir atsakomybė;
- našumas ir efektyvumas.¹⁸

Tačiau nors sutariama dėl to, kas yra e. valdžia, diskusijų kyla dėl to, ar e. valdžia visų pirma yra viešojo administravimo sistemos elementas, ar informacinės visuomenės elementas. Jei viešojo administravimo elementas eina pirmiau, vadinasi e. valdžios politikos įgyvendinimas turėtų būti orientuotas į viešojo administravimo sistemos tobulinimą, kuris bus daugiau susijęs su IRT pritaikymu konkrečiose viešojo administravimo srityse (ten, kur jos reikalingiausios ir naudingiausios). Jei pabrėžiamas informacinės visuomenės elementas, pirminiai e. valdžios tikslai daugiau turėtų sietis su IRT taikymu kuo platesniame visuomeniniame gyvenime, nebūtinai tiesiogiai susijusiame su viešojo administravimo sistema, pavyzdžiui, kultūros paveldo

¹⁷ Garuckas R., Kaziliūnas A. E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė// Viešoji politika ir administravimas. 2008, Nr.23. P. 60.

¹⁸ Malinauskienė E. E. valdžios sąveikumas – viešojo sektoriaus veiklos skaidrumo įgalintojas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-01] <http://eglema.home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/05/vrm_ltsaveikumopagrindai_em_v090521.pdf>

sklaidoje, skatinant verslą. Europos Komisija pabrėžia, jog e. valdžia pirmiausiai yra viešojo administravimo elementas, todėl jos plėtra turi būti orientuota į IRT pritaikymą viešojo administravimo sistemos tobulinimui, viešųjų paslaugų prieinamumo ir kokybės didinimui, kaštų mažinimui ir pan.¹⁹

Kertinis instrumentas e. valdžios tikslams pasiekti – elektroninės valdžios sąveikumas.

*Sąveikumas (angl. interoperability) – tai atskirų ir iš esmės skirtingų organizacijų gebėjimas bendradarbiauti siekiant abipusės naudos ir užsibrėžtų bendrų tikslų, užtikrinant sklandžius informacijos ir žinių mainus tarp atitinkamų veiklos procesų, apsikeitimui duomenimis naudojant savo informacines ir ryšių technologijų (IRT) sistemas.*²⁰

Sąveikumas gali būti apibrėžiamas siaurai ir plačiai. Remiantis siauruoju apibrėžimu, suderinamumas yra informacinių ryšių technologijų sistemų gebėjimas bendrauti tarpusavyje, išnaudojant viena kitos galimybes, arba suteikti sudėtingas galimybes jų vartotojams žmonėms. Svarbu pažymėti, jog netgi siaurajame apibrėžime pabrėžiamas suderinamumas skirtinguose lygmenyse, nuo žemiausio (tinklo komunikacijų protokolų) iki aukščiausio (semantinės kiekvienos sistemos terminologijos, skaičiavimų ir rezultatų interpretacijos). Plačiajame apibrėžime skirtingos šalys arba Europos Sąjunga (toliau – ES) konkrečius sąveikumo tikslus ir strategijas apibrėžia skirtingai. Pavyzdžiui, jos gali akcentuoti valdžios paslaugų teikimo sąnaudų sumažinimą, tokių paslaugų išplėtimą ir integravimą, komercijos palengvinimą, rutininių ryšių tarp piliečių ir valdžios supaprastinimą, valdžios informacijos piliečiams prieinamumo palengvinimą, valdžios skaidrumo padidinimą, nacionalinių paslaugų susiejimą su susijusiomis paslaugomis ES šalyse narėse ir t. t. Tokie aiškūs tikslai ir strategijos turėtų sukurti sąveikumo gaires – aukšto lygio strategijų, principų ir techninių rekomendacijų rinkinį.²¹

Turint omenyje, kad informacija yra vienas iš vertingiausių valdžios resursų, reikia pažymėti, kad „*sąveikumas daugelyje valstybių tampa informacijos vertę maksimizuojančia strategija*“²², nes sąveikumas leidžia bet kurio valdymo lygmens valstybės tarnautojams tuo pačiu metu priėti ir naudotis informacija, surinkta iš daugelio šaltinių, taip skatindamas pokyčius paslaugų teikimo srityje bei sudarydamas sąlygas efektyviam valstybinių institucijų darbui bei prisidedamas prie stabilios ir gyvybingos ekonomikos plėtros.

¹⁹ Bandomoji funkcijų peržiūros ataskaita „Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra“. – Vilnius: VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, 2011, p.12.

²⁰ Malinauskienė E. valdžios sąveikumas – viešojo sektoriaus veiklos skaidrumo įgalintojas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-01] <http://eglemal.home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/05/vrm_ltsaveikumopagrindai_em_v090521.pdf>

²¹ Gatautis R., Kulvietis G., Vitkauskaitė E. Lithuanian eGovernment Interoperability Model// Inžinerinė ekonomika-Engineering Economics (2). 2009. P.48.

²² Malinauskienė E. Valdžios organizavimas ir strategijos. E. valdžios sąveikumas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-15].

Sąveikumas šiuolaikėms viešojo administravimo institucijoms padeda: bendradarbiauti teikiant paslaugas; keistis informacija kuriant viešąsias paslaugas; dalintis informacija ir naudoti ją pakartotinai – o tai didina administravimo efektyvumą ir administracinės naštos mažinimą gyventojams ir verslui.

Sąveikumas užtikrina: viešųjų paslaugų teikimo gerinimą gyventojams ir verslui bei vieno langelio principo įgyvendinimą; sąnaudų mažinimą valdžios ir savivaldos institucijoms, viešajam administravimui, verslui ir gyventojams per našias ir efektyvias viešąsias paslaugas.

Sąveikumas yra visų suinteresuotų grupių puoselėjama vertybė ir nuolat vertinama vykdomos veiklos kokybinė charakteristika, kurią galima išreikšti per išmatuojamus kiekybinius rodiklius (arba metrikas)²³. Tačiau reikia pažymėti, kad sąveikumas yra labai sudėtingas dalykas ir reikalauja sujungti daugelį veiksmų ir techninių priemonių, kurios užtikrintų sandorių tarp piliečių saugumą. Be to, ši sąvoka evoliucionuoja²⁴.

1.2. Elektroninės valdžios sąveikumo principai ir modeliai

E. valdžios sąveikumo sistema pagrįsta pagrindiniais principais, kuriuos sąlyginai galima suskirstyti į tris kategorijas: pirmuoju, subsidiarumo ir proporcingumo, principu nustatomos valstybių veiksmų diegiant elektroninę valdžią tarpinstitucinėje viešojo sektoriaus sistemoje sąlygos; kita pagrindinių principų grupė atitinka bendruosius naudotojų poreikius ir lūkesčius, tai: didžiausias dėmesys naudotojui, įtrauktis ir prieinamumas, saugumas ir privatumas, administracinių procedūrų paprastinimas, skaidrumas, informacijos saugojimas; trečiąją grupę sudaro principai, sudarantys viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimo pagrindą, t.y. atvirumas, galimybė naudoti duomenis pakartotinai, technologinis neutralumas ir pritaikomumas, veiksmingumas ir efektyvumas.

Pagal subsidiarumo principą reikalaujama, kad priimant tarptautinius sprendimus sąveikumo srityje būtų kuo labiau atsižvelgiama į piliečių poreikius. Kitaip tariant, tarptautiniu mastu (pvz., ES) veiksmų imamasi tik tokiu atveju, jei tokie veiksmai efektyvesni už nacionalinio, regioninio ar vietos lygmens veiksmus.

²³ Malinauskienė E. E. valdžios sąveikumas – viešojo sektoriaus veiklos skaidrumo įgalintojas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-01] <http://eglemal.home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/05/vrm_ltsaveikumopagrindai_em_v090521.pdf>

²⁴ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriaus nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „2011-2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas. IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“ COM(2010) 743 galutinis ir Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ COM(2010) 744 galutinis. TEN/448-449.

Pagal proporcingumo principą e. valdžios veiksmais tarptautiniame lygmenyje neviršijama to, kas būtina suderintiems e. valdžios politikos tikslams pasiekti. Šiais sprendimais atskiroms valstybėms turi būti paliekama kuo daugiau laisvės.

Subsidiarumo ir proporcingumo principai taikomi ir teikiant Europos viešąsias paslaugas, taigi ir keitimuisi informacija, kuris būtinas teikiant tokias paslaugas. Informacija keičiamasi ir Europos viešosios paslaugos bendrai teikiamos, jei to reikalaujama pagal ES teisės aktus arba jei valdžios institucijos savo noru aktyviai dalyvauja įgyvendinant koordinuojamas iniciatyvas.²⁵

Viešosios paslaugos teikiamos siekiant patenkinti piliečių, įmonių ir valdžios institucijų poreikius. Atsižvelgiant į šiuos poreikius turi būti nustatoma, kokios viešosios paslaugos ir kokia apimtimi bei būdais turi būti teikiamos elektroninėje erdvėje. Šio principo įgyvendinimas diegiant sąveikumo sistemą, leistų institucijoms ir piliečiams saugiai ir lanksčiai naudotis patogiai teikiamomis paslaugomis, pritaikomomis prie savo poreikių. Kad e. paslaugomis galima būtų naudotis įvairiais būdais, visur ir visada, jos turi būti teikiamos keliais kanalais, kreipiantis į bendrą ryšių palaikymo punktą, net jei paslaugą teikia kelios bendradarbiaujančios administravimo institucijos. Įdiegus e. valdžios sąveikumo sistemą, administravimo institucijoms reikės pateikti tik informaciją, būtiną norint gauti viešąją paslaugą, ir tą pačią informaciją reikės pateikti tik kartą, administravimo institucijoms užtikrinant privatumą.

Įtrauktis reiškia, kad visiems sudaromos sąlygos pasinaudoti visomis naujų technologijų teikiamomis galimybėmis įveikti socialines ir ekonomines kliūtis ir atskirtį. Užtikrinus prieinamumą, tiek darbingi, tiek neįgalūs ar senyvo amžiaus žmonės gali naudotis tokio pat lygio viešosiomis paslaugomis kaip ir kiti piliečiai. Laikantis Europos ar tarptautiniu mastu plačiai pripažintų e. prieinamumo specifikacijų, įtrauktis ir prieinamumo aspektai turi būti įtraukti į visą Europos viešųjų paslaugų plėtojimo – jų kūrimo, informacijos turinio nustatymo ir jų teikimo – procesą.²⁶ Įtrauktis ir prieinamumas gali būti padidinamas ir užtikrinus, kad sistemoje būtų leidžiama trečiosioms šalims veikti piliečių, kurie iš viso arba laikinai tiesiogiai negali naudotis viešosiomis paslaugomis, vardu.

Laikydamosi bendros saugumo ir privatumo politikos, viešojo administravimo institucijos turėtų atsižvelgti į konkrečius poreikius, susijusius su kiekviena elektroninėje erdvėje teikiama viešąja paslauga. Viešojo administravimo institucijos turi užtikrinti piliečių privatumą ir įmonių pateiktos informacijos konfidencialumą.

²⁵ 2 priedas pridedamas prie dokumento „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“// Bruxelles, le 16.12.2010 COM(2010) 744 final

²⁶ 2 priedas pridedamas prie dokumento „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“// Bruxelles, le 16.12.2010 COM(2010) 744 final

Kuriant Europos viešąsias paslaugas, būtina vadovautis daugiakalbystės principu. Reikia suderinti piliečių ir įmonių lūkesčius, kad jiems paslaugos būtų teikiamos jų kalba (-omis), ir valstybių narių viešojo administravimo institucijų turimas galimybes paslaugas teikti visomis ES oficialiomis kalbomis. Kad būtų paisoma Europos piliečių teisių ir patenkinti jų lūkesčiai, ES masto Europos viešosios paslaugos apskritai turėtų būti teikiamos visomis ES oficialiomis kalbomis. Daugiakalbystė svarbi ne vien naudotojo sąsajos, bet ir visais kitais Europos viešųjų paslaugų kūrimo lygmenimis. Pavyzdžiui, dėl pasirinkto duomenų atvaizdavimo būdo gali būti apribota skirtingų kalbų palaikymo galimybė. Informacijos, kuria keičiamasi, reikšmė turi nekisti, todėl sąveikumo daugiakalbystės aspektas yra svarbus ir tada, kai teikiant Europos viešąsias paslaugas reikia keisti skirtingų kalbų informacija naudojantis IRT sistemomis. Jei įmanoma, informacija turėtų būti perrašyta visų suinteresuotųjų šalių suderinta nuo kalbos nepriklausoma forma. Komisija rekomenduoja, kad *„nustatydamos Europos viešąsias paslaugas, viešojo administravimo institucijos naudotų daugiakalbystės reikalavimus atitinkančias informacines sistemas ir techninę architektūrą“*.²⁷

Kitas principas, tvirtai susijęs su pagrindiniu didžiausio dėmesio naudotojui principu, yra administracinių procedūrų paprastinimas. Dažnai tik vykdydamos teisinius įpareigojimus įmonės sukaupia daug informacijos, kuri joms tiesiogiai nenaudinga ir nereikalinga siekiant teisės aktuose, kuriais minėtieji įpareigojimai nustatyti, iškeltų tikslų. Taip įmonėms užkraunama didelė administracinė našta²⁸, dėl kurios jos patiria didelių sąnaudų. Kad sumažinti įmonėms administracinę naštą, visos Europos valdžios institucijos, nustatydamos Europos viešąsias paslaugas, turi bendradarbiauti.

Dar vienas pagrindinių e. valdžios sąveikumo principų – skaidrumas. Skaidrumo užtikrinimas e. paslaugų gavėjams suteikia galimybę pateikti pastabas dėl suteiktų viešųjų paslaugų kokybės. Administraciniai procesai piliečiams ir įmonėms turėtų būti suprantami. Piliečiai ir įmonės turėtų turėti teisę stebėti administracines procedūras, kuriose dalyvauja, ir suprasti, dėl kokių priežasčių priimami sprendimai, kurie jiems gali turėti įtakos.

Elektronine forma pateikti įrašai²⁹ ir informacija, kuriuos administravimo institucijos laiko siekdamos dokumentuoti procedūras ir sprendimus, turi būti išsaugoti. Taip siekiama užtikrinti, kad įrašai ir kitokia informacija liktų įskaitomi, patikimi ir vientisi ir kad prieiga prie jų būtų užtikrinama tiek, kiek reikia, atsižvelgiant į saugumo ir privatumo reikalavimus. Siekiant užtikrinti ilgalaikį elektroninių įrašų ir kitokios informacijos saugojimą, turi būti pasirinktos

²⁷ 2 priedas pridedamas prie dokumento „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“// Bruxelles, le 16.12.2010 COM(2010) 744 final

²⁸ http://ec.europa.eu/enterprise/admin-burdens-reduction/faq_en.htm.

²⁹ Kaip apibrėžta Elektroninių įrašų tvarkymo pavyzdiniuose reikalavimuose (MOREQ), įrašas yra dokumentas (-ai), kurį (-iuos) vykdydamas veiklą sukūrė ar gavo asmuo arba organizacija ir kurį (-iuos) tas asmuo arba organizacija saugo.

formos, kurias naudojant būtų galima užtikrinti, kad tie įrašai ir informacija būtų prieinami ilgą laiką, taip pat būtų išsaugomi susiję elektroniniai parašai ir kiti elektroniniai sertifikatai.

Laikantis duomenų apsaugos ir privatumo reikalavimų, e. valdžios sąveikumas susijęs su sąveikaujančių organizacijų dalijimusi informacija. Čia svarbus yra atvirumo principas. Kai taikydamos atvirumo principą viešojo administravimo institucijos kartu plėtoja užsakomosios programinės įrangos sistemas, jos pasiekia rezultatų, kuriuos galima susieti tarpusavyje, naudoti pakartotinai ir kuriais galima dalytis, tokiu būdu didinant viešųjų paslaugų teikimo efektyvumą.

Pagal pakartotinio naudojimo principą konkrečią problemą sprendžiančios viešojo administravimo institucijos stengiasi pasinaudoti kitų atliktu darbu – ieško galimų sprendimų, įvertina, ar jie naudingi ir tinkami esamai problemai spręsti, ir nusprendžia pasinaudoti sprendimais, kurie buvo vertingi kitur. Todėl e. valdžios sąveikumo procese viešojo administravimo institucijos privalo noriai dalytis savo sprendimais, koncepcijomis, sistemomis, specifikacijomis, priemonėmis ir sudedamosiomis dalimis. Šį procesą galima palengvinti taikant pirmiau aprašytą atvirumo principą. Pakartotinio naudojimo ir dalijimosi principas tiesiogiai susijęs su bendradarbiavimu naudojant bendradarbiavimo sistemas³⁰, kuriuo siekiama visoms šalims naudingų ir suderintų bendrų tikslų. Taigi siekiant efektyviai plėtoti viešąsias paslaugas, diegiant e. valdžios sąveikumą, laikytis pakartotinio naudojimo principo būtina.

Veiksmingumo ir efektyvumo principas įgalioja viešojo administravimo institucijas užtikrinti, kad įmonės ir piliečiai sprendimais galėtų pasinaudoti kuo veiksmingiau ir efektyviau. Sprendimais dėl viešųjų paslaugų sukuriama vertė gali būti vertinama atsižvelgiant į įvairius aspektus, įskaitant investicijų grąžą, visas eksploataavimo laikotarpio sąnaudas, didesnę lankstumą ir pritaikomumą, mažesnę administracinę naštą, didesnę veiksmingumą, mažesnę riziką, skaidrumą, paprastinimą, tobulesnius darbo metodus, taip pat viešojo administravimo institucijų pasiektų rezultatų ir kompetencijos pripažinimą.³¹

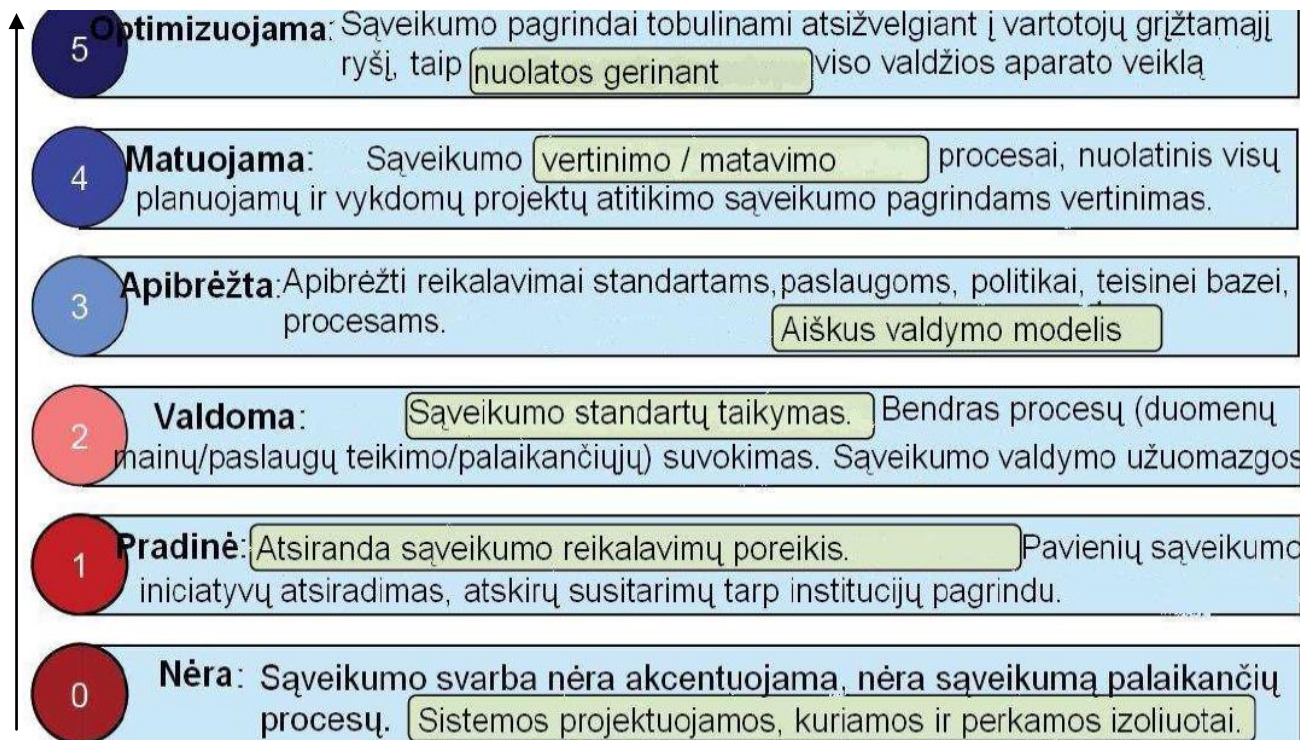
2 paveiksle pavaizduotas sąveikumo brandos modelis. Kaip matome iš šio paveikslo, nuliniėje stadijoje sąveikumo svarba nėra akcentuojama, nėra sąveikumą palaikančių procesų. Informacinės sistemos projektuojamos, kuriamos ir perkamos izoliuotai. Pradinėje pirmojoje stadijoje, atsiradus sąveikumo reikalavimų poreikiui, atsiranda pavienės sąveikumo iniciatyvos atskirų susitarimų tarp institucijų pagrindu. Sekančioje – antrojoje stadijoje pradedami taikyti sąveikumo standartai, atsiranda sąveikumo valdymo užuomazgos. Trečiojoje stadijoje jau

³⁰ ES lygmeniu sukurta įvairių sistemų, kuriose galima dalytis atvirosios programinės įrangos sudedamosiomis dalimis (<http://www.osor.eu/>), semantiniais objektais (<http://www.semic.eu/>) ir geriausia patirtimi (<http://www.epracice.eu/>). Kad sudarytų palankesnes sąlygas dalytis programinės įrangos sudedamosiomis dalimis, Europos Komisija taip pat sukūrė EUPL (<http://www.osor.eu/eupl>).

³¹ 2 priedas pridedamas prie dokumento „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“// Bruxelles, le 16.12.2010 COM(2010) 744 final

atsiranda apibrėžti reikalavimai standartams, paslaugoms, politikai, teisinei bazei, procesams, t.y. sukuriamas aiškus valdymo modelis. Ketvirtoje stadijoje pradedami sąveikumo vertinimo/matavimo procesai, nuolatinis visų planuojamų ir vykdomų projektų atitikimo sąveikumo pagrindams vertinimas. Ir brandaus sąveikumo stadijoje vyksta optimizavimo procesai: sąveikumo pagrindai tobulinami atsižvelgiant į vartotojų grįžtamąjį ryšį, taip nuolatos gerinant viso valdžios aparato veiklą.

Kaip pažymi T.Limba, elektroninės valdžios paslaugų pakopų modeliai turi svarbią dinaminę savybę: pirmasis jų lygmuo pasižymi menku funkcionalumu, o paskutinis lygmuo – visų valdymo lygių (vietos ir kitų valdžios institucijų, fizinių ar juridinių asmenų) integravimu. Kita bendra modelių savybė ta, jog kylant integravimo laipsniui didėja ir technologijoms keliami reikalavimai.³² Šioje vietoje atsiranda reikalavimas valstybės tarnautojams kelti savo kvalifikaciją bei įgyti kompetencijas naudojant naujas technologijas.

2 pav. Sąveikumo brandos modelis

Šaltinis: Krasauskas V. pagal Andy Bond and Zoran Milosevic. Interoperability: Three Key Steps, 2006.

Tam, kad būtų užtikrinamas tarpinstitucinis sąveikumas, turi būti parengti sąveikumo pagrindai. Sąveikumo pagrindai apibrėžia galimus arba iš anksto susitartus įmonių/institucijų tarpusavio bendradarbiavimo metodus ir atitinkamų standartų parinkimo bei naudojimo tvarką.

³² Limba T. Elektroninės valdžios paslaugų pakopų ir „E. deimanto“ modelių lyginamieji aspektai, jų tobulinimo koncepcinės kryptys// Information Sciences (Informacijos mokslai), issue: 56/2011. P. 8.

Sąveikumo pagrindus sudaro principai, politika, kriterijai, specifikacijos, standartai, protokolai ir procedūros, kurie naudojami tarp-institucinių, tarp-sektorinių ir/arba tarp-valstybinių e. valdžios sprendimų projektavimui, įsigijimui ir įgyvendinimui.³³

Apibendrinant galima pasakyti, jog e. valdžia yra horizontalaus pobūdžio viešosios politikos sritis, apimanti arba glaudžiai besisiejanti su kitomis sritimis, tokiomis kaip informacinės visuomenės plėtra, viešosios elektroninės paslaugos, valstybės informacinių išteklių valdymas, elektroninis parašas, informacinių ryšių technologijos, informacinių technologijų sauga, privatumo ir asmens duomenų apsauga. Sąveikumas (angl. *interoperability*) gali būti suprantamas kaip programinės įrangos gebėjimas keistis skirtingų e. dokumentų formatų duomenimis, dalytis informacija ir žiniomis, užtikrinant jų funkcinį suderinamumą³⁴.

³³ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos tinklalapis. <www.vrm.lt>

³⁴ Dzemydienė D., Naujikienė R. Elektroninių viešųjų paslaugų naudojimo ir informacinių sistemų sąveikumo vertinimas// Informacijos mokslai. 2009, Nr.50. P. 268.

2. ELEKTRONINĖS VALDŽIOS SĄVEIKUMO DIEGIMO PASAULINĖ PATIRTIS

2.1. Europos Sąjungos iniciatyvos plėtojant elektroninės valdžios sąveikumo diegimą

Informacinės ir žinių visuomenės plėtra yra vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos prioritetų. Siekiama, kad artimiausioje ateityje ES taptų geriausiai išvystytu žiniomis grįstos ekonomikos pasaulio regionu.

Nuo 1993 m. Europos Sąjunga stengiasi koordinuoti valstybių narių veiksmus siekiant skatinti skaitmeninę konvergenciją ir įveikti informacinės visuomenės iššūkius (programos IDA, IDAI, IDAII, IDABC, ISA), kad būtų sukurta bendra Europos informacinė erdvė, kurioje užtikrinamas nebrangus ir saugus plačiajuostis ryšys, taip pat gausus ir įvairus naudotojų poreikius atitinkantis turinys. Tokiu būdu Sąjunga nustatė politines gaires, atitinkančias daugelį komunikatų ir veiksmų planų. Kai kurių iš jų tikslas – sparčiau diegti e. valdžią remiantis penkiais prioritetais:

- prieiga visiems,
- didesnis veiksmingumas⁶
- didelio poveikio internetinės paslaugos,
- pagrindinių priemonių įgyvendinimas,
- aktyvesnis visuomenės dalyvavimas demokratiškame sprendimų priėmimo procese.

2006 m. Europos Komisija priėmė E. valdžios veiksmų planą³⁵, kuriame iškeliami keturi pagrindiniai tikslai:

1. kuo greičiau suteikti realios naudos visiems piliečiams bei verslo atstovams;
2. užtikrinti, kad dėl susiskaldymo ir sąveikos trūkumo e. valdžia nacionaliniu lygiu nesukurtų naujų kliūčių bendrai rinkai;
3. padidinti e. valdžios naudingumą ES lygiu: sudaryti galimybes valstybėms narėms pasinaudoti masto ekonomija ir bendradarbiauti sprendžiant bendrus Europos uždavinius;
4. užtikrinti visų ES suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą kuriant ir teikiant e. valdžios paslaugas.

Šiuos tikslus buvo siekiama įgyvendinti iki 2010 metų.

Didelę reikšmę valstybių-narių formuojamai politikai elektroninės valdžios srityje turi naujos Europos Komisijos iniciatyvos.

³⁵ Europos Komisija. i2010 e. vyriausybės veiksmų planas: e. vyriausybės plėtros spartinimas Europoje visų labui.“ Briuselis. 25.04.2006, COM(2006) 173 galutinis.

2009 m. Malmės mieste vykusioje penktojoje ministrų konferencijoje dėl e. valdžios ES ministrai įsipareigojo skatinti Europos konkurencingumą taupant laiką ir pinigus. Tai gali padėti pasiekti prieinamesnės, sąveikesnės ir naudotojų poreikius labiau atitinkančios internetinės viešosios paslaugos.

Taigi Komisija siūlo naują e. valdžios veiksmų planą, kuriuo siekiama konkrečiai įgyvendinti Malmės konferencijoje pateiktą prašymą ir prisidedama prie dviejų svarbiausių Europos skaitmeninės strategijos tikslų. Pagal šią strategiją iki 2013 m. valstybės narės privalo suderinti savo nacionalines sąveikumo sistemas su Europos lygmeniu taikomomis sąveikumo sistemomis, o viešojo administravimo institucijos turės propaguoti e. valdžią, kad iki 2015 m. e. valdžios internetinėmis paslaugomis naudotųsi 50 proc. piliečių ir 80 proc. įmonių.³⁶

Pasibaigus e. valdžios veiksmų plano galiojimo terminui, 2010 m. buvo patvirtinta nauja strategija – „Europos skaitmeninė darbotvarkė“. Ši strategija yra viena iš septynių pagrindinių 2020 m. Europos strategijos iniciatyvų, joje apibrėžiama svarbiausia skatinamoji IRT funkcija siekiant užtikrinti, kad ES įgyvendintų tai, ką numatyta pasiekti iki 2020 m. Strategijoje daug dėmesio skiriama būdams ir priemonėms, kuriomis būtų padidintos galimybės ir gebėjimai naudotis viešosiomis paslaugomis, augtų skaitmeninis pasitikėjimas, būtų didinamas elektroninių priemonių sąveikumas, diegiamos IRT inovacijos. Strategijoje minimas IRT išnaudojimas ir iš pirmo žvilgsnio nesusijusioje su IRT srityje – aplinkosaugoje (siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą ir mažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį), taip pat akcentuojamos ir galimybės IRT pritaikyti susisiekimo politikoje, kuriant pažangias transporto sistemas. Tai rodo, jog IRT politika neturėtų būti siejama tik su viešojo administravimo sritimi.³⁷

E. valdžia strategijoje taip pat įgauna naujų tikslų. Pabrėžiama, kad e. valdžia turi būti plėtojama ir tarpvalstybiniu lygiu, kitaip sakant, turi būti siekiama įdiegti ES lygmens „vieno langelio“ viešųjų e. paslaugų teikimo sistemas, kurios leistų įgyvendinti ES bendrosios rinkos tikslus ir sudarytų galimybes elektroninėmis priemonėmis verslo sektoriui ir piliečiams su viešojo administravimo institucijomis palaikyti ryšius tarpvalstybiniu mastu.

Naujasis veiksmų planas yra neatsiejama skaitmeninės darbotvarkės dalis³⁸.

2011–2015 m. veiksmų plane numatyta 40 priemonių, susijusių su keturiomis sritimis:

1. Galių suteikimas naudotojams: paslaugų kūrimas atsižvelgiant į naudotojų poreikius; bendradarbiavimu grindžiamas paslaugų kūrimas taikant, pavyzdžiui, antrosios kartos

³⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „2011-2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas. IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“ COM(2010) 743 galutinis.

³⁷ Bandomoji funkcijų peržiūros ataskaita „Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra“. Vilnius: VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, 2011, p.14.

³⁸ COM(2010) 743 galutinis.

žiniatinklio (angl. *Web 2.0*) technologijas; viešojo sektoriaus informacijos pakartotinis naudojimas; skaidrumo didinimas; piliečių ir įmonių dalyvavimas politikos kūrimo procesuose.

2. Vidaus rinka: įmonėms sklandžiai teikiamos paslaugos; tarpvalstybinių paslaugų diegimas ES.

3. Valdžios ir administravimo institucijų veiksmingumas ir efektyvumas: organizacinių procedūrų tobulinimas (elektroniniai viešieji pirkimai, spartesnis duomenų apdorojimas ir kt.); administracinės naštos mažinimas; ekologiškos valdžios institucijos (elektroninis archyvavimas, vaizdo konferencijos, tokiu būdu ribojant kelionių skaičių, ir pan.).

4. E. valdžios plėtojimo išankstinių sąlygų nustatymas: atviros specifikacijos ir sąveikumas (Europos sąveikumo sistemos taikymas); pagrindinių veiksmų užtikrinimas (Elektroninio parašo direktyvos persvarstymas, pasiūlymas dėl sprendimo, kuriuo ES būtų užtikrintas e. atpažinties ir e. tapatumo nustatymo tarpusavio pripažinimas).

Konkrečiai veiksmų plane numatytos šios priemonės:

- taikyti vienkartinio ir patikimo institucijoms pateikiamų duomenų registravimo principą (kad nereikėtų keletą kartų įvairioms institucijoms teikti tos pačios informacijos),
- visoje ES plačiau diegti e. atpažinties sistemas (*eID*) siekiant palengvinti kai kuriuos tarpvalstybinio pobūdžio formalumus, pavyzdžiui, steigiant įmonę kitoje valstybėje, persikraustant arba vykstant darbo tikslais į kitą šalį, perkeliant teises į pensiją į kitą šalį ar registruojantis į švietimo arba aukštojo mokslo įstaigą užsienyje,
- sudaryti sąlygas piliečiams ir įmonėms tikruoju laiku sekti, kaip institucija nagrinėja su jais susijusią bylą, tokiu būdu užtikrinant didesnę skaidrumą ir atvirumą,
- kurti naudotojų poreikius atitinkančias internetines paslaugas siekiant geriau atsižvelgti į konkrečius jų poreikius, pavyzdžiui, užtikrinti saugų ir greitą dokumentų ir informacijos perdavimą skaitmeniniu formatu,
- suteikti galimybę trečiosioms šalims pakartotinai naudoti duomenis siekiant sudaryti sąlygas diegti naujas taikomas programas ir viešąsias paslaugas.

Europos Komisija savo 2010 m. gruodžio 16 d. priimto komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“³⁹ 2 priede „Europos viešųjų paslaugų Europos sąveikumo sistema“ Europos sąveikumo sistemos pagrindus. Šiame netechniniame dokumente aptariami visi su Europos viešųjų paslaugų apibrėžimu, kūrimu ir diegimu susiję klausimai.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (toliau – EESRK) atkreipia dėmesį į tai, jog terminas „Europos viešosios paslaugos“, kurį Komisija vartoja savo komunikate dėl

³⁹ COM(2010) 744 galutinis

sąveikumo, yra netinkamas ir klaidinantis⁴⁰. Savo nuomonėje dėl *Visuotinės ekonominės svarbos paslaugų: kaip turėtų būti padalyta atsakomybė tarp ES ir valstybių narių?*⁴¹ EESRK minėjo viešąsias paslaugas, kurios negali apsiriboti vien tik nacionaliniu ar vietos lygmeniu, todėl galėtų būti vadinamos Bendrijos visuotinės svarbos paslaugomis. Tarpvalstybinės e. valdžios paslaugos, nors turi tam tikrą europinį aspektą, kadangi yra tarpvalstybinės, vis dėlto yra visiškai kitokio pobūdžio nei paslaugos, kurias galėtume vadinti Europos viešosiomis paslaugomis.

EESRK pritaria naujam strategijai, kuria siekiama pereiti nuo ankstesnio veikiau universalaus prie individualiais poreikiais grindžiamo metodo, kuris atveria galimybę kurti sąveikesnes ir geriau naudotojų lūkesčius bei poreikius atitinkančias viešąsias paslaugas. Šis metodas grindžiamas naujos kartos atviromis, lanksčiomis ir vietos, regionų, nacionaliniu ir Europos lygmeniu sklandžiai teikiamomis internetinėmis viešosiomis paslaugomis. Tačiau EESRK pabrėžia, kad *„pernelyg dažnai didžiausias valdžios institucijų dėmesys skiriamas ne naudotojams: e. valdžia organizuota atsižvelgiant į viešosios valdžios institucijų vidaus struktūrą, o ne į žmones, kuriuos ji valdo, dėl to naudotojams kyla prieinamumo problemų, trūksta matomumo ir grafinio apipavidalinimo vientisumo“*⁴².

Iš tiesų šiuo metu siūloma jau gana daug e. valdžios paslaugų ir jų kokybė kiekvienais metais gerėja. Vis dėlto EESRK santūriai vertina Komisijos pateiktą e. valdžios lyginamąją analizę, kurioje remiamasi pernelyg ribotu išanalizuotų paslaugų skaičiumi ir kuri neatspindi realios padėties. Pavyzdžiui, teigiama, kad Portugalijoje 100 proc. paslaugų teikiama internetu, bet tai toli gražu neatspindi tikrovės. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad ne visoms administracinėms paslaugoms reikalingas tarpvalstybinis sąveikumas.

Darbo autorius pritaria EESRK nuomonei, jog skaitmeninis sąveikumas, elektroninis parašas ir e. atpažintis yra veiksmingos priemonės skatinti tarpvalstybinių e. valdžios paslaugų plėtojimą, tačiau kai nėra tarpvalstybinio ir tarpsektorinio teisinio pagrindo, kyla sąveikumui trukdančių kliūčių, taip pat problemų dėl nacionalinių teisių skirtumų ir tarpusavyje nesuderintų valstybių narių sprendimų. Siekiant užpildyti infrastruktūros, architektūros ir bendrų pagrindinių gairių trūkumą, dėl kurio gali būti dažniau priimami nesąveikūs sprendimai, reikia plėtoti bendrą viziją ir bendrus standartus.

⁴⁰ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriaus nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „2011-2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas. IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“ COM(2010) 743 galutinis ir Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ COM(2010) 744 galutinis. TEN/448-449.

⁴¹ OL C 128, 2010 5 18, p. 65.

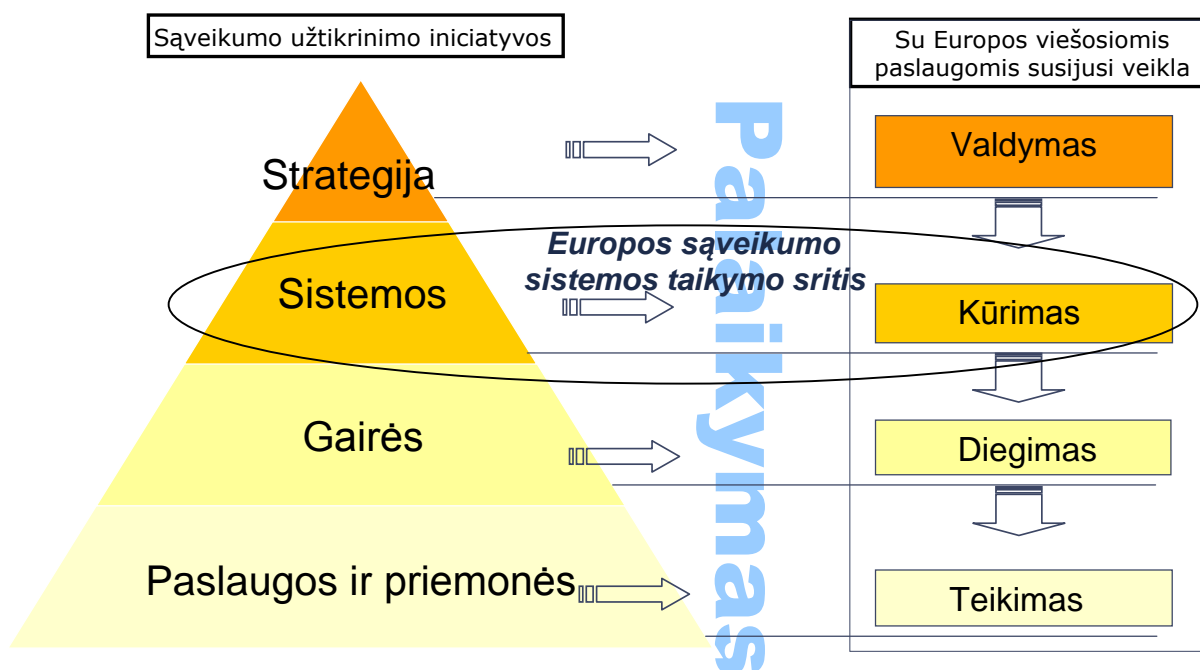
⁴² COM(2010) 744 galutinis. TEN/448-449.

2.2. Europos sąveikumo sistemos analizė

Europos sąveikumo sistemoje sąveikumas traktuojamas itin specifiniame Europos viešųjų paslaugų teikimo kontekste⁴³.

Europos sąveikumo sistema yra viena iš sąveikumo užtikrinimo iniciatyvų, kurių tikslas – padėti nustatyti Europos viešąsias paslaugas.

Toliau pateiktoje schemoje pavaizduoti ryšiai tarp Europos sąveikumo strategijos, Europos sąveikumo sistemos, Europos sąveikumo gairių, Europos sąveikumo užtikrinimo paslaugų bei priemonių ir veiklos, kuria siekiama nustatyti Europos viešąsias paslaugas.

3 pav. Sąveikumo užtikrinimo iniciatyvos, kuriomis remiamas Europos viešųjų paslaugų nustatymas

Šaltinis: Europos Komisijos komunikatas COM(2010) 744 galutinis

Komisija pažymi, jog sąveikumas ES lygmeniu turėtų būti valdomas sistemingai, taip pat turėtų būti nustatyti konkretūs uždaviniai. Todėl siekiant palaikyti tarpvalstybinį ir (arba) skirtingų sektorių sąveikumą, Europos sąveikumo strategijoje⁴⁴ nustatomas organizacinės, finansinės ir funkcinės sistemos pagrindas. Europos sąveikumo sistema kuriama ir kita susijusi

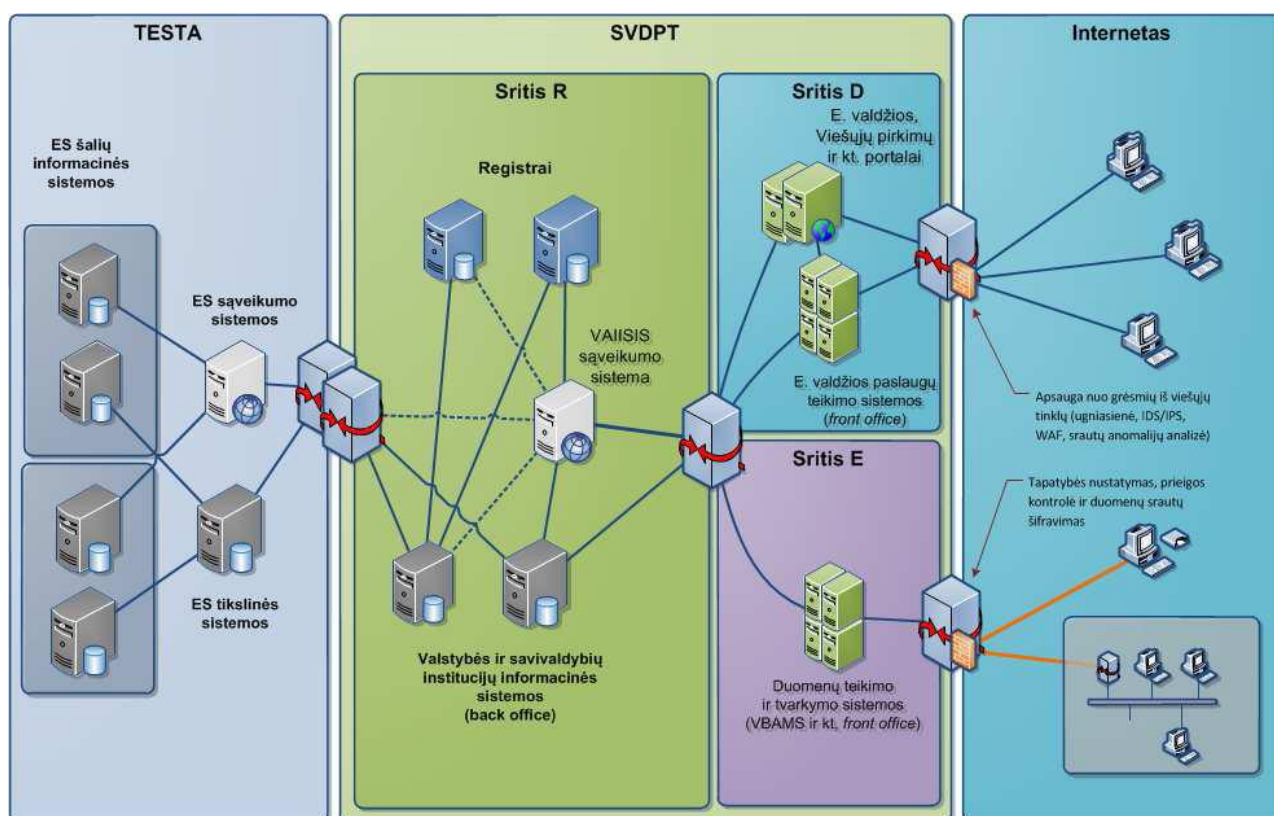
⁴³ Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ COM(2010) 744 galutinis 2 priedas „Europos viešųjų paslaugų Europos sąveikumo sistema“, p.2.

⁴⁴ Strategijoje apibrėžiama bendra Europos viešųjų paslaugų teikimo vizija, taip pat nustatomi ir nacionalinio, ir ES lygmens tiksliniai veiksmai, kuriais siekiama Europoje padidinti viešųjų paslaugų sąveikumą.

veikla vykdoma vadovaujantis Europos sąveikumo strategijoje nustatytais strateginiais prioritetais ir tikslais.

Siekiant nustatyti sąveikumo užtikrinimo būdus, svarbu suderinti viešojo administravimo institucijų naudojamas nacionalines ir Europos sąveikumo sistemas, kad valstybės narės galėtų susitarti, kaip nustatant Europos viešąsias paslaugas konkrečiai įgyvendinti Europos sąveikumo sistemos rekomendacijas.

2.2.2 paveiksle pavaizduotas, koks galėtų būti saugus valstybės duomenų perdavimo tinklas sąveikumo sistemoje.

4 pav. Saugus valstybės duomenų perdavimo tinklas

Šaltinis: Krasauskas V. Elektroninė valdžia Lietuvoje (esama situacija; perspektyvos; Europos Sąjungos kontekstas)

Kadangi Europos ir nacionalinės sąveikumo sistemos papildo vienos kitas, Europos Komisija remia Nacionalinių sąveikumo sistemų stebėjimo centrą, kurio pagrindinis tikslas – teikti informaciją apie nacionalines sąveikumo sistemas, kad viešojo administravimo institucijos galėtų dalytis patirtimi ir žiniomis.

Paprastai nacionalinės sąveikumo sistemos yra išsamesnės ir dažnai griežtesnės nei Europos sąveikumo sistema – pastaroji yra abstraktesnė ir veikia kaip metasistema, be to,

laikantis subsidarumo principo, pagal ją nereikalaujama, kad valstybės narės rinktųsi tam tikrą variantą arba įsipareigotų⁴⁵.

Europos sąveikumo sistemoje išskiriami keturi lygiai: 1) teisinis sąveikumas; 2) organizacinis sąveikumas; 3) semantinis sąveikumas; 4) techninis sąveikumas (žr. 2.2.3 pav.). Nustatant naujas Europos viešąsias paslaugas, kiekvienam iš jų reikia skirti ypatingą dėmesį. Atsižvelgti į kiekvieną iš šių lygių reikia ir praktiškai įgyvendinant tarpvalstybinių ir (arba) skirtingų sektorių paslaugų koncepcinį modelį.

5 pav. Sąveikumo lygiai

Šaltinis: Europos Komisijos komunikatas COM(2010) 744 galutinis

Politinės aplinkybės. Komunikate COM(2010) 744 Komisija pažymėjo, jog naujos Europos viešosios paslaugos nustatomos remiantis tiesioginiais ar netiesioginiais politinio lygmens veiksmais, t.y. naujais dvišaliais, daugiašaliais ar europiniais susitarimais. Jei nauja paslauga nustatoma, nes tai tiesiogiai susiję su naujais ES teisės aktais, paslaugos taikymo sritis, prioritetai, taip pat jai nustatyti ir teikti reikalingi išteklių turėtų būti nustatomi priimanant teisės aktą. Tačiau politinio palaikymo ir paramos reikia ir kai naujos paslaugos nėra tiesiogiai

⁴⁵ Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ COM(2010) 744 galutinis 2 priedas „Europos viešųjų paslaugų Europos sąveikumo sistema“, p.4.

susijusios su naujais teisės aktais, bet kuriamos siekiant, kad viešosios paslaugos būtų geresnės ir patogesnės naudotojui. Politinė parama reikalinga ir siekiant užtikrinti tarpvalstybinį sąveikumą, kad būtų sudarytos palankesnės viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimo sąlygos⁴⁶. Kad bendradarbiavimas būtų veiksmingas, visos susijusios suinteresuotosios šalys turi turėti bendrą viziją, susitarti dėl tikslų ir suderinti prioritetus. Tarpvalstybinio lygmens veiksmai gali būti sėkmingi tik jei visos susijusios valstybės narės savo sąveikumo užtikrinimo veiklai, kuria per suderintą laiką siekiama sutartų tikslų, teiks pakankamą reikšmę ir skirs pakankamai išteklių.

Kalbant apie teisinį sąveikumą, reikia pažymėti, jog kiekviena prie Europos viešųjų paslaugų teikimo prisidedanti viešojo administravimo institucija veiklą vykdo remdamasi savo nacionaline teisine sistema. Kartais dėl nesuderintų skirtingų valstybių narių teisės aktų bendradarbiauti tampa sunkiau ar netgi neįmanoma, net jei tokie teisės aktai priimti perkeliant Europos direktyvas į nacionalinę teisę. Padėčiai ištaisyti gali tekti imtis teisinių iniciatyvų. Kai teikdamos Europos viešąsias paslaugas valstybės narės keičiasi informacija, turi būti užtikrinta, kad tokia informacija teisiškai galėtų tarpvalstybiniu mastu. Be to, būtina laikytis duomenų apsaugos teisės aktų ir informaciją teikiančiose, ir ją gaunančiose šalyse, todėl ir šioje srityje turi būti laikomasi europinių standartų.

Organizacinis sąveikumas susijęs su tuo, kaip organizacijos, pavyzdžiui, skirtingų valstybių narių viešojo administravimo institucijos, bendradarbiauja siekdamos suderintų tikslų. Praktiškai organizacinis sąveikumas reiškia veiklos procesų ir susijusios keitimosi duomenimis veiklos integravimą. Užtikrinant organizacinį sąveikumą taip pat siekiama, kad paslaugos būtų pasiekiamos, lengvai nustatomos, prieinamos ir tinkamos naudotojams, ir taip būtų patenkinti naudotojų bendruomenės poreikiai. Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad siekiant veiksmingo ir efektyvaus bendradarbiavimo teikiant Europos viešąsias paslaugas, skirtingiems administravimo subjektams gali reikėti suderinti taikomus ar net apibrėžti ir nustatyti naujus veiklos procesus. Veiklos procesų suderinimas reiškia, kad jie sutartu būdu dokumentuojami, kad visos prie Europos viešųjų paslaugų teikimo prisidedančios viešojo administravimo institucijos suprastų visą veiklos procesą ir savo vaidmenį jame⁴⁷. Taip pat didelę reikšmę turi organizaciniai ryšiai, t.y. turi būti nustatyta aiški paslaugų teikėjų ir paslaugų naudotojų ryšių struktūra. Tam, kaip pažymi Komisija, reikia rasti priemonių, kuriomis būtų oficialiai įtvirtinta su tarpvalstybinių paslaugų teikimu susijusi abipusė pagalba, bendri veiksmai ir susieti veiklos procesai. Tokios priemonės gali būti, pavyzdžiui, bendriems veiksams ir bendradarbiavimui taikomi susitarimo memorandumai ir (arba) dalyvaujančių viešojo administravimo institucijų pasirašyti paslaugų

⁴⁶ ISA programa yra tokios politinės paramos pavyzdys.

⁴⁷ Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ COM(2010) 744 galutinis 2 priedas „Europos viešųjų paslaugų Europos sąveikumo sistema“, p.23.

lygio susitarimai. Tarpvalstybinio lygmens veiksmų srityje turėtų būti pasirašomi daugiašaliai susitarimai.

Semantinis sąveikumas organizacijoms užtikrina galimybę iš išorinių šaltinių gautą informaciją apdoroti taip, kad ji būtų prasminga. Taip užtikrinama, kad informacijos, kuria keičiasi šalys, tiksli reikšmė būtų suprantama ir išsaugoma. Pasiiekti semantinį sąveikumą ES mastu įsipareigota gana neseniai; anksčiau tokio masto sąveikumas užtikrintas nebuvo. Tačiau nemažai viešojo administravimo institucijų šioje srityje neseniai įgijo patirties. Visų pirma reikia sukurti konkretiems sektoriams tinkamus duomenų struktūrų ir duomenų elementų rinkinius, kurie gali būti vadinami semantinio sąveikumo elementais. Sukūrus šiuos rinkinius, bendradarbiaujančios organizacijos turės susitarti dėl informacijos, kuria keičiamasi, reikšmės. Atsižvelgiant į skirtingas kalbines, kultūrinės, teisinės ir administracines sąlygas valstybėse narėse, tai yra didelis uždavinys. Dėl daugiakalbystės ES ši problema yra dar sudėtingesnė. Europos sąveikumo sistemoje semantinis sąveikumas apima šiuos aspektus⁴⁸:

- *Semantinis sąveikumas* susijęs su duomenų elementų reikšme ir jų ryšiais. Jis apima keitimuisi duomenimis apibūdinti naudojamo žodyno plėtojimą, juo taip pat užtikrinama, kad ryšius palaikančios šalys duomenų elementus suprastų vienodai.
- *Sintaksinis sąveikumas* susijęs su informacijos, kuria turi būti keičiamasi, tikslios formos – gramatikos, formato ir schemų – apibūdinimu.

Siekiant užtikrinti semantinį sąveikumą Europos mastu, būtina suderinti semantinio sąveikumo elementų kūrimo procesus ir metodus. Tam reikalingas konkrečių sektorių ir keletą sektorių apimančių bendruomenių sutikimas naudoti semantinio sąveikumo elementus ES mastu.

Užtikrinti semantinį sąveikumą siekiama keliomis ir nacionalinio, ir ES lygmens iniciatyvomis⁴⁹. ES semantinio sąveikumo iniciatyvos tikslas – tvirtai remiantis nacionalinėmis iniciatyvomis, visuose sektoriuose sukurti Europos viešųjų paslaugų semantinio sąveikumo pagrindus. Įgyvendinant šią iniciatyvą, paslaugų kūrimo ir diegimo etapuose teikiamos mokymo paslaugos ir sukurta tinklu grindžiama bendradarbiavimo ir dalijimosi semantinio sąveikumo uždavinių sprendimais sistema.

Techninis sąveikumas apima techninius informacinių sistemų susiejimo aspektus. Tai yra sąsajos specifikacijos, sujungimo paslaugos, duomenų integravimo paslaugos, duomenų pateikimas ir keitimasis jais ir pan. Viešojo administravimo institucijos turi savitų politinio, teisinio, organizacinio ir iš dalies semantinio lygmens ypatybių, tačiau techninio lygmens sąveikumas viešojo administravimo institucijoms nebūdingas. Todėl, jei įmanoma, techninis

⁴⁸ Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Europos viešųjų paslaugų sąveikumo užtikrinimas“ COM(2010) 744 galutinis 2 priedas „Europos viešųjų paslaugų Europos sąveikumo sistema“, p.24.

⁴⁹ SEMIC.EU– Europos semantinio sąveikumo centras.

sąveikumas turėtų būti užtikrinamas naudojant oficialias specifikacijas – pagal ES Direktyvą 98/34⁵⁰ priimtus standartus arba IRT sektoriaus forumų ir konsorciūmų paskelbtas specifikacijas.

Apibendrinant ir atsižvelgiant į Komisijos rekomendacijas, galima pateikti sekančias išvadas:

1. Kad būtų atsižvelgta į viešųjų paslaugų teikimo europinį aspektą, viešojo administravimo institucijos turėtų suderinti savo sąveikumo sistemas su Europos sąveikumo sistema.

2. Viešojo administravimo institucijos, siekdamos teisinio sąveikumo, turi suderinti visus su keitimusi duomenimis susijusius teisės aktus, tame tarpe ir duomenų apsaugos teisės aktus.

3. Siekiant veiksmingo ir efektyvaus bendradarbiavimo teikiant Europos viešąsias paslaugas, skirtingiems administravimo subjektams gali reikėti suderinti taikomus ar net apibrėžti ir nustatyti naujus veiklos procesus, juos dokumentuojant ir susitarant dėl tų procesų sąveikos.

4. Siekiant semantinio sąveikumo ES mastu reikia sukurti konkretiems sektoriams tinkamus duomenų struktūrų ir duomenų elementų rinkinius, vadinamus semantinio sąveikumo elementais. Sukūrus šiuos rinkinius, bendradarbiaujančios organizacijos turės susitarti dėl informacijos, kuria keičiamasi, reikšmės. Atsižvelgiant į skirtingas kalbines, kultūrinės, teisinės ir administracinės sąlygas valstybėse narėse, tai yra sudėtinga problema.

5. Techniniam sąveikumui užtikrinti nustatant Europos viešąsias paslaugas, viešojo administravimo institucijos turėtų susitarti dėl oficialių specifikacijų.

2.3. Europos Sąjungos valstybių patirtis elektroninės valdžios sąveikumo srityje

Gerosios praktikos analizė leidžia sužinoti, kaip paprasčiau įgyvendinti ES teisės aktus nacionalinėje teisėje ir taip sumažinti įmonėms ir piliečiams tenkančią administracinę naštą bei palengvinti valdžios institucijų darbą.

Kai kuriose valstybėse narėse ne tik skatinama pereiti prie skaitmeninių procedūrų, bet ir nustatomas privalomas skaitmeninimas. Pavyzdžiui, Danijos e. valdžios strategijoje nustatyta, kad nuo 2013 m. visi laiškai įmonėms bus siunčiami skaitmeninėmis priemonėmis, o nuo 2015 m. bus privaloma naudotis tam tikromis skaitmeninio ataskaitų teikimo sistemomis. Visos

⁵⁰ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/34/EB, nustatanti informacijos apie techninius standartus, reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarką. OL L 204, 21.7 1998, p.37.

įmonių ataskaitos Danijos valdžios institucijoms bus centralizuotai teikiamos vienoje interneto svetainėje (www.virk.dk).⁵¹

Kad pagerintų įmonių ataskaitų teikimo našta, pagerintų joms teikiamas paslaugas ir gautų aukštesnės kokybės duomenų, Suomijos statistikos tarnyba pradėjo įmonių duomenų rinkimo programą. Dalis šios programos skirta ryšiams su pasaulinėmis ir didelėmis įmonėmis gerinti. Todėl 2009 m. buvo sudaryta didelėms įmonėms skirta darbo grupė. Suomijos statistikos tarnyboje dirbantys koordinatoriai glaudžiai bendradarbiauja su didelių įmonių duomenis teikiančiais asmenimis. Suomijos statistikos tarnyba ir Suomijos įmonių atstovai taip pat dalyvauja nuolatinėje ryšių grupėje, kurioje aptariami teisės aktų projektai.⁵²

Estijoje anksčiau įmonės turėjo teikti vienodus duomenis įvairiose ataskaitose; šie duomenys buvo teikiami popieriniuose dokumentuose arba tokiu formatu, kad jų nebuvo įmanoma tvarkyti automatizuotai. 2010 m. buvo sukurta metinių ataskaitų teikimo elektroninėmis priemonėmis sistema ir įstatymuose nustatytas draudimas rinkti vienodus duomenis. Naujojoje sistemoje duomenys gali būti automatiškai perduodami Estijos struktūriniam įmonių tyrimui (EKOMAR) atlikti, kad būtų galima automatiškai rengti statistines ataskaitas.

Didelę reikšmę viešųjų pirkimų skaidrumui turi viešųjų pirkimų skaitmeninimas. Sektinas Portugalijos pavyzdys, kur nuo 2009 m. viešieji pirkimai turi būti rengiami pasitelkiant elektroninę bazę (www.ancp.gov.pt). Elektroniniai viešieji pirkimai Portugalijoje 2010 m. sudarė 75 proc. visų pirkimų, o nustatytas ES vidurkis – mažiau nei 5 proc.⁵³

Komisija pažymi, jog vienas svarbiausių ES tikslų yra užtikrinti vidaus rinkos veikimą. Šiuo tikslu nustatytomis priemonėmis derinami reikalavimai visose ES, kad sumažėtų administracinių kliūčių įmonėms, užsiimančioms veikla bent keliose valstybėse narėse.⁵⁴ Šioje srityje pagirtinos tarpvalstybinės iniciatyvos. Pavyzdžiui, tarpvalstybine Austrijos, Čekijos ir Vokietijos MVĮ iniciatyva „Grenzoffensive“ siekiama sumažinti arba pašalinti administracines kliūtis vietos MVĮ, norinčioms plėtoti veiklą gretimuose užsienio valstybių regionuose – Aukštutinėje Austrijoje, Pietų Bohemijoje ir Bavarijoje. Stengiamasi palengvinti palengvinti tarpvalstybinių paslaugų teikimą ir ypač su darbuotojų komandiravimu susijusias procedūras. Interneto svetainėje (www.grenzoffensive.org) pateikti atitinkami teisės aktai, paaiškintos procedūros, taip pat pateiktos visos reikiamos elektroninės dokumentų formos. Kai kurios

⁵¹ Europos Komisija. Aukšto lygio nepriklausomų suinteresuotų šalių grupė administracinei naštai mažinti. Europa gali pasiekti geresnių rezultatų – geriausia administracinės naštos mažinimo patirtis. – Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2012. P.7.

⁵² *Op. cit.*, P.10.

⁵³ *Op. cit.*, P.7.

⁵⁴ *Op. cit.*, P.8.

procedūros visuose trijuose regionuose buvo panaikintos, kitos – supaprastintos. Pagal iniciatyvą „Grenzoffensive“ taip pat surengti mokymo seminarai ir konsultacijos MVĮ.⁵⁵

Komisija pabrėžia, jog nepaprastai svarbu, kad asmenys, kuriems taikomi teisės aktai, suprastų, ką jie turi daryti, kad būtų tenkinami tų teisės aktų reikalavimai. Todėl kartais gali prireikti net parengti gairių įvairiomis kalbomis. ALG ne kartą pabrėžė, kad mažinant įmonių administracinę naštą labai svarbu pateikti joms prieinamų ir suprantamų gairių, geriausia, su praktiniais pavyzdžiais.

Apskritai, nustatant informacijos teikimo prievoles, proporcingai didėja MVĮ ir ypač mažiausių įmonių administracinė našta. Pavyzdžiui, dauguma MVĮ, būdamos mažos, negali samdyti darbuotojų, turinčių specialiųjų žinių visais reglamentavimo klausimais. Dėl šio trūkumo joms tenka pasikliauti (dažnai brangiai kainuojančiais išorės ištekliais).

Pažymėtina Airijos iniciatyva „BeSMART!“. Airijos įmonės, tenkindamos ES teisės aktų reikalavimus dėl rizikos vertinimo ir saugos, 2009 m. patyrė beveik 235 mln. EUR išlaidų. Be to, daug įmonių, siekusių laikytis teisės aktų, naudojos išorės specialistų paslaugomis, o daug mažesnių įmonių netenkino tam tikrų reikalavimų. Airijos valdžios institucijos, sprendamos šias problemas, parengė supaprastintas gaires mažosioms įmonėms. Buvo sukurta rizikos vertinimo ir saugos patvirtinimo internetu priemonė „BeSMART!“. Mažosios įmonės, naudodamosi šia priemone, geba savarankiškai valdyti saugą ir laikytis visų įstatymų reikalavimų.⁵⁶

2.4. Europos Sąjungos ir kitų pasaulio valstybių elektroninės valdžios sąveikumo projektai

Jungtinėje Karalystėje sėkmingai įgyvendinamas projektas „DirectGov UK“⁵⁷. „DirectGov“ – oficialus nacionalinės vyriausybės tinklalapis piliečiams. Tai – centrinis portalas, kuriame galima gauti informaciją ir atlikti veiksmus daugeliu gyvenimo atvejų tokiose srityse kaip švietimas, užimtumas, piniginės išmokos, mokesčiai ir pašalpos, kelionės ir transportas, aplinkosaugos klausimai, nusikalstamumas, teisingumas ir teisė, vyriausybė ir piliečių teisės. Yra ir kitokių puslapių, skirtų tokioms grupėms kaip jaunimas, tėvai, neįgalieji, asmenys virš 50 metų, kt. Portale visa informacija ir paslaugos teikiamos internete, įskaitant paslaugas, pagal užsakymą teikiamas į mobiliuosius telefonus su interneto prieigos funkcija. Visos paslaugos yra nemokamos (išskyrus piliečio asmenines išlaidas už interneto ryšį ir naudojamą telefoną).

⁵⁵ Europos Komisija. Aukšto lygio nepriklausomų suinteresuotų šalių grupė administracinei naštai mažinti. Europa gali pasiekti geresnių rezultatų – geriausia administracinės naštos mažinimo patirtis. – Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2012. P.8.

⁵⁶ *Op. cit.*, P.11.

⁵⁷ <http://www.direct.gov.uk/en/index.htm>

Interneto svetainės tikslas – „užtikrinti lengvą prieigą prie Jungtinės Karalystės Vyriausybės teikiamų viešųjų paslaugų, kuriomis naudojate, ir reikalingos informacijos“. Reikia pažymėti, jog ši interneto svetainė nepaprastai išsami, joje pateikiama labai daug informacijos ir nuorodų į iš esmės visas įmanomas paslaugas visiems gyvenimo atvejams. Kai kurios iš jų tvarkomos tik internete, naudojantis portale esamomis nuorodomis, tačiau yra ir tokių, kurioms būtina užpildyti ir(arba) pateikti dokumentus arba kitokias pažymas popieriuje. Tinklapyje konkrečiai nurodyta, kad jis skirtas asmenims, o ne įmonėms, tačiau pateikiamas katalogas nuorodų į kitus tinklalapius, kuriuose teikiama pagalba įmonėms. Šiame tinklalapyje taip pat pateikiamos nuorodos į vietos savivaldos institucijų interneto svetaines. Šiuo portalu labai lengva naudotis. Tai patraukli, pavyzdinė tokio tipo interneto svetainė, geriausia iš nustatytų ir naudojamų pavyzdžių. Nepaisant to, yra du apribojimai: ji skirta fiziniams asmenims, neatsižvelgiant į įmonių poreikius ir dėl apribojimų, nustatytų reikalavimais dėl teikiamų paslaugų (kaip antai, pristatyti pažymas ir dokumentus) ja nepasiektas Lietuvoje numatomas lygis pagal „vieno langelio“ principą teikti visapuses paslaugas).

Danijoje buvo vykdomas projektas „Danijos 2007-2010 m. e. vyriausybės strategija“. Šis projektas, administruojamas nacionalinės vyriausybės, vietos savivaldos institucijų ir regionų, skirtas visiems skaitmenizavimo aspektams, kuriuose įdiegus „vieno langelio“ principą bus pagerintas paslaugų teikimas⁵⁸. Paslaugoms pagal „vieno langelio“ principą teikti yra skirti du pagrindiniai portalai: piliečių portalas (Borger.dk) (skaitmeninis „vienas langelis“, kuriame lengvai galima gauti viešojo sektoriaus informaciją ir vis didesnę skaičių piliečiui skirtų skaitmeninių savitarnos paslaugų sprendimų, neatsižvelgiant į pagrindinę administracinę organizaciją) ir verslo portalas (Virk.dk) (skaitmeninis „vienas langelis“, kuriame teikiama informacija ir įmonėms skirtos skaitmeninės savitarnos paslaugos, neatsižvelgiant į pagrindinę administracinę organizaciją). Yra ir papildomi poskyriai, skirti tokiems klausimams kaip būstas, vaikai, sveikata, socialinės išmokos, t.t. Nors vykdomas kaip skaitmenizavimo projekto dalis, „vieno langelio“ principas bus įdiegtas taikant „sutelktos komunikacijos“ strategiją. Tai reiškia, kad ir piliečiai, ir verslo įmonės turės galimybę gauti valstybės valdžios institucijų teikiamas paslaugas (nacionaliniu, regioniniu arba vietos lygmeniu) asmeniniuose susitikimuose, internetu arba telefonu. Šio projekto dėmesio centre – viešųjų paslaugų gerinimas ir į pilietį orientuotos infrastruktūros užtikrinimas. Atsižvelgiant į tai, kad šis projektas skirtas visiems gyventojams ir visiems piliečių gyvenimo atvejams bei verslo reikalams, jis artimiausias Lietuvos iniciatyvai.

Pagrindinė problema Danijos administracijai (aktuali ir Lietuvos atveju) – akcentas visų visuomenės segmentų ir visų formų ryšių su administravimo institucijomis sąveika. Tam buvo būtinas atidus bendras vadovavimas tokiems klausimams kaip techninės specifikacijos, bendri

⁵⁸ www.modernisering.dk

planai ir koncepcijos, t.t. Tai aukščiausio lygio projektas, paremtas geriausiais viešųjų paslaugų teikimo praktikos standartais.⁵⁹

Olandijoje vykdomi įvairūs vienas kitą papildantys projektai, įskaitant:

- _ „E. piliečio chartija“
- _ „AB piliečių programa“ (angl. - Programme on AB citizens)
- _ Skaitmeninė kliento dosjė (angl. - Digital Client Dossier)
- _ „HoReCa1“⁶⁰

E. piliečio chartijoje nustatoma 10 reikalavimų kontaktams su valstybinėmis įstaigomis: kanalo pasirinkimas (asmeninis, raštu, telefonu, elektroniniu laišku arba internetu), skaidrus viešasis sektorius paslaugas teikiant „vieno langelio“ principu, teisių skelbimas, asmeninė informacija, patogus duomenų teikimas, vyriausybės teikiama informacija, pasitikėjimas, atidumas, atskaitomybė ir piliečių įgalinimas. Svarbiausia tai, kad pilietis pats pasirenka, kaip bendrauti su valstybės valdžios įstaigomis.

„AB piliečių programa“ – nacionalinė programa, skirta piliečių administracinei naštai sumažinti didinant prieigą prie e. valdžios ir ją gerinant. Tai vidinė paslaugų keitimo institucijose programa, į kurią piliečiai neįtraukiami.

„Skaitmeninė kliento dosjė“ – dokumentų skaitmenizavimo pavyzdys, šiuo atveju skirtas kovoti su nedarbu ir padėti įsidarbinti. Šioje elektroninėje dosjė sugretinama nacionalinių bei vietos valdžios institucijų informacija ir sukuriama paslaugų tinklas bei duomenų bazių struktūra, kuriais naudojantis teikiama išsami ir aktuali informacija apie užimtumą.

„HoReCa1“ – sisteminio biurokratinių procedūrų viename pramonės sektoriuje (viešbučių, restoranų ir kavinių) sprendimo pavyzdys. Norint Amsterdame atidaryti barą, viešbutį arba restoraną, būtina licencija ir (arba) 18 skirtingų institucijų leidimai. Ši iniciatyva sudaro galimybę vienoje anketoje elektroniniu būdu pasirinkti iš 40 dokumentų ir gauti bet kurią iš septynių skirtingų vietinių licencijų.

Nors naudojamos skirtingos formuluotės, visomis šiomis iniciatyvomis siekiama teikti geresnes paslaugas piliečiams sumažinant jiems administracinę naštą, sudarant galimybes pasirinkti kontaktinius kanalus ir gerinant viešųjų paslaugų teikimą.

Šiuos projektus sudaro iniciatyvos, skirtos užtikrinti geresnes pirmiau apibūdintas į piliečius orientuotas paslaugas. Yra ir kitų projektų, kuriuose sprendžiami skirtingi viešųjų paslaugų teikimo aspektai. Bendrai tai yra pagirtinos iniciatyvos siekiant šių tikslų. Kritika

⁵⁹ Lockeyear E. „Vieno langelio“ principo apžvalga. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-04] <http://www.stt.lt/documents/es_projekto_dokumentai/Vieno_langelio_principo_apzvalga.pdf>

⁶⁰ Lockeyear E., *op. cit.*

išsakoma tik dėl to, jog pastangos atrodo šiek tiek fragmentiškos: nėra vieno bendro projekto, vadovaujančio nacionalinėms pastangoms šioje srityje.⁶¹

Portugalijoje vykdomi du nuoseklūs projektai:

- „Firma iš karto“ (pt/ - Empresa Na Hora)⁶²

- SIMPLEX

„Firma iš karto“ sugalvota siekiant kovoti su neefektyvia biurokratija pradėdant verslą: 2005 metais norint įregistruoti naują įmonę, buvo būtinos 11 procedūrų, 78 dienos, 20 anketų ir 2 000 eurų. Dabar tai sumažinta iki dviejų mėnesių, septynių procedūrų, septynių dienų ir 600 eurų. Tai pasiekta sudarius institucinę specialią darbo grupę, kuri prižiūrėjo viešųjų paslaugų modernizavimą. Siekiant užtikrinti greitą įgyvendinimą, pagal šią schemą po vienu stogu suburtos keturios atitinkamos ministerijos ir jų potvarkiu pareikalauta bendradarbiauti. Dėl to pareiškimų procedūros dabar atliekamos per vieną dieną (paprastai per vieną valandą). Nustatyta, kad dėl šios iniciatyvos laukimo laikas sutrumpėjo 230 000 dienomis per metus, sukurta 19 500 naujų darbo vietų ir 93 milijonai eurų investicijų.

SIMPLEX iniciatyva principas „Firma iš karto“ paprasčiausiai pritaikytas kitoms procedūroms, pavyzdžiui, atsinaujinančios energijos ir kito kuro platinimo licencijavimui, transporto priemonių apmokestinimui ir MVĮ sertifikavimui. „SIMPLEX iniciatyva - nuolat tęsiama ir vykdoma minėtosios koncepcijos tąsa. „Firma iš karto“ buvo siekiama sukurti „vieno langelio“ sistemą, kuri sudarytų verslininkui galimybę įregistruoti firmą per vieną valandą. SIMPLEX siekiama šį principą papildyti išsamiu procedūrų sąrašu, sukurti valstybės įstaigų bendradarbiavimą ir taip padidinti Portugalijos pasaulinį konkurencingumą. „Firma iš karto“ skirta verslininkams, pageidaujantiems įsteigti naują įmonę. SIMPLEX skirta ir verslininkams, ir piliečiams, priklausomai nuo racionalizuojamos administracinės procedūros. SIMPLEX taikoma įvairioms viešųjų paslaugų procedūroms nuolat. Šios iniciatyvos sąrašė – internetinė prieiga ir e. vyriausybės sprendimai. Tačiau, kaip pažymi analitikai, šiuo požiūriu Portugalija dar nėra toli pažengusi.

Honkonge panašūs projektai orientuoti išimtinai į verslą. Bendro projekto pavadinimo nėra. Iniciatyva taikoma taip seniai, kad ji tapo įprastine vyriausybės praktika. Tačiau nuo 2007 metų Finansų sekretoriaus tarnybos Ekonominės analizės ir sąlygų verslui palengvinimo skyrius pradėjo taikyti naują programą „Be a Smart Regulator“⁶³. Šis projektas vykdomas nacionaliniu lygmeniu (tik Honkonge, ne visoje Kinijoje). Kaip bendrą pareiškimų vyriausybės institucijoms tvarką, tokią pareiškimų tvarkymo, koordinavimo, patvirtinančių dokumentų užpildymo

⁶¹ Lockyear E. „Vieno langelio“ principo apžvalga. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-04] <http://www.stt.lt/documents/es_projekto_dokumentai/Vieno_langelio_principo_apzvalga.pdf>

⁶² http://www.reformersclub.org/documents/CaseStudies/Portugal_CS2008.pdf

⁶³ <http://www.eabfu.gov.hk/en/initiatives/programme.htm>

tikrinimo, mokėjimo, licencijų išdavimo ir atnaujinimo praktiką taiko visos institucijos. Interesantai turi užpildyti vieną formą (nors tai dar gali būti daroma fiziškai) neprivalant konsultuotis su daugeliu skirtingų institucijų. Bėgant metams, tobulinimo projektai vykdyti siekiant racionalizuoti licencijų išdavimo tvarkas ir paspartinti valdžios vykdomus licencijavimo procesus bei procedūras. Nuo 2007 metų skelbiamas tikslas: „sukurti efektyvesnę, skaidresnę ir klientui lengvai naudojamą licencijavimo sistemą, kuri padės sumažinti atitikties kaštus ir administracinę naštą įmonėms nepažeisdama visuomenės interesų“. Ši iniciatyvai visiškai pritaikyta verslo bendruomenei. Panašių paslaugų, kuriomis galėtų naudotis piliečiai, nėra.⁶⁴

Ši užsienio šalių praktikos analizė parodė, jog nėra aiškios geriausios tarptautinės praktikos, kuri būtų plačiai pripažinta kaip geriausias „vieno langelio“ praktikos modelis. Nežiūrint to, kiekvienoje šalyje atsižvelgiama į šiuos pagrindinius klausimus:

- *Tikslinės auditorijos parinkimas.* Jungtinės Karalystės projektas pritaikytas išimtinai piliečiams, padedantis gauti administracinę organizacinę pagalbą įvairiausiais gyvenimo atvejais. Priešingoje pusėje – Honkongo iniciatyvos, kurios skirtos padėti verslo bendruomenei. Kitur taikomos dvi atskiros alternatyvos arba jos tik iš dalies išvystytos. Danijos iniciatyva, ją pradėjus taikyti visa apimtimi, bus išsamiausia.

- *Skelbiamas projekto tikslas.* Beveik visur tvirtinama, kad pagrindinis tikslas – geresnis viešųjų paslaugų teikimas tikslinei auditorijai.

- *E. valdžios pajėgumų apimtis.* Neišvengiama, kad artimiausiu metu e. valdžios pajėgumai juos taikant visoms viešosioms paslaugoms bus riboti iš dalies ir dėl neįgyvendinamumo bei išteklių. Nedaug vyriausybių yra pajėgios skaitmenizuojant modernizuoti visas esamas viešųjų įrašų sistemas. Manoma, kad daugumoje valstybių kurį laiką bus būtina kai kuriuos dokumentus pristatyti asmeniškai visose viešųjų paslaugų teikimo srityse.⁶⁵

Kalbant apie sąveikaujančių institucijų informacinių sistemų saugumą, reiktų vadovautis JAV pavyzdžiu, kur kiekvienoje organizacijoje turi veikti aiškus, nuolatinis ir standartizuotas saugos rizikos įvertinimo mechanizmas. 2010 m. pakeista JAV Informacijos saugos valdymo tvarka, esminis pokytis – nuo biurokratizuoto proceso, kuris „nieko nesaugo“, pereita prie nuolatinės saugumo grėsmių stebėsenos (anksčiau saugumas buvo prilygintas ataskaitoms, kurios „pasensta dar prieš jas išspausdinant“; pakeitus tvarką ataskaitos tampa lydinčiuoju, o ne pagrindiniu saugos sistemos elementu). Šiam procesui palaikyti ir prižiūrėti kuriamas „CyberStat“ metodas, kuris numato reguliarius Vidaus reikalų (angl. *Homeland Security*) ministerijos atstovų susitikimus valstybės institucijose ir įstaigose IRT saugumo klausimams

⁶⁴ Lockyear E. „Vieno langelio“ principo apžvalga. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-04] <http://www.stt.lt/documents/es_projekto_dokumentai/Vieno_langelio_principo_apzvalga.pdf>

⁶⁵ Lockyear E. *op. cit.*

aptarti. Taip pat numatoma skirti dideles lėšas (apie 450 mln. USD) sukurti komandoms, kurios simuliuotų valstybės IS atakas ir gintųsi nuo jų.⁶⁶

Šiuo metu Europos vyriausybės ir viešojo administravimo institucijos siekia perėjimo iš e. valdžios, kaip atskirų veiksmų sekos, į elektroninių paslaugų naudojimo skatinimą ir informacijos teikimą bei mikroelektroninių aplikacijų taikymą komunikacijoje, atstatant informaciją, laikant duomenis, apdorojant, naudojant ir perduodant.

2.5. Elektroninės valdžios sąveikumo Lietuvoje analizė

2.5.1. Elektroninės valdžios sąveikumo diegimo sąlygos

Kaip ir bet kuriai kitai viešosios politikos sričiai, sėkmingai e. valdžios plėtrai reikalingos tam tikros sąlygos (veiksniai). Tyrimai parodė⁶⁷, jog e. valdžios plėtrai reikalingos atitinkamos technologinės, teisinės, institucinės, resursinės ir socialinės sąlygos.

Viena iš sąlygų – pakankamai aukštas technologinis šalies išsivystymas IRT srityje. Būtina užtikrinti galimybes piliečiams ir verslui naudotis šiomis technologijomis. Be to, turi būti sukurtas atitinkamas IRT tinklas valstybės institucijose. Jį kuriant turi būti išspręsti ir technologijų sąveikumo ir saugos klausimai, t. y. informacinės sistemos ir tinklai tarpusavyje turi būti sujungti taip, jog informacijos perdavimas nebūtų trikdomas duomenų kodavimo ir saugos apribojimų. Technologinis išsivystymas Lietuvos kontekste gali būti laikomas ir e. valdžios plėtrą skatinančiu, ir ribojančiu veiksniumi. Viena vertus, interneto ryšio (ypač judriojo plačiajuosčio ryšio) paplitimu ir duomenų perdavimo greičiu Lietuva pirmauja ne tik Europoje, tačiau ir pasauliniu mastu, taigi interneto ryšio perdavimo prasme teikti ir gauti viešąsias paslaugas elektroniniu būdu Lietuvoje problemų nėra. Kita vertus, problemų kyla dėl duomenų saugos apribojimų. Teikiant kai kurias paslaugas, kol kas vis dar nepavyksta užtikrinti duomenų saugos kuriame nors iš daugelio paslaugos teikimo organizacinių etapų, todėl paslauga neteikia elektroniniu būdu arba teikiama žemesniu elektroninės brandos lygiu, nei būtų techniškai įmanoma. Be to, techninio išsivystymo kontekste aktualiomis problemomis tampa ir nepakankamai sutvarkyta vidinė e. valdžios valdymo sistema (angl. *back-office*) bei sąveikumo tarp skirtingų valstybės informacinių sistemų trūkumas. Vienas iš kertinių instrumentų e. valdžios tikslams pasiekti yra sąveikumo tarp skirtingų sistemų užtikrinimas. Nors atskirtos

⁶⁶ Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimas. Vertinimo rekomendacijos. Vilnius: Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2012.

⁶⁷ Bandomoji funkcijų peržiūros ataskaita „Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra“. – Vilnius: VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, 2011, p.12.

paslaugų teikimui naudojamos valstybės informacinės sistemos labai geros (pvz., Sodros ar Mokesčių inspekcijos), tačiau dauguma jų yra skirtingos savo prigimtimi, veikimo ar duomenų kodavimo principais ir technologija, todėl jos sunkiai dera tarpusavyje. Tai yra pasekmė ir nepakankamo koordinavimo jų kūrimo ir diegimo laikotarpiu. Apibendrinant techninio išsivystymo sąlygų ypatumus Lietuvoje, konstatuotina, jog nors vykdyta sparti IRT plėtra šalyje, valstybės informacinių sistemų kūrimas buvo nepakankamai centralizuotai planuojamas ir diegiamas. Šalyje nėra institucijos ar institucijos padalinio, kuris IRT klausimus spręstų visų valstybės institucijų lygmeniu.

Antrajame darbo skyriuje aptartose ES strategijose pažymėta, jog siekiant e. valdžios veiksmingumo reikia įdiegti tokias priemones kaip sąveikų elektroninio identifikavimo valdymą, elektroninių dokumentų autentiškumo patvirtinimo ir elektroninio archyvavimo sistemas.

E. valdžios politikos reglamentavimo bazė turi būti sutvarkyta taip, kad reguliuotų vykdomus e. valdžios projektus, tačiau neapribotų jų įgyvendinimo vien dėl to, jog nepriimti tam tikri teisės aktai, stabdantys politikos tikslų siekimo.

Vieno standartizuoto institucinės sąrangos modelio, kuris padėtų siekti e. valdžios politikos tikslų, nėra. Užsienio šalių analizė rodo, jog tiek pasaulyje, tiek Europoje pagal e. valdžios vertinimo rodiklius pirmaujančiose šalyse e. valdžios politikos koordinavimas paremtas ir centralizuotais, ir decentralizuotais modeliais. Centralizuotame modelyje svarbiausią vaidmenį užima šalies Vyriausybė arba kuri nors ministerija ir joms pavaldžios agentūros. Decentralizuotame modelyje pakankamai svarbų vaidmenį užima šalies Finansų ministerija ir horizontalaus tarpinstitucinio koordinavimo komisijos.

Kita e. valdžios plėtros sąlyga – tam tikrų finansinių, žmogiškųjų ir materialinių išteklių lygis. Būtina garantuoti, jog e. valdžios plėtrai skiriamas pakankamas finansavimas ir materialiniai ištekliai. Kalbant apie žmogiškuosius išteklius, būtina ne tik numatyti atitinkamą darbuotojų skaičių, tačiau ir jų gebėjimus IRT srityje.

Kitas svarbus veiksnys yra viešojo sektoriaus organizacijų suvokimas apie atvirųjų duomenų potencialą trūkumas. Kaip pastebi Komisija, tebetvyro baimė prarasti kontrolės vadžias. Tam tikras nerimas, kaip antai dėl privatumo apsaugos, nacionalinio saugumo ir poreikio apsaugoti trečiųjų asmenų intelektinės nuosavybės teises, yra pagrįstas. Kitais argumentais veikia dangstoma inercija.⁶⁸

Socialinės sąlygos šiuo atveju atspindi visuomenės ir verslo pasirengimą naudotis e. valdžia. Pastebėta, jog jos sėkmingumui reikalingas ir visuomenės bei verslo pritarimas tokios politikos įgyvendinimui, teigiamas nusistatymas dėl IRT, pasitikėjimas viešosiomis

⁶⁸ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Atvirieji duomenys. Inovacijų, augimo ir skaidrios valdysenos variklis. COM(2011) 882 galutinis.

elektroninėmis paslaugomis. Taip pat jų gebėjimai turi būti pakankamai išvystyti, kad jų pakaktų naudotis IRT priemonėmis.

Europos Sąjungos ir pasaulinė patirtis rodo, kad geriausi viešojo administravimo modernizavimo pasiekimai yra tose valstybėse, kur viešojo administravimo ir e. valdžios plėtros procesų koordinavimas yra integruotas bei patikėtas vienai institucijai⁶⁹. Taip ir yra Lietuvoje, kur pagrindinės viešojo administravimo ir e. valdžios plėtros koordinavimo funkcijos yra pavestos Vidaus reikalų ministerijai.

Apibendrinant ES patirtį, galima išskirti šiuos pasiūlymus vykdant tolimesnį e. valdžios sąveikumo diegimą Lietuvoje:

- turi būti apimamos organizacinio, semantinio ir techninio sąveikumo dimensijos, kurioms suteikiama vienoda svarba;
- turi būti pateikiami sistemų, naudojamų teikiant viešąsias e. paslaugas, aukšto lygio standartai (duomenų, techniniai, atpažinimo, tinklalapių ir daugiakanalės prieigos);
- kuriant e. valdžios sąveikumo diegimo gaires, turi būti atsižvelgta ir į regiono, ir į vietinės valdžios institucijas, kadangi valdžios institucijų atstovai yra pagrindinė interesų grupė įgyvendinant e. valdžios sąveikumo diegimą.

Pasiūlytą preliminarų Lietuvos e. valdžios sąveikumo gairių architektūros modelį sudaro trys lygiai⁷⁰:

- „Sistemų“ lygmuo, susidedantis iš priemonių, užtikrinančių organizacinį, semantinį ir techninį sąveikumą;
- „Standartų ir specifikacijų“ lygmuo, kuriame formuluojamos specifikacijos, skirtos spręsti organizacinio, semantinio ir techninio sąveikumo klausimus. Jame taip pat nustatomi duomenų, atpažinimo, tinklalapių ir daugiakanalės prieigos standartai;
- „Koordinavimo“ lygmuo, kuriame numatomos sertifikavimo gairės, skirtos vertinti atitikimą gairėms, bei koordinavimas ir kontrolė, skirti apibrėžti, kokios institucijos ir kokiais būdais turėtų užtikrinti sėkmingą Lietuvos e. valdžios gairių įgyvendinimą šalyje.

Lietuvos e. valdžios sąveikumo gairių architektūros modelis siejasi su šiuo metu priimtomis Europos sąveikumo gairėmis, kadangi jame didelis dėmesys kreipiamas vienodai visoms sąveikumo dimensijoms: organizaciniam, semantiniam ir techniniam sąveikumui.

Remdamiesi atlikta Lietuvos ir užsienio šalių analize, ES prioritetais ir ateities tendencijomis informacinės visuomenės srityje, ekspertai siūlo aštuonias iniciatyvas, kurias reikėtų įgyvendinti 2014–2020 m. laikotarpiu⁷¹:

⁶⁹ Pipirienė A. Elektroninės valdžios plėtra Lietuvoje. Viešasis administravimas Lietuvoje – 2009 metų apžvalga (elektroninis leidinys). – Vilnius: Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, 2010. P. 35.

⁷⁰ Gatautis R., Kulvietis G., Vitkauskaitė E. Lithuanian eGovernment Interoperability Model// Inžinerinė ekonomika-Engineering Economics (2). 2009. P.48.

- (1) Visuotinai prieinamas ir labai greitas plačiajuostis internetas;
- (2) Šalies gyventojai – sumanūs interneto vartotojai;
- (3) Lietuvių kalba ir Lietuvos kultūros paveldas internete;
- (4) Visos viešosios ir administracinės el. valdžios paslaugos prieinamos ir naudojamos internetu;
- (5) Viešojo sektoriaus IRT optimizavimas ir sumanus valdymas;
- (6) IRT gebėjimai ir IRT sprendimai ateities verslui;
- (7) Žaliosios IRT ir darni plėtra;
- (8) Asmens ir valstybės saugumas internete.

Kaip pažymi ekspertai, iniciatyvų eiliškumas nėra svarbus – visos jos yra *esminės* siekiant, kad Lietuva 2020 ar 2022 m. būtų viena pirmaujančių ir pažangiausių ES šalių informacinės visuomenės srityje. Visos šios iniciatyvos yra *kompleksinės* ir *tarpsektorinės*, tai reiškia, kad jos apima tiek infrastruktūros plėtrą, tiek gyventojų gebėjimų stiprinimą; jas įgyvendinant turi dalyvauti kelios valstybės institucijos ir turi būti užtikrintas atsakomybės pasidalijimas ir tinkamas veiklos koordinavimas. Taip pat svarbus verslo ir pilietinės visuomenės vaidmuo – siūlant idėjas, įgyvendinant projektus ir naudojantis sukurtais sprendimais.⁷²

Įgyvendinant penktąją iniciatyvą „Viešojo sektoriaus IRT optimizavimas ir sumanus valdymas“, svarbiausi uždaviniai būtų: 1) užtikrinti valstybės informacinių išteklių sąveikumą; 2) konsoliduoti viešojo sektoriaus IRT infrastruktūrą ir optimizuoti jos valdymą; 3) dalį viešojo sektoriaus IRT pirkti kaip debesų kompiuterijos paslaugas iš privataus sektoriaus; 4) užtikrinti, kad viešojo sektoriaus institucijos ir įstaigos keistųsi tik elektroniniais dokumentais; 5) pasiekti, kad viešasis sektorius taptų sumaniu IRT pirkėju ir valdytoju; 6) stiprinti viešojo sektoriaus IRT darbuotojo profesiją ir tobulinti visų viešojo sektoriaus darbuotojų kompetenciją IRT srityje

2.5.2. Esama padėtis e-paslaugų srityje įgyvendinant sąveikumą

Lietuvos valstybės raidos prioritetai sutampa su ES prioritetais, nes informacinė kompetencija lemia šalies pozicijas Europos ir pasaulio ekonominėje ir politinėje struktūroje, o elektroninė valdžia yra vienas iš būdų, sudarančių tinkamas prielaidas valdymui modernizuoti.⁷³

2008 metų Lietuvos laisvosios rinkos instituto atliktas tyrimas „E-paslaugų plėtra išsiplėtojusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje“⁷⁴ parodė, jog aplinka e-valdžios vystymui

⁷¹ Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimas. Vertinimo rekomendacijos. Vilnius: Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2012.

⁷² *Op. cit.*

⁷³ Chlivickas E. Elektroninės valdžios projektų įgyvendinimas plėtojant viešąjį administravimą Lietuvoje// Viešasis administravimas. 2007, Nr. 3 (15).

Lietuvoje palanki. Būtinybė teikti efektyvias e-valdžios paslaugas pripažįstama kaip viena iš politikos prioritetų. Įstatyminė bazė e-valdžiai paruošta: e-valdžios koncepcijos rėmai ir įdiegimo planas yra paruoštas ir vykdomas. Įstatymai dėl e-parašo, e-saugumo, asmens duomenų apsaugos, valstybės registro ir kitų panašių dalykų galioja. 2011 m. gruodžio 15 d. priimtas valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas⁷⁵, kurio tikslas – užtikrinti tinkamą valstybės informacinių išteklių kūrimą, tvarkymą, valdymą, naudojimą, priežiūrą, sąveiką, planavimą, finansavimą ir saugą. Šis įstatymas nustato: 1) valstybės informacinių išteklių rūšis; 2) valstybės informacinių išteklių politikos formavimą ir jos įgyvendinimą; 3) Valstybės informacinių išteklių valdymo tarybos, duomenų valdymo įgaliotinių veiklą; 4) registrų ir valstybės informacinių sistemų valdytojų, registrų ir valstybės informacinių sistemų tvarkytojų, Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų, Europos Sąjungos valstybių narių ir (arba) Europos ekonominės erdvės valstybių fizinių ir juridinių asmenų, juridinio asmens statuso neturinčių subjektų, jų filialų ir atstovybių, teikiančių registrams ir valstybės informacinėms sistemoms ir gaunančių iš jų duomenis, informaciją, dokumentus ir (arba) jų kopijas, teises, pareigas ir atsakomybę; 5) pagrindinius valstybės informacinių išteklių kūrimo ir tvarkymo principus; 6) valstybės informacinių išteklių kūrimo ir tvarkymo planavimą; 7) valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformą; 8) informacinių technologijų priemonių, kuriomis apdorojama informacija, kurią institucija valdo, atlikdama teisės aktų nustatytas funkcijas, valdymo ir saugos vertinimą; 9) išlaidų, patirtų kuriant, tvarkant ir prižiūrint valstybės informacinius išteklius, finansavimą. Šis įstatymas taikomas valstybės institucijoms, valstybės įstaigoms, valstybės įmonėms, viešosioms įstaigoms, steigiančioms, kuriančioms ir (arba) tvarkančioms valstybės registrus (kadastrus) (toliau – valstybės registras), žinybinius registrus, valstybės informacines sistemas ir kitas informacines sistemas, finansuojamoms iš valstybės biudžeto, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto, Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto ir kitų valstybės pinigų fondų ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka įgaliotoms atlikti viešąjį administravimą.

E-valdžia ir platesni informacinės visuomenės aspektai yra įtraukti į bendrą politiką (Vyriausybės programa, ilgalaikės valstybės plėtros strategija, Lisabonos strategijos įgyvendinimo planas ir kt.). Institucinis pagrindas taip pat sukurtas: atsakomybė tarp ministerijų padalinta horizontaliai; už e-valdžią atsakinga Vidaus reikalų ministerija. Viešasis administravimas taip pat yra šios institucijos kompetencijoje. Speciali institucija – Informacinės visuomenės plėtros komitetas koordinuoja visus su informacine visuomene susijusius aspektus.

⁷⁴ Tyrimas: E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-09] <http://www.lrinka.lt/n/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_e_paslaugu_pletra_issipletusioje_es_e_valdzia_ir_e_sv_eikata_lietuvoje/4637>

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas. Valstybės žinios, 2011, Nr. 163-7739

Ryšių infrastruktūra yra gerai išplėtotą pasiūlos ir vartotojo pusėse. Be to, ES struktūrinių fondų lėšomis ji yra pastoviai tobulinama.⁷⁶

Tačiau, kaip pastebi ekspertai, pagrindinis e. valdžios Lietuvoje trūkumas yra tai, kad veikianti sistema nepasiekia e. paslaugų tikslų, pvz., efektyvumo ir skaidrumo. E-valdžia nekeičia esančio viešojo administravimo rėmų ir tradicijų, bet prie jų prisitaiko. Nors nemaža dalis paslaugų formaliai buvo įdiegtos, jos pačios administracinių procedūrų nesupaprastina. Be to, e. valdžios paslaugų pasiūla yra ne vartotojų paklausos ar kaštų optimizavimo sprendimas, priimtas viešosios administracijos, bet ES rekomendacijų rezultatas. E. valdžios įdiegimo procesą apsunkina motyvacijos stoka, projektų vadybos įgūdžių trūkumas tarp viešosios administracijos pareigūnų, prastas ir fragmentiškas įdiegimo monitoringas, ir, svarbiausia, lėta viešojo administravimo reforma.⁷⁷

Per pastaruosius dvejus metus Lietuva patobulino savo elektroninės valdžios paslaugas, tačiau Jungtinių Tautų (JT) sudaromame šios srities indekse atsilieka nuo visų Šiaurės regiono valstybių, pagal elektroninės valdžios plėtrą Lietuvą pralenkė net Rusija. JT elektroninės valdžios plėtros šių metų rikiuotėje Lietuva užima 29-ą vietą pasaulyje ir buvo laipteliu žemiau nei 2010 m., kai indeksas skelbtas pastarąjį kartą. Tris aukščiausias vietas užėmė Pietų Korėja, Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė. Lietuvą pralenkė vieną didžiausių šuolių padariusi Rusija, tačiau Lietuva pralenkė tokias valstybes kaip Airija, Italija, Portugalija, Latvija, Čekija ir Lenkija. Lietuvos poziciją indekse smukdė silpnos telekomunikacijų infrastruktūros (dėl mažo interneto vartotojų skaičiaus) ir viešųjų interneto paslaugų dedamosios (mažas jomis besinaudojančiųjų kiekis). Rezultatą pakėlė žmogiškojo kapitalo komponentas, visų pirma – raštingumas ir išsilavinimas⁷⁸. Kaip pastebi specialistai, „Lietuvai labiausiai koją kiša įgyvendintų elektroninės valdžios projektų tęstinumas, kai kurių institucijų noras juos plėtoti savo nuožiūra ir kompetencijos stoka“⁷⁹.

Darbo autorius pritaria nuomonei, jog pati pagrindinė priemonė tolimesniam sėkmingam e-paslaugų vystymui yra bendra viešojo administravimo reforma. Tai pakeistų vyraujančią viešojo administravimo sistemos modelį, kuris, remiantis vietiniais ir tarptautiniais ekspertais, yra uždaras ir hierarchiškas. Naujoji sistema turėtų būti lanksti, orientuota į vartotoją, mažiau hierarchiška sprendimų priėmimo, interaktyvi. Reforma turėtų pakeisti viešojo administravimo funkciją ir orientaciją į tikslų pasiekimą ir vartotoją. Didesnė orientacija į vartotoją parodytų, kurios e-paslaugos turėtų būti diegiamos ir leistų paslaugai priartėti prie

⁷⁶ Tyrimas: E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-09] <http://www.lrinka.lt/n/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_e_paslaugu_pletra_issipletusioje_es_e_valdzia_ir_e_sv_eikata_lietuvoje/4637>

⁷⁷ *Op. cit.*

⁷⁸ Elektroninės valdžios paslaugų srityje – jokios pažangos per dvejus metus// Verslo žinios. 2012-03-13.

⁷⁹ Informacinės visuomenės plėtros komiteto (IPVK) direktoriaus nuomonė.

gyvenimo ciklo: apmokymo, tobulinimo ir skatinimo. Tai taip pat leistų įkainoti ir skatinti elektroninius vartotojus, naudoti geriausius verslo modelius mažinti kaštams ir tarnauti vartotojui. Be to, tai skatintų investuoti į apmokymus ir padidintų gebėjimus. Tai galioja visai viešojo administravimo sistemai, įtraukiant nacionalinius, savivaldos lygius ir visas viešas sveikatos apsaugos institucijas.⁸⁰

Šiuo metu viešojo administravimo reforma yra daugiasluoksnė. Ji buvo sukurta bendram viešojo sektoriaus efektyvumui padidinti, nesikoncentruojant į e. valdžią. Tačiau motyvacija didinti viešojo sektoriaus efektyvumą, savaime yra priežastis e. valdžiai tapti prioritetine priemone. Lietuvos laisvosios rinkos instituto specialistai pastebi, jog kitas aiškus aspektas, kuriam iki šiol skirta nepakankamai dėmesio, yra e-koncepcijos aprėptis, kadangi šiuo metu tik tos paslaugos, kurios teikiamos internetu, yra laikomos paslaugomis. Tuo tarpu paslaugoms telefonu, nepaisant to, kad jos egzistuoja ir jomis yra naudojamosi, tokios pat svarbos nėra suteikiama, nėra keliami reikalavimai įgyvendinti tam tikrą paslaugų kiekį. Turint galvoje pastovų elektroninių prietaisų tobulėjimą ir technologinę konvergenciją, darbo autoriaus nuomone, visos elektroninės priemonės turėtų būti lygiomis sąlygomis įtrauktos į e. paslaugų koncepciją.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2012 metais atlikta administracinių paslaugų teikimo vieno langelio principu būklės viešojo valdymo institucijose analizė⁸¹ parodė, jog 57 proc. ministerijų grupės įstaigų būklė pagal elektroninių paslaugų diegimo kriterijų įvertinta kaip gera. Didžiausia elektroninių paslaugų prieinamumą didinusių įstaigų dalis yra Susisiekimo ministerijos grupėje – 86 proc. įstaigų, Vidaus reikalų ministerijos ir Žemės ūkio ministerijos grupėse – po 80 proc. įstaigų, Finansų ministerijos grupėje – 75 proc. įstaigų. Šiuo aspektu blogiausiai vertintos Sveikatos apsaugos ministerijos ir Ūkio ministerijos grupių įstaigos, iš kurių net pusė (50 proc.) nebuvo suinteresuotos elektroninių paslaugų plėtra. Pagal šį vertinimo kriterijų *gerai* vertinta didžioji dalis (72 proc.) savivaldybių. Tai rodo savivaldybių pastangas didinant paslaugų prieinamumą elektroniniu būdu (perkeliant paslaugas į elektroninę erdvę, didinant jų teikimo elektroniniu būdu lygį ar pan.).

⁸⁰ Tyrimo „E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje“ išvados [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-09] <http://www.lrinka.lt/n/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_e_paslaugu_pletra_issipletusioje_es_e_valdzia_ir_e_sv_eikata_lietuvoje/4637>

⁸¹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Administracinių paslaugų teikimo vieno langelio principu būklės viešojo valdymo institucijose analizė. Vilnius, 2012. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-07] <<http://www.vakokybe.lt/index.php?id=470>>

2.5.3. Lietuvos viešojo sektoriaus priemonės ir projektai elektroninės valdžios sąveikumo srityje

Pokyčiai šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje, susiję su valstybės valdymo modernizavimu, o tiksliau – su elektroninės valdžios (toliau – e. valdžia) projektų įgyvendinimu, yra labai ryškūs. Informacinių technologijų taikymas ir visų jų galimybių panaudojimas gerokai keičia sampratą apie tai, koks turi būti valdymas, kokia ir kaip turi būti atliekama kontrolė, kaip turi būti atsiskaitoma už darbo rezultatus ir kaip turi būti vertinamas tarnautojų veiklos efektyvumas. Tai turi įtakos tiek gyventojams, tiek institucijoms, todėl reikalingų pokyčių laukiama ir gyventojų aptarnavimo, informacijos valdymo bei sprendimų priėmimo srityse.⁸²

Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimo ataskaitoje⁸³ pabrėžiama, kad kalbant apie viešųjų elektroninių paslaugų pasiūlą (tiek paslaugų perkėlimo lygį, tiek visišką pasiekiamumą internetu ir turint omenyje pastarųjų metų tendencijas ir skiriamą ES paramą (daugiau kaip 300 mln. Lt 2007-2013 m. finansavimo laikotarpiu, (tiesa, ši parama apima tiek vadinamąsias pagrindines, tiek nepagrindines paslaugas), tikėtina, kad numatyti pasiūlos rodikliai bus pasiekti (95 proc. perkėlimo lygis, 90 proc. visiško pasiekiamumo lygis 2015 m.).

Ataskaitoje taip pat pažymima, kad sunkiausia bus pasiekti paklausos rodiklius, ypač rodiklį „gyventojai, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis“ (dabartinė reikšmė – 32 proc; 2015 m. planuojama – 50 proc.). Tikėtina, kad gerėjanti paslaugų pasiūla skatins šio rodiklio augimą, tačiau tik paslaugų perkėlimo neužtenka – reikia aktyviai skatinti gyventojus naudotis IRT (mokyti, viešinti, supaprastinti vartotojo sąsają ir t.t.), ypač turint omenyje, kad daugiausia valdžios paslaugomis naudojami santykinai mažesnes pajamas gaunantys, vyresni gyventojai, kurie taip pat priklauso ir „skaitmeninės atskirties“ gyventojų grupėms. Susijusi problema – gyventojų noras, pasitikėjimas, gebėjimas naudotis elektroninėmis tapatybės nustatymo ir patvirtinimo priemonėmis, todėl tai yra kitas rodiklis, kurį bus gana sunku pasiekti (2011 m. – 8 proc., 2015 m. – 30 proc.).

2007-2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpiu pagal prioritetą „Informacinė visuomenė visiems“ daugiausia lėšų skiriama būtent viešųjų elektroninių paslaugų kūrimui. 2007 m gruodžio mėn. patvirtinta priemonė „Elektroninės valdžios paslaugos“, vykdoma valstybinio planavimo

⁸² Garuckas, R.; Kaziliūnas, A. E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė. Viešoji politika ir administravimas. 2008, Nr.23. p. 59.

⁸³ Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimas. Vertinimo ataskaita. – Vilnius: Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2012. P.109.

projektų atrankos būdu. Iš jau sukurtų elektroninių viešųjų paslaugų pagal šią priemonę galima paminėti 2010 m. pradėjusią veikti paslaugą, teikiančią galimybę vairuotojams elektroniniu būdu gauti ir keisti vairuotojo pažymėjimą, pranešti apie prarastą pažymėjimą arba gauti informaciją apie laikytus egzaminus. Kita 2010 m. atsiradusi elektroninė paslauga yra „E-policija“, kuri leidžia lengvai teikti pranešimus policijai internetu, gauti informaciją apie nusikaltimus ir eismo įvykius SMS ir MMS žinutėmis ir pan.⁸⁴

2010 m. LR susisiekimo ministras patvirtino Viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę veiksmų iki 2012 metų planą. Šio veiksmų plano tikslas – užtikrinti spartesnę viešųjų paslaugų perkėlimą į elektroninę erdvę, plečiant elektroniniu būdu teikiamų viešųjų paslaugų skaičių, gerinant jų prieinamumą viešojoje erdvėje ir kokybę, mažinant Lietuvos atsilikimą nuo kitų Europos valstybių viešųjų paslaugų teikimo elektroniniu būdu srityje⁸⁵. Plane nustatyti viešųjų paslaugų įdiegimo terminai ir atsakingi vykdytojai. Įgyvendinus priemones, į elektroninę erdvę planuojama perkelti 50 proc. sveikatos apsaugos, aplinkosaugos leidimų išdavimo, civilinės būklės liudijimų išdavimo, 65 proc. automobilių registravimo, 80 proc. aukštojo mokslo registravimo ir kt. viešųjų paslaugų⁸⁶.

Kadangi finansavimo poreikis pagal priemonę „Elektroninės valdžios paslaugos“ buvo kur kas didesnis nei numatytos paskirstyti lėšos ir siekiant įgyvendinti minėtąjį „Viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę veiksmų iki 2012 metų planą“, 2010 m. LR Vyriausybės pavedimu buvo patikslintos IVV prioriteto priemonės ir įtraukta nauja priemonė „Pažangios elektroninės paslaugos“. Dėl šių perskirstymų ir naujos priemonės derinimo su skirtingomis institucijomis buvo laikinai sustabdytas tuo metu jau parengtų priemonių įgyvendinimas.⁸⁷ 2010 m. gruodžio mėn. LR Vyriausybė patvirtino priemonę „Pažangios elektroninės paslaugos“⁸⁸ ir numatė, kad projektai bus atrenkami konkurso būdu, o paraiškas galės teikti ne tik valstybės institucijos, bet ir privatūs juridiniai asmenys, įgyvendinantys viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektus. Priemonės įgyvendinimui numatyta skirti 100 mln. Lt. 2012 m. sausio mėn. pareiškėjai buvo pateikę prašymų, kurių bendra suma daugiau nei dvigubai didesnė - 229,12 mln. Lt. Nors kuriant priemonę buvo tikimasi, kad bus pasiūlyta kurti naujoviškas ir inovatyvias paslaugas (dėl to numatyta ir galimybė dalyvauti privatiems juridiniams asmenims), pateikti pasiūlymai ir jų pareiškėjai rodo, kad

⁸⁴ Tyrimas: E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-09] <http://www.lrinka.lt/n/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_e_paslaugu_pletra_issipletusioje_es_e_valdzia_ir_e_sv_eikata_lietuvoje/4637

⁸⁵ Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2010 m. birželio 14 d. įsakymas Nr.3-376 „Dėl viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę veiksmų iki 2012 m. plano patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2010, Nr. 80-4187.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. „Vyriausybės siekis – kuo daugiau viešųjų paslaugų elektroninėje erdvėje“, 2010, <http://www.lrv.lt/naujienos/?md-6506>, [žiūrėta 2011 12 30].

⁸⁷ Informacinės visuomenės plėtros komitetas „2010 metų veiktos ataskaita“, 2011 02 15, Vilnius.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 738 „Dėl ekonomikos augimo veiksmų programos priedo patvirtinimo“ pakeitimo“, 2010 m. gruodžio 1 d. Nr. 1710, Vilnius.

priemonė nelabai skiriasi nuo priemonės „Elektronines valdžios paslaugos“, tik galimybės centriniu lygiu koordinuoti projektų pasiūlą ir nukreipti investicijas į pačias aktualiausias sritis šiek tiek mažesnės nei valstybes planavimo būdu įgyvendinamos priemonės. Taip pat išaiškėjo, kad dėl nepakankamos įstatyminės bazės galimybe konkurse dalyvauti privatiems juridiniams asmenims yra labai ribota.⁸⁹

Siekiant padidinti elektroniniu būdu teikiamų viešųjų paslaugų prieinamumą ir efektyvumą, nuo 2003 m. veikia interneto svetainė „Elektroniniai valdžios vartai“⁹⁰. Šioje svetainėje gyventojams ir verslo subjektams teikiama informacija apie valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų („Sodros“, „Regitros“, Registrų centro, Darbo biržos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Lietuvos statistikos departamento ir kt.) teikiamas elektronines viešąsias paslaugas ir suteikiama galimybė internetu užsisakyti šias paslaugas. Interneto portale taikomi keli asmens tapatybės nustatymo būdai, pavyzdžiui, per elektronines bankininkystės sistemą arba asmens tapatybės kortele su integruotu skaitmeniniu sertifikatu.

Siekiant remti viešųjų e. paslaugų plėtojimą savivaldybėse, 2009 m. kovo mėn. buvo patvirtinta IVV prioriteto priemonė „Elektroninės paslaugos: regionai“. Šios priemonės įgyvendinimui numatyta skirti 55,83 mln. Lt, galimybė teikti paraiškas suteikta apskričių viršinininkų administracijoms ir savivaldybių administracijoms. 2010 m. pertvarkant IVV priemones, priemonė „Elektroninės paslaugos: regionai“ pervadinta į „Elektronines valdžios paslaugos savivaldybėse“, jai skirtas finansavimas sumažintas iki 25 mln Lt, o projektų atrankos būdas pakeistas valstybiniu planavimu. Tokio reorganizavimo tikslas – sukurti centralizuotą sprendimą, kuris užtikrintų paslaugų teikimą pagal vienodus standartus visose Lietuvos savivaldybėse. Šią idėją įgyvendinti siūloma VAIISIS sistemoje sukuriant standartinius modulius, kuriuos kiekviena savivaldybė galėtų prisitaikyti sau ir jais naudodamasi teikti viešąsias e. paslaugas (pavyzdžiui, išduotų licencijas ar leidimus). Šie pokyčiai turėtų padidinti priemonės efektyvumą, nes už mažesnę sumą bus pasiektas tas pats rezultatas, dalijamasi valstybės informaciniais ištekliais, centralizuojama jų priežiūra ir valdymas, išvengiama viešajam sektoriui būdingo tų pačių sprendimų dubliavimo. Esminė šio pakeitimo rizika yra ribota patirtis įgyvendinant projektus, kuriems reikia visapusiško centrinio lygmens ir savivaldos bendradarbiavimo; taip pat reikia sukurti tokio sprendimo veiklos ir finansavimo modelį. Investicinį projektą rengia IVPK pagal partnerystės sutartį su VRM ir Lietuvos savivaldybių asociacija; investicinis projektas turėjo būti parengtas 2012 m.⁹¹

⁸⁹ Tyrimas: E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-09] <http://www.lrinka.lt/n/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_e_paslaugu_pletra_issiplėtusioje_es_e_valdzia_ir_e_sv_eikata_lietuvoje/4637.

⁹⁰ www.epaslaugos.lt

⁹¹ Tyrimas: E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-09] <http://www.lrinka.lt/n/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_e_paslaugu_pletra_issiplėtusioje_es_e_valdzia_ir_e_sv_eikata_lietuvoje/4637.

Kaip jau minėta šiame darbe, tiek ES iniciatyvose, tiek vykdant Lietuvos e. valdžios politiką, akcentuojama elektroninės demokratijos svarba. 2010 m. pradėjus vykdyti projektą „E-Seimas“⁹², siekiama skatinti visuomenės ir Seimo sąveikumą plėtojant e. demokratijos priemones. Šio projekto vadovas R.Šiaulyšis įvardina tokius projekto E-Seimas tikslus: didinti teisėkūros proceso kokybiškumą, nuoseklumą, efektyvumą, atvirumą ir skaidrumą; gerinti informacijos sklaidos apie Seimo veiklą efektyvumą, prieinamumą ir kokybę; skatinti aktyvesnį Seimo ir visuomenės dialogą, t.y. visuomenei suteikti daugiau galimybių pasiekti savo išrinktus atstovus, skatinti dalyvauti įstatymų leidybos procese, sudaryti sąlygas dalyvauti priimančioms svarbioms sprendimams, Seimo nariams suteikti galimybę bendrauti su rinkėjais, betarpiškai išgirsti jų balsą ir nuomonę. Tikimasi, kad siekiant šių tikslų bus sukurtos arba modernizuotos esamos informacinės sistemos ir jų funkcinės sritys: parengti informacinių sistemų įteisinimui reikalingi dokumentai; parengta informacinių sistemų techninė ir naudotojo dokumentacija; parengta informacinių sistemų naudotojų mokymo medžiaga ir apmokyti sistemų naudotojai bei administratoriai.

Projekto E-Seimas metu kuriamos šios elektroninės paslaugos⁹³:

- Elektroninė paslauga „Peticijų pateikimas elektroniniu būdu (e-Peticija)“;
- Elektroninė paslauga „e-teisėkūra“;
- Archyvinės medžiagos, esančios LRS archyve, kopijų užsakymas;
- Elektroninė paslauga „Kvalifikuoto TAIS vartotojo darbo vieta“;
- Elektroninė paslauga „e-laiškas Seimui“ (personalizuotas lygis).

Elektroninė paslauga e-Peticija suteiks galimybę teikti elektroniniu parašu pasirašytą kreipimąsi bei visas Peticijų įstatyme⁹⁴ numatytos kreipimosi eigos ir informavimo galimybes (atšaukimas, informavimas, persiuntimas ir t.t.)⁹⁵.

Elektroninė paslauga e-teisėkūra suteiks galimybę piliečiams ir organizacijoms dalyvauti (pareikšti nuomonę) bet kuriame teisėkūros eigos etape. Autentifikuoti piliečiai ir organizacijos bus informuojami apie nuomonės (pasiūlymo) svarstymo eigą ir rezultatą.

Visų išvardintų paslaugų esmė – patogesnė ir intelektualesnė informacijos paieška, galimybė stebėti Lietuvos Respublikos Seimo veiklą ir į ją įsitraukti ne tik Lietuvoje gyvenantiems piliečiams, bet ir užsienyje gyvenantiems tautiečiams.

Tačiau, kaip pažymi analitikai, Lietuvos gyventojai nėra linkę aktyviai naudotis e. demokratijos teikiama galimybėmis. Pavyzdžiui, Trakų rajono savivaldybės internetu

⁹² Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija. Elektroninės demokratijos priemonių plėtojimas Lietuvos Respublikos Seime. 2010. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/www_tv.show?id=7382,1,52> [žiūrėta 2012-10-15]

⁹³ Šiaulyšis R. „E-Seimo“ projekto apžvalga ir siekiami rezultatai. Projekto E-Seimas viešinimo medžiaga. [Interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-15]

⁹⁴ Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2128

⁹⁵ Budriūnas R. Kaip „e-Seimo“ projekto elektroninės paslaugos gali prisidėti prie demokratijos plėtros ir teisėkūros efektyvumo didinimo. Projekto E-Seimas viešinimo medžiaga. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-15] <<http://www3.lrs.lt/pls/inter/www_tv.show?id=7382,1,52>>

svetainėje nuo 2010 m. rugpjūčio mėn. yra pateikta 311 tarybos sprendimų projektų ir 291 tarybos sprendimas, tačiau iki šios dienos visi šie dokumentai sulaukė tik dviejų gyventojų komentarų. Kurį laiką galimybė komentuoti internete buvo sustabdyta, nes prieš rinkimus komentarai tapo „asmeninių sąskaitų suvedinėjimo vieta“⁹⁶. Šie duomenys atskleidžia, kad kurti e. demokratijos projektus neužtenka: reikia juos nuolat prižiūrėti, tobulinti, viešinti ir skatinti piliečių aktyvumą.

Elektroninio balsavimo klausimas jau eilę metų svarstomas Lietuvos valstybės institucijose ir visuomenėje. 2011 m. vykdytų apklausų duomenimis, jam pritarė 75 proc. Lietuvos gyventojų⁹⁷, tačiau reikiamiems įstatymams priimti trūksta politinės valios. 2006 m. LR Seime priimtas Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcija⁹⁸, kuriame suformuluoti internetinio balsavimo įvedimo tikslai, pagrindiniai elektroninio balsavimo principai, aprašoma balsavimo internetu schema, numatomi teisinės bazės reikalavimai. 2007 m. LR Vyriausybė patvirtino balsavimo internetu diegimo programą ir pavedė ją koordinuoti IVPK⁹⁹. Įgyvendinant šią programą, atlikti balsavimo internetu sistemos informacinės sistemos funkciniai ir saugos reikalavimai, detalus techninis projektas ir techninės įrangos specifikacija ir kiti reikalingi darbai, tačiau 2008 m. sausio mėn. LR Seimas nepriėmė pateiktų LR Seimo, Savivaldybių tarybų, Europos Parlamento, Prezidento rinkimų įstatymų pakeitimų įstatymų projektų ir taip užkirto kelią balsavimo internetu sistemą panaudoti 2008 m. LR Seimo rinkimuose. 2009 m. gruodžio mėn. vėl pateiktos atitinkamų įstatymų pataisos, tačiau LR Seimas nusprendė grąžinti jas tobulinti. 2010 m. birželio mėn. Susisiekimo ministerija iš naujo parengė elektroninio balsavimo įstatymų projektus¹⁰⁰ ir pateikė siūlymą išbandyti naują balsavimo sistemą 2011 m. savivaldos rinkimuose, tačiau LR Seimas šiems pasiūlymams dar kartą nepritarė. 2011 m. gyventojų surašymo rezultatai parodė, kad Lietuvos gyventojai yra pasirengę naudotis internetu dalyvaudami valstybei svarbioje veikloje: internetu į surašymo klausimus atsakė 32 proc. Lietuvos gyventojų.

Visuomenių demokratizacija per šiuolaikines informacines technologijas gali vykti dvejomis kryptimis: „iš apačios“, kai įvairios grupės išnaudoja atsivėrusias technines galimybes organizuotis ir taip sukuria spaudimą valdžiai keisti įprastinius valdymo procesus (tai nereiškia,

⁹⁶ Trakų rajono savivaldybė. Elektronine demokratija visiems, 2012. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-02] <<http://www.trakai.lt/index.php?4105496S00>>.

⁹⁷ 15min.lt, „Trys iš keturių apklaustų Lietuvos gyventojų pritaria, kad būtų leista balsuoti internetu“, 2011 05 05. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-16] <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/trys-is-keturiu-apklaustu-lietuvos-gyventoju-pritaria-kad-butu-leista-balsuoti-internetu-56-149307>>

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. lapkričio 25 nutarimas Nr. X-912 „Dėl balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcijos patvirtinimo“// Valstybės žinios: 2006-11-25 Nr.127-4827

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. liepos 11 d nutarimas Nr. 759 „Dėl balsavimo internetu diegimo programos patvirtinimo“.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Seimo, savivaldybių tarybų, Prezidento rinkimų ir rinkimų į Europos Parlamentą el. balsavimo įstatymų projektai, [http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.sriowdoc_1?p_id=33495&p_fix=n8Lp_gov=n,litip://www.lrs.lt/pls/p/D/dokpaieka.showdoc_1?p_id=38489&p_fi\[actes5ed 2012 ūl 3Ū\].x=nSp_gov=n,http7/www.lrs.lt/pls/p<oj/dokpaiL'Ska.showdoc_1?p_id=38470Sp_fm=n&p_gov-n,http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.sliowdocJ?pjd-38452Kp_fii=n&p_gov=n,laccessed 2012 01 30\]](http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.sriowdoc_1?p_id=33495&p_fix=n8Lp_gov=n,litip://www.lrs.lt/pls/p/D/dokpaieka.showdoc_1?p_id=38489&p_fi[actes5ed 2012 ūl 3Ū].x=nSp_gov=n,http7/www.lrs.lt/pls/p<oj/dokpaiL'Ska.showdoc_1?p_id=38470Sp_fm=n&p_gov-n,http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.sliowdocJ?pjd-38452Kp_fii=n&p_gov=n,laccessed 2012 01 30])

kad informacinėse technologijose yra užkoduota demokratizacijos galia ir valstybės neišvengiamai demokratizuosis vien dėl technologijų plėtros, o tik tai, kad atsiranda nauji įrankiai ir galimybės visuomenei inicijuoti pokyčius); ir „iš viršaus“, kai pati valdžia imasi kryptingų iniciatyvų įtraukti piliečius į valdymo procesą, atitinkamai keisdama egzistuojantį reguliavimą, pritaikydama esamas institucijas ir prieinamus technologinius įrankius (būtent toks modelis yra tikėtinas Vakarų šalyse. Tačiau nors Lietuvos valdžios institucijos angažuojasi el. valdžios įgyvendinimui, jų tikslai ir veiksmai nėra orientuoti į piliečių įtraukimą ir el. dalyvavimo skatinimą.¹⁰¹

Atlikta analizė parodė, jog ITS projektų įgyvendinimo metu kylančios problemos yra šios: valdžios institucijos neturi aiškiai suformuluotų poreikių ir vizijos, nacionalinis koordinavimas yra nepakankamas, dalis ITS projektų negali būti įgyvendinti dėl funkcijų pasidalijimo tarp nacionalinės valdžios ir savivaldybių, per mažas projektus įgyvendinančių organizacijų bendradarbiavimas, nepakankama įgyvendinančių institucijų patirtis ir pan.¹⁰²

¹⁰¹ Baločkaitė R., Butkevičienė E., Vaidelytė E., Vinogradnaitė I. Svarstymų demokratija ir informacinės technologijos: piliečių įgalinimas per šiuolaikines komunikacijos priemones. Metodinė medžiaga. Vilnius, 2008.

¹⁰² Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimas. Vertinimo rekomendacijos. Vilnius: Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2012.

3. ELEKTRONINĖS VALDŽIOS SĄVEIKUMO DIEGIMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo problema. Nėra nustatyti veiksniai, sąlygojantys sėkmingą e. valdžios sąveikumo diegimą Lietuvoje. Remiantis pasauline patirtimi ir ekspertų vertinimais, galima pasiūlyti metodus, kurie leistų užtikrinti viešųjų paslaugų teikimo elektroninėje erdvėje kokybę diegiant e. valdžios sąveikumo sistemą Lietuvoje. Pagrindinis e. valdžios sąveikumo diegimo kriterijus Lietuvoje yra e. paslaugų skaičius ir jų perkėlimo į elektroninę erdvę lygis.

Tyrimo objektas – elektroninės valdžios sąveikumo galimybės Lietuvoje.

Tyrimo tikslas yra nustatyti, kaip e. valdžios ir su ja susijusių sričių ekspertai vertina elektroninės valdžios sąveikumo Lietuvoje galimybes.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

- atlikti ekspertų nuomonės tyrimą, kuris padėtų išsiaiškinti, kokios e. valdžios sąveikumo galimybės Lietuvoje;
- pasiūlyti būdus ir priemones, kad e. valdžios sąveikumo diegimas būtų efektyvesnis ir neliktų sąstingio būsenoje.

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas **kokybinis tyrimo metodas** – ekspertų nuomonės tyrimas struktūrizuoto interviu arba klausimyno forma. Kokybinis tyrimas parodo reiškinio gilumą. Interviu, pasak Tidikio (2003) yra vienas efektyviausių tyrimų metodų. Atliekant tyrimą buvo pasirinktas formalusis interviu, t.y. interviu pagal iš anksto suformuluotus klausimus, kurie visiems respondentams buvo užduodami ta pačia tvarka. Ši interviu forma buvo pasirinkta siekiant sužinoti ekspertų nuomonę apie esamą situaciją ir ją palyginant atskleisti, kokios yra ateities galimybės diegiant E. valdžios sąveikumo sistemą Lietuvoje.

Elektroninės valdžios sąveikumo galimybių Lietuvoje tyrimo klausimynas buvo parengtas išanalizavus šiame magistriniame darbe naudotą literatūrą. Klausimynu siekiama išsiaiškinti ekspertų požiūrį į esamą situaciją e. valdžios sąveikumo srityje.

3.1.1. Tyrimo organizavimas

Klausimyną „Elektroninės valdžios sąveikumo galimybės Lietuvoje“ sudaro penki klausimai: pateikti ekspertams klausimai yra atviro pobūdžio.

Pirmu klausimu ekspertų klausiama, ar, respondentų nuomone, tinkamai pasirengta valstybės informacinių išteklių valdymui tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje: ar užtikrinamas

nuoseklus valstybės informacinių išteklių politikos formavimas; ar sudarytos visų valstybės informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygos; ar veiksmingai pertvarkomi valstybės informaciniai ištekliai šioje sistemoje.

Antru klausimu, pateiktu ekspertams, siekiama išsiaiškinti, ar Lietuvoje vykdomi ir plėtojami e. valdžios sąveikumo projektai, kokia jų įgyvendinimo stadija.

Trečiu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar, ekspertų nuomone, Lietuvos interoperabilumo modelis atitinka Europos Sąjungos interoperabilumo sistemos diegimo pagrindinius reikalavimus. Ketvirtu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar pilnai išnaudojamos informacinių išteklių sąveikumo galimybės.

Penktu klausimu siekiama išsiaiškinti ekspertų nuomonę dėl esamos padėties ir ateities galimybių e. valdžios tarpinstitucinio interoperabilumo viešojoje erdvėje ES ir tarptautiniu mastu.

Klausimynas ekspertams buvo išsiųstas el. paštu, papildomai paaiškinant tyrimo klausimus.

3.1.2. Tyrimo respondentų charakteristika

Tyrimo metu buvo apklausti penki ekspertai iš e. valdžios plėtrą koordinuojančių valdžios institucijų, t.y. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos E-valdžios politikos skyriaus darbuotojai, Informatikos ir ryšių departamento projektų valdymo poskyrio specialistai, moksliniai bendradarbiai.

Kadangi tyrimo tikslas yra nustatyti, kaip e. valdžios ir su ja susijusių sričių ekspertai vertina elektroninės valdžios sąveikumo Lietuvoje galimybes, šių sričių ekspertai buvo pakviesti neatsitiktinai. Formuluojant tyrimo klausimus buvo siekiama išsiaiškinti tiek specialistų, tiek mokslininkų nuomonę e. valdžios sąveikumo srityje, todėl klausimai buvo užduodami ir vieniems, ir kitiems ekspertams.

3.2. Tyrimo duomenų analizė

Į pirmo klausimo „*Ar tinkamai pasirengta valstybės informacinių išteklių valdymui tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje?*“ 1 dalį, „*Ar užtikrinamas nuoseklus valstybės informacinių išteklių politikos formavimas?*“, ekspertų nuomonės išsiskyrė.

Ekspertas Nr. 1 kategoriškai atsakė, jog „*Valstybės informacinių išteklių politikos formavimas nėra nuoseklus.*“

Ekspertas Nr. 2 taip pat pripažįsta, jog „*Ne, neužtikrinamas. Nėra nuoseklios teisės aktų priėmimo strategijos, išteklių valdymo reglamentavimo, bendros infrastruktūros sukūrimo strategijos.*“

Ekspertas Nr. 3 į klausimą atsakė teigiamai: *„Taip. Nuoseklumo suteikė Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo priėmimas ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų patvirtinimas.“*

Ekspertas Nr. 4 visiškai paneigė eksperto Nr. 3 nuomonę, teigdamas, jog *„Nuoseklus valstybės informacinių išteklių politikos formavimas neužtikrintas, nėra tinkamo tarpžinybinio koordinavimo, nenustatyta atsakomybė už skirtingų valstybės išteklių sričių plėtrą, pati plėtra yra fragmentiška ir nevientisa.“*

Ekspertas Nr. 5 pažymėjo, jog *„Bendraja prasme e. valdžia apima registrų politiką (nes registrai tai viešojo administravimo tikslais valstybės kaupiami duomenys apie asmenis, verslo subjektus, kadastrus ir t.t.). Tas pats pasakytina ir apie informacinius išteklius (nes kalba eina apie valstybės viešojo administravimo institucijų informacinius išteklius). Todėl pagrįstai kyla klausimas – kas už ką atsako. Kadangi neapibrėžtumas jau įtvirtintas naujai priimto Valstybės informacinių išteklių valdymo 5 str., tai apie kokį nuoseklumą galima kalbėti.“*

Į pirmo klausimo 2 dalį **„Ar sudarytos visų valstybės informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygos?“** ekspertai atsakė sekančiai:

1 eksperto nuomone, *„visų valstybės informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygos yra pradinėje derinimo stadijoje.“*

2 ekspertas pažymėjo *„Jei kalbame apie infrastuktūrą, tai jos nėra. Ne visos sistemos tarpusavyje yra visiškai suderinamos. Nėra vieningos strategijos ir standartų (techninių), link kur turi judėti sistema.“*

3 eksperto nuomone, informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygos Lietuvoje sudarytos.

4 eksperto nuomone, *„Valstybės informacinių išteklių darniam valdymui sąlygos nesudarytos. Skiriamas nepakankamas dėmesys informacinių išteklių valdymo metodikų diegimui, nėra vieningos valstybės informacinių išteklių terminijos, nėra parengtų valstybės informacinių išteklių planavimo, eksploataavimo ir plėtros reikalavimų.“*

5 ekspertas pabrėžė nacionalinės sąveikumo sistemos kūrimo svarbą. *„Reikia, kad valstybė sukurtų ir publikuotų savo sąveikumo pagrindus ir papildomus su sąveikumu susijusius dalykus.“*

Į pirmo klausimo 3 dalį **„Ar veiksmingai pertvarkomi valstybės informaciniai ištekliai šioje sistemoje?“** ekspertai atsakė sekančiai:

1 ekspertas atsakė, kad *„kiek veiksmingai, dabar sunku vertinti, veiksmingumą galima būtų vertinti, kuomet valstybės institucijos galės laisvai keistis ir naudoti duomenis iš visų joms patikėtų duomenų bazių“.*

2 ekspertas pažymėjo, jog *„ištekliai negali būti pertvarkomi sėkmingai, kai tam nėra skiriamas tinkamas finansavimas ir kitokie resursai, kai nėra skiriama pakankamai dėmesio teisės aktų priėmimui, strateginiam planavimui“*.

3 ekspertas į situaciją žvelgia optimistiškiau: *„Sunku vienareikšmiškai įvertinti, kadangi šiuo metu vyksta pertvarkymo procesai. Ar jie sėkmingi bus galima atsakyti vėliau. Pagal tai, kuria kryptimi viskas juda ir atsižvelgiant į tai, kad šie procesai yra kontroliuojami Teisingumo, Susisiekimo ir Vidaus reikalų ministerijų, manau rezultatas turėtų būti teigiamas.“*

4 ekspertas atsakė, jog *„atsižvelgiant į aukščiau išsakytus teiginius ir akcentuojant faktą, kad yra akivaizdus šios srities apibrėžtumo trūkumas, galima būtų daryti išvadą, kad informaciniai ištekliai pertvarkomi neveiksmingai“*.

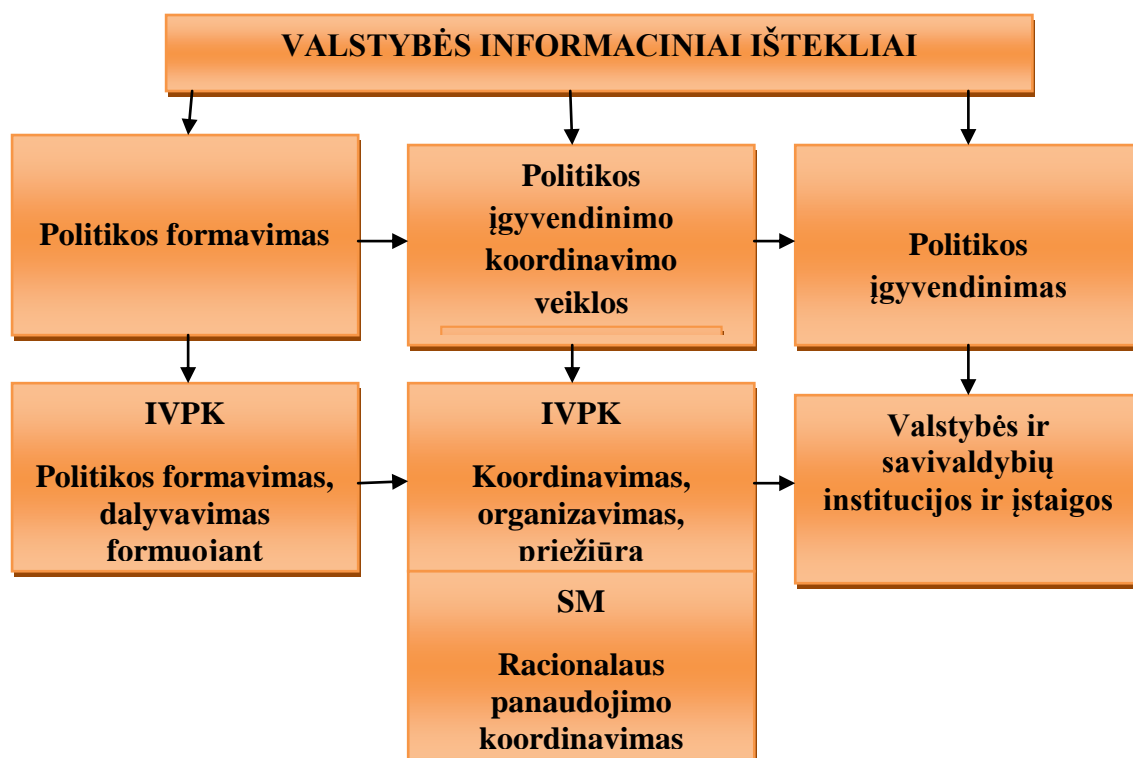
5 pažymėjo, jog *„VAISIS sistema, kuri dabar vadinama sąveikumo platforma, informacinių išteklių nepertvarko, o tik sudaro tam tikras galimybes naudotis informaciniais ištekliais. Šiaip informaciniai ištekliai turėtų būti aprašyti (koku formatu kaupiami duomenys, kokia semantinė eilutė ir t.t.), t.y. reikalingi sąveikumo pagrindai, ir turėtų būti užtikrinti pagrindiniai sąveikumo lygiai – techninis, semantinis, organizacinis ir teisinis. Platforma tam tikru atveju atlieka tik techninį sąveikumą.“*

Išanalizavus ekspertų nuomonę dėl to, ar tinkamai pasirengta valstybės informacinių išteklių valdymui tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje, darytina išvada, jog šioje srityje Lietuva nėra tinkamai pasirengusi.

Valstybės informaciniai ištekliai – informacija, kuria disponuoja viešojo administravimo institucija, atlikdama jai pavestas funkcijas (išskyrus vidaus administravimą), taip pat informacijos ir elektroninių ryšių technologijomis paremtos priemonės tai informacijai kaupti, saugoti ir apdoroti.

Valstybės informacinių išteklių politikos organizacinis modelis atvaizduotas 6 paveiksle. Tačiau ekspertai išreiškė vieningą nuomonę, jog Lietuvoje nėra užtikrinamas nuoseklus valstybės informacinių išteklių politikos formavimas. Nėra nuoseklios teisės aktų priėmimo strategijos, bendros infrastruktūros sukūrimo strategijos. Nors ir priimtas naujas Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas¹⁰³, tačiau jo reglamentavimas yra painus atsakomybės už sąveikumo diegimą klausimu. Šio įstatymo 5 str. „Valstybės informacinių išteklių politikos formavimas“ 1 dalyje įtvirtinta nuostata, jog Valstybės informacinių išteklių politiką pagal kompetenciją formuoja Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Šio straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse išdėstytos visų šių institucijų kompetencijos, tačiau neapibrėžta, kas už ką atsako informacinių išteklių politikos formavimo srityje, todėl nuoseklumo sąvoka čia netinka.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas// Valstybės žinios. 2011, Nr. 163-7739.

6 pav. Valstybės informacinių išteklių politikos organizacinis modelis

Iš tiesų praktiškai visos valstybės informacinių išteklių valdymo funkcijos yra vykdomos Informacinės visuomenės plėtros komiteto, Susisiekimo ministerija yra atsakinga tik už valstybės valdomų informacinių sistemų racionalaus panaudojimo koordinavimą. Kitas aspektas – e. valdžia yra viešojo administravimo tobulinimas pasitelkiant IRT ir pertvarkant procesus. Už viešojo administravimo politikos formavimą atsakinga Vidaus reikalų ministerija, tuo tarpu Vidaus reikalų ministerijos funkcijos informacinių išteklių valdymo srityje apima tik saugos klausimą – šiuo klausimu su ministerija turi būti derinami atskirų informacinių sistemų nuostatai.

Ir trečia – nuosekliai valstybės informacinių išteklių valdymui reikia, kad valstybėje būtų valstybės IT departamentas (pilnakraujis ir pajėgus), kad galėtų spręsti horizontalius valstybės IT taikymo sprendimus ir galėtų rengti metodikas, specifikacijas, analizuoti vieno ar kitų standartų taikymo tikslumą ir būtų pajėgus palaikyti tokių horizontalių sprendimų gyvybingumą bei analizuotų visų kitų institucijų teikiamus projektus. Geroji patirtis sako, kad tokius valstybės IT departamentus (skyrius) turi beveik visos valstybės, išskyrus Lietuvą. Mes turime Informacinės visuomenės plėtros komitetą prie Susisiekimo ministerijos, bet jis pilnai neatlieka valstybės IT departamento funkcijų (siekia aprėpti informacinę visuomenę, kuri pagal prasmę yra žymiai platesnė apimtimi).

Lietuvoje nėra sudarytos visų valstybės informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygos. Nėra informacinių išteklių infrastruktūros, vieningos strategijos ir standartų. Nepakankamas

dėmesys skiriamas informacinių išteklių valdymo metodikų diegimui, nėra vieningos valstybės informacinių išteklių terminijos, nėra parengtų valstybės informacinių išteklių planavimo, eksploatavimo ir plėtros reikalavimų.

Reikia, kad valstybė sukurtų ir publikuotų savo sąveikumo pagrindus. Pažymėtina, kad pagal Europos e. valdžios veiksmų 2011-2015 m. planą¹⁰⁴ valstybės narės įpareigosios iki 2013 m. pabaigos parengti nacionalinius sąveikumo pagrindus (sistemas) atsižvelgiant į Europos Sąveikumo pagrindus. Tačiau atsižvelgiant į esamą padėtį mažai tikėtina, kad Lietuvoje bus padaryti žymesni poslinkiai tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje. Informaciniai ištekliai negali būti pertvarkomi sėkmingai, kai tam nėra skiriamas reikalingas finansavimas, kai nėra politinio palaikymo. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog informaciniai ištekliai Lietuvoje pertvarkomi neveiksmingai.

Į 2-ą klausimą „*Ar pilnai išnaudojamos informacinių išteklių sąveikumo galimybės?*“ buvo atsakyta sekančiai:

1 ekspertas: „*Nepilnai išnaudojamos, nes nėra pilnai suformuota informacinių išteklių sąveikumo politika. Man atrodo, kad priimami sprendimai šioje srityje laikas nuo laiko kinta.*“

3 ekspertas: „*Manau, kad ne pilnai, kadangi dalies institucijų informacinės sistemos ar registrai negali teikti duomenų automatiniu būdu (on-line), o tuo pačiu apribojamos galimybės.*“

4 ekspertas: „*Informacinių išteklių sąveikumo galimybės išnaudojamos nepakankamai. Naudojamos skirtingos technologijos bei formatai. Trūksta šios srities koordinavimo ir apibrėžtumo.*“

5 ekspertas: „*Turint sąveikumo pagrindus ir aiškią projektų vertinimo sistemą valstybė gali taupyti iki 50 proc. lėšų skiriamų IRT panaudojimui valstybės viešajame administravime. Tai leidžia išvengti pasikartojančių projektų finansavimo. Pvz., dabar identifikavimo modulį turi SODRA, e.valdžios vartai, Registrų centras, Mokesčių inspekcija. O optimaliai turėtų būti vienas.*“

Ekspertų nuomonės analizė parodė, kad informacinių išteklių sąveikumo galimybės Lietuvoje išnaudojamos nepilnai. Kaip ir minėta, Lietuvoje nėra pilnai suformuota informacinių išteklių sąveikumo politika, trūksta šios srities koordinavimo ir apibrėžtumo.

Dalies institucijų informacinės sistemos tikrai yra kokybiškos (pvz., Sodros, Mokesčių inspekcijos, e.valdžios vartų, Registrų centro informacinės sistemos), tačiau bendras visų valstybės informacinių sistemų tinklas, kuris leistų laisvai keistis duomenimis tarp informacinių sistemų, ir integralus registrų centras, kuriame būtų kaupiama didžioji dalis registrų, nėra sukurti.

¹⁰⁴ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui 2011-2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios. – Briuselis, 2010.12.15. KOM(2010)743 galutinis.

Be to, kaip pažymi ekspertai, dalies institucijų informacinės sistemos ar registrai negali teikti duomenų automatiškai būdu (*on-line*), tuo pačiu apribojamos galimybės naudotis informacinių išteklių sąveikumo sistema.

Tai reiškia, jog vadinamoji valstybės *back-office* sistema nėra pakankama tolimesnei e. valdžios, ypač e. paslaugų, plėtrai. Nors tokios situacijos susiklostymui įtakos turi ir finansinės priežastys (įgyvendinant bent kai kuriuos informacinių sistemų ir registrų kūrimo projektus būta finansavimo problemų, sistemos sukūrimui numatyta suma nepakankama tam tikroms IRT technologijoms įdiegti, todėl pasirenkamas paprastesnis variantas, kuris gali riboti sistemos integravimo galimybes), vis dėlto tai daugiau pasekmė nepakankamo atsakingų koordinuojančių institucijų įsitraukimo ir neužtikrinimo, kad visos informacinės sistemos ar registrai diegusios institucijos atsakingai laikytųsi informacinių sistemų ir registrų steigimo tvarkos.¹⁰⁵

Į 3-ią klausimą „*Ar Lietuvoje vykdomi ir plėtojami e. valdžios sąveikumo projektai, kokia jų įgyvendinimo stadija?*“, ekspertai atsakė sekančiai:

1 ekspertas atsakė, kad e. valdžios sąveikumo projektai plėtojami, tačiau mano, kad tai tik pradinė stadija.

2 ekspertas pažymėjo, jog „yra postūmis teisės aktų priėmimo, kuris netiesiogiai prisidės prie tokių projektų atsiradimo ir vystymo“.

3 ekspertas išreiškė savo nuomonę, kad tokie projektai nėra plačiai vykdomi.

4 ekspertas pažymėjo, jog Vidaus reikalų ministerija dalyvauja STORK projekte, projektas yra plėtimosi stadijoje.

5 ekspertas atsakė, jog „Lietuvoje buvo pradėtas plėtoti sąveikumo analizės projektas (VRM užsakymu pasinaudojant Lietuvos mokslo ir studijų fondo lėšomis), kurį vykdė KTU. Tačiau politinio palaikymo (o tai labai svarbus dalykas, nes be politinės valios turėti sąveikumo pagrindus nieko nepavyksta padaryti) nebuvo. Krizė neleido užbaigti antrojo projekto etapo. Buvo pateikta paraiška, bet braukiant lėšas, finansavimas neskirtas. Portalas – *saveikumas.gov.lt*. pradėtas, bet finansavimo tolesniam vykdymui nerasta. Taip pat VRM struktūroje įvyko pasikeitimai – taupant lėšas panaikintas Informacinės politikos departamentas. Planuose (viešojo valdymo tobulinimo programoje, 2012 m. LRV nutarimu patvirtinta), sąveikumo pagrindų sukūrimas yra įtrauktas į planus. Kol nebus politinės valios ir nebus sukurtas valstybės IT departamentas su pakankamais resursais, LT neturės pagrindų.“

¹⁰⁵ Liaugminas G. Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra. – Vilnius: Susisiekimo ministerija, 2011. P. 34.

Darbe atlikta analizė parodė, jog e. valdžios sąveikumo projektų įgyvendinimo metu kylančios problemos yra šios: valdžios institucijos neturi aiškiai suformuluotų poreikių ir vizijos, nacionalinis koordinavimas yra nepakankamas, dalis šių projektų negali būti įgyvendinti dėl funkcijų pasidalijimo tarp atskirų valdžios institucijų, per mažas projektus įgyvendinančių organizacijų bendradarbiavimas, nepakankama įgyvendinančių institucijų patirtis. Iš atliktos ekspertų nuomonių analizės matyti, jog pagrindinis stabdis plėtojant jau vykdomus e. valdžios sąveikumo projektus yra nepakankamas finansavimas ir politinės valios trūkumas. Ši išvada paneigia teorinį teiginį, jog pokyčiai šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje, susiję su valstybės valdymo modernizavimu, t.y. su elektroninės valdžios sąveikumo projektų įgyvendinimu, yra labai ryškūs¹⁰⁶.

Į 4-ą klausimą „*Ar Lietuvos sąveikumo sistema atitinka Europos Sąjungos sąveikumo sistemos diegimo pagrindinius reikalavimus?*“ ekspertų nuomonės pasiskirstė sekančiai:

1 ekspertas: „*Skirtingos šalys ES(27) yra padarę daugiau negu Lietuva. Europos Komisijos Komunikatas (Briuselis, 2010 12 15 KOM(2010) 743 galutinis) „2011–2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“ įpareigoja Lietuvą aktyviau dirbti šioje srityje. Jau 2013 m. valstybės narės turėtų suderinti savo nacionalines sąveikumo sistemas su Europos sąveikumo sistema. „Europos Komisija organizuos keitimąsi patirtimi ir skatins pakartotinai naudotis ir dalytis sprendimais, kad būtų įdiegtos sąveikios e. valdžios paslaugos. Tuo tikslu taip pat bus kuriamos sąsajos, kuriomis naudojantis galima prisijungti prie patikimų nacionalinių šaltinių ir jais naudotis. Manau, kad technines galimybes Lietuva turi, trūksta kokybiškų tarpinstitucines sąveikumo schemas realizuojančių projektų.“*

2 ekspertas: „*Interoperabilumo tikslas yra viešojo administravimo tobulinimas ir visų gyventojų įtraukimas į e. valdžios procesus, todėl manau, kad skirtumo tarp ES ir Lietuvos nelabai yra.“*

3 ekspertas: „*Manau, kad taip. Lietuva eina tuo pačiu keliu kaip ir ES, tačiau lėčiau nei kitos šalys.“*

4 ekspertas: „*Lietuva turėtų turėti labiau apibrėžtą nacionalinę sąveikumo sistemos plėtros strategiją, tuomet veiksmingiau galėtų ją derinti prie Europos sąveikumo sistemos, kaip ir nacionalines sąveikumo plėtros iniciatyvas ir veiksmus – su bendromis ES sąveikumo iniciatyvomis ir veiksmis.“*

Užsienio šalių patirties e. valdžios sąveikumo srityje parodė, kad Lietuva yra gerokai atsilikusi nuo kitų ES (ypač didžiųjų) valstybių narių. Kaip jau minėta, jau 2013 m. valstybės

¹⁰⁶ Analizuota šio darbo 2.5.3 poskyryje.

narės turėtų suderinti savo nacionalines sąveikumo sistemas su Europos sąveikumo sistema. Europos e. valdžios veiksmų plane „IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“¹⁰⁷ įpareigoja Lietuvą aktyviau dirbti šioje srityje. Europos Komisija žada organizuoti keitimąsi patirtimi ir skatina pakartotinai naudotis ir dalytis sprendimais, kad būtų įdiegtos sąveikios e. valdžios paslaugos. Tuo tikslu kuriamos sąsajos, kuriomis naudojantis galima prisijungti prie patikimų nacionalinių šaltinių ir jais naudotis.

Lietuvoje, kaip jau minėta, nėra vieningos sąveikumo sistemos, pokyčiai šioje srityje vyksta vangiai. Kad padėtis pasitaisytų, Lietuvai reikia labiau apibrėžtos nacionalinės sąveikumo sistemos plėtros strategijos, tuomet galima būtų veiksmingiau derinti nacionalinę sąveikumo sistemą prie ES sąveikumo sistemos. Ekspertų manymu, technines galimybes Lietuva turi, trūksta kokybiškų tarpinstitucines sąveikumo schemas realizuojančių projektų.

Tą patį mano ir E. valdžios politikos koordinavime dalyvaujančių institucijų atstovai Remiantis Informacinės visuomenės plėtros strategija, valstybės integralių sistemų sukūrimas yra vienas iš prioritetinių e. valdžios tikslų. Nors dar 2002 m. buvo priimta Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategija¹⁰⁸, tačiau akivaizdu, jog jos įgyvendinimas stringa¹⁰⁹. Šios strategijos aktualioje redakcijoje teigiama, jog Valstybės registrų integrali sistema turi tapti pagrindiniu informacijos šaltiniu valstybės institucijų ir teismų informacinėms sistemoms, verslo ir visuomenės informavimo sistemoms, Lietuvos įvaizdžio kūrimo pagrindu. Per bendrą objektų identifikavimą ir klasifikavimą turi būti sudarytos sąlygos efektyviai integruoti informacines sistemas, suteikiant galimybes kiekvienam pageidaujšančiam gauti visą saugomą įvairiuose šaltiniuose informaciją apie dominantį objektą. Analitikų nuomone, „sukurti integralią sistemą esamų informacinių sistemų ir registrų pagrindu vis dėlto įmanoma, tačiau tai turi būti daroma laipsniškai“¹¹⁰. Kadangi būtų sunku teikti saugų duomenų perdavimą iškart visoms sujungiamoms sistemoms, siūloma sistemas ar registrų centrus jungti dalimis. Tačiau apjungimo klausimas komplikuoatas dėl to, jog reikia rasti būdus, kaip apeiti nuosavybės klausimą, kadangi sistemų sujungimo metu labai daug smulkių duomenų valdytojų netektų tam tikrų infrastruktūros ir duomenų valdytojo teisių. Tokių teisių atidavimas turėtų būti kažkaip kompensuojamas. Vienas iš tokių kompensavimo būdų galėtų būti nemokamas naudojimas duomenimis ar institucijai nekainuojantis struktūrų modernizavimas, jei tam yra poreikis. Informacinės visuomenės plėtros komitetas turėtų sparčiau inicijuoti tokių veiksmų atlikimą tikslu sukurti

¹⁰⁷ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui 2011-2015 m. „Europos e. valdžios veiksmų planas IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“. – Briuselis, 2010.12.15. KOM(2010)743 galutinis.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.

¹⁰⁹ Liaugminas G. Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra. – Vilnius: Susisiekimo ministerija, 2011. P. 34.

¹¹⁰ *Op. cit.*

informacinių sistemų tinklus. Komitetas taip pat turėtų daugiau dėmesio skirti teisinio reglamentavimo šioje srityje tobulinimui.

Į 5-tą klausimą „Kokia esama padėtis ir ateities galimybės e. valdžios tarpinstitucinio sąveikumo viešajoje erdvėje ES ir tarptautiniu mastu?“ ekspertai atsakė sekančiai:

1 ekspertas: „ES mastu pirmiausiai reikės pilnai įgyvendinti, kad būtų užtikrintas e. atpažinties ir e. tapatumo nustatymo tarpusavio pripažinimas, remiantis internetinėmis tapatumo nustatymo paslaugomis, kurios turi būti teikiamos visose valstybėse narėse (jos gali naudoti viešojo ir privačiojo sektoriaus išduotus tinkamiausius oficialius atpažinties dokumentus).“

2 ekspertas: „Siekiny, kuris turi būti pasiektas, mano nuomone, yra pilnas ES sistemų integravimas.“

3 ekspertas: „ES skatina sąveikumo plėtrą. 2009 m. patvirtinta ISA programa, kurios tikslas skatinti Europos viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimą remiant veiksmingą šių institucijų, įskaitant įstaigas, kurios jų vardu vykdo viešąsias funkcijas, tarpvalstybinį ir tarpsektorinį elektroninį bendravimą teikiant elektronines viešąsias paslaugas ir taip įgyvendinant Bendrijos politiką ir veiklą. ES didelis dėmesys skiriamas sąveikumui. Manau, kad ateityje duomenų apsikeitimas tarp skirtingų institucijų, skirtingų valstybių nebebus problema.“

4 ekspertas: „Šiai sričiai skiriamas pakankamai didelis dėmesys, nes tai yra vienas iš veiksmingo valstybės aparato pagrindų. Su laiku dėmesys šiai sričiai tik didės.“

5 ekspertas: „ES yra paskelbusi ES sąveikumo pagrindus. Visa ISA programa tam skirta.“

ES mastu e. valdžios sąveikumui skiriamas didelis dėmesys. Darbe išanalizuoti ES dokumentai, kuriais įtvirtinami sąveikumo pagrindai. ES siekinys – pilnas valstybių narių sąveikumo sistemų integravimas. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu reikia nuolat dėti pastangas siekiant užtikrinti tarpvalstybinį ir tarpsektorinį sąveikumą, keitimąsi patirtimi, bendrųjų metodų, specifikacijų, standartų ir sprendimų priėmimą bei išsaugojimą ir įvertinti su IRT susijusius Bendrijos teisės aktų aspektus siekiant paskatinti veiksmingą tarpvalstybinį bendravimą, *inter alia* įgyvendinant šiuos teisės aktus ir mažinant administracinę naštą bei sąnaudas. Šiems sunkumams įveikti reikėtų dėti pastangas, t.y. Komisijai ir valstybėms narėms glaudžiai bendradarbiauti, koordinuoti ir palaikyti dialogą, glaudžiai bendraujant su sektoriais, atsakingais už Europos Sąjungos politikos įgyvendinimą, ir prireikus su kitomis suinteresuotomis šalimis, tinkamai atsižvelgti į Europos Sąjungos prioritetus ir kalbų įvairovę, bei į bendrų metodų

sprendžiant esminius, pvz., sąveikumo ir veiksmingų atvirųjų standartų naudojimo, klausimus formavimą.¹¹¹

Komisija telkia atitinkamas suinteresuotąsias šalis, kurios tarpusavyje ir su Komisija keičiasi nuomonėmis su ISA programos vykdymu susijusiais klausimais. Šiuo tikslu Komisija rengia konferencijas, seminarus ir kitus susitikimus. Komisija taip pat naudojami interaktyviomis elektroninėmis platformomis bei gali naudotis kitomis bendravimo priemonėmis, kurias ji laiko tinkamomis. ISA programoje gali dalyvauti Europos ekonominės erdvės valstybės ir valstybės kandidatės pagal jų atitinkamus susitarimus su Bendrija. Skatinamas bendradarbiavimas su kitomis trečiosiomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis ar institucijomis, ypač pagal Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystės ir Rytų partnerystės programas, ir su kaimyninėmis valstybėmis, ypač Vakarų Balkanų ir Juodosios jūros regiono valstybėmis. Su šia veikla susijusios išlaidos pagal ISA programą nefinansuojamos.

Remiantis ISA programa prireikus skatinamas pakartotinis jos sprendimų naudojimas trečiosiose valstybėse.

¹¹¹ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 922/2009/EB „Dėl Europos viešojo administravimo institucijų sąveikumo sprendimų (ISA) L 260/20, 2009 10 3.

8 lentelė. Ekspertų atsakymų į tyrimo klausimus apibendrinimas

Klausimas	Išvada	Priemonės problemai spręsti
<p><i>Pasirengimas valstybės informacinių išteklių valdymui tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje</i></p> <p><i>Nuoseklaus valstybės informacinių išteklių politikos formavimo užtikrinamas</i></p> <p><i>Valstybės informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygų sudarytos</i></p> <p><i>Valstybės informacinių išteklių pertvarkymo sąveikumo platformoje veiksmingumas</i></p>	<p>Lietuva nėra tinkamai pasirengusi valstybės informacinių išteklių valdymui tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje</p> <p>Valstybės informacinių išteklių politikos formavimas nėra nuoseklus.</p> <p>Valstybės informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygos nesudarytos</p> <p>Ištekliai negali būti pertvarkomi veiksmingai, kai nėra skiriama pakankamai dėmesio teisės aktų priėmimui, strateginiam planavimui</p>	<p>Nuosekliam valstybės informacinių išteklių valdymui reikia, kad valstybėje būtų valstybės IT departamentas (pilnakraujis ir pajėgus), kad galėtų spręsti horizontalius valstybės IT taikymo sprendimus ir galėtų rengti metodikas, specifikacijas, analizuoti vienu ar kitu standartu taikymo tikslingumą ir būtų pajėgus palaikyti tokių horizontalių sprendimų gyvybingumą bei analizuotų visų kitų institucijų teikiamus projektus.</p>
<p><i>Informacinių išteklių sąveikumo galimybių išnaudojimas</i></p>	<p>Informacinių išteklių sąveikumo galimybės Lietuvoje išnaudojamos nepilnai: nėra pilnai suformuota informacinių išteklių sąveikumo politika, trūksta šios srities koordinavimo ir apibrėžtumo.</p>	<p>Turint sąveikumo pagrindus ir aiškia projektų vertinimo sistemą valstybė gali taupyti iki 50 proc. lėšų skiriamų IRT panaudojimui valstybės viešajame administravime.</p>
<p><i>E. valdžios sąveikumo projektų vykdymas ir plėtojimas</i></p>	<p>E. valdžios sąveikumo projektų įgyvendinimo metu kylančios problemos yra šios: valdžios institucijos neturi aiškiai suformuluotų poreikių ir vizijos, nacionalinis koordinavimas yra nepakankamas, dalis šių projektų negali būti įgyvendinti dėl funkcijų pasidalijimo tarp atskirų valdžios institucijų, per mažas projektus įgyvendinančių organizacijų bendradarbiavimas, nepakankama įgyvendinančių institucijų patirtis.</p>	<p>Šalinti problematines sritis.</p>

<p><i>Lietuvos sąveikumo sistemos atitikimas Europos Sąjungos sąveikumo sistemos diegimo pagrindiniams reikalavimams</i></p>	<p>Sukurti integralią sistemą esamų informacinių sistemų ir registrų pagrindu įmanoma, tačiau tai turi būti daroma laipsniškai</p>	<p>Lietuva turėtų turėti labiau apibrėžtą nacionalinę sąveikumo sistemos plėtros strategiją, tuomet veiksmingiau galėtų ją derinti prie Europos sąveikumo sistemos, kaip ir nacionalines sąveikumo plėtros iniciatyvas ir veiksmus – su bendromis ES sąveikumo iniciatyvomis ir veiksmis</p>
<p><i>Esama padėtis ir ateities galimybės e. valdžios tarpinstitucinio sąveikumo viešojoje erdvėje ES ir tarptautiniu mastu</i></p>	<p>ES mastu e. valdžios sąveikumui skiriamas didelis dėmesys. Skatinamas bendradarbiavimas tiek tarp valstybių narių, tiek su kitomis trečiosiomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis ar institucijomis, ypač pagal Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystės ir Rytų partnerystės programas, ir su kaimyninėmis valstybėmis, ypač Vakarų Balkanų ir Juodosios jūros regiono valstybėmis. Su šia veikla susijusios išlaidos pagal ISA programą nefinansuojamos.</p>	<p>Remiantis ISA programa prireikus pakartotinis jos sprendimų naudojimas trečiosiose valstybėse.</p>

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atliktas tyrimas leidžia pateikti sekančias **išvadas**:

1. Lietuva nėra tinkamai pasirengusi valstybės informacinių išteklių valdymui tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje Lietuvos valstybės informacinių išteklių valdymo politikos kryptys keitėsi perskirstant už jos formavimą atsakingų institucijų atsakomybę už šių išteklių valdymo sritis, tačiau nesant centrinio vieno šios srities politikos formuotojo, neužtikrinamas nuoseklus valstybės informacinių išteklių politikos formavimas, nesudarytos visų valstybės informacinių išteklių darnaus valdymo sąlygos, valstybės informaciniai ištekliai valdomi neveiksmingai. Šios srities valdymas nėra efektyvus dėl institucijų interesų nesuderinamumo, atsakomybė už kai kurių valstybės informacinių išteklių valdymo sritis nepaskirta. Nevienodas šios srities politikos formavimas turi neigiamos įtakos ir elektroninės valdžios sąveikumo diegimui.

2. Informacinės technologijos suteikia galimybes tobulinti viešojo sektoriaus veiklą, laipsniškai diegti e. valdžios sąveikumo sistemą, tačiau valstybės mastu neišnaudojamos galimybės suvienodinti valdymo procesus ir integruotis į ES sąveikumo sistemą.

ES mastu e. valdžios sąveikumui skiriamas didelis dėmesys. Skatinamas bendradarbiavimas tiek tarp valstybių narių, tiek su kitomis trečiosiomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis ar institucijomis, ypač pagal Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystės ir Rytų partnerystės programas, ir su kaimyninėmis valstybėmis, ypač Vakarų Balkanų ir Juodosios jūros regiono valstybėmis.

3. E. valdžios sąveikumo projektų įgyvendinimo metu kylančios problemos: valdžios institucijos neturi aiškiai suformuluotų poreikių ir vizijos, nacionalinis koordinavimas yra nepakankamas, dalis šių projektų negali būti įgyvendinti dėl funkcijų pasidalijimo tarp atskirų valdžios institucijų, per mažas projektus įgyvendinančių organizacijų bendradarbiavimas, Turint sąveikumo pagrindus ir aiškią projektų vertinimo sistemą valstybė gali taupyti iki 50 proc. lėšų skiriamų IRT panaudojimui valstybės viešajame administravime.

Išanalizavus esamą padėtį Lietuvoje, galima būtų pateikti sekančius **pasiūlymus**:

1. Sutelkti informacinių išteklių valdymą e. valdžios sąveikumo platformoje vienose rankose, t.y. sukurti centrinę IT instituciją, kuri būtų atsakinga už teisinių, organizacinių, semantinių, techninių suderinamumo aspektų tobulinimą ir reikalavimus atitinkančių e. duomenų apsaugos priemonių diegimą.
2. Valstybės informacinių išteklių optimizavimo etapų strateginis planavimas suteiktų galimybę planuoti ir diegti vienodas suderintas informacines sistemas ir registrus visose viešojo sektoriaus institucijose ir efektyviau vykdyti jų integravimą e. valdžios sąveikumo platformoje. Todėl valdžios institucijos turėtų sukurti labiau apibrėžtą nacionalinę e. valdžios sąveikumo sistemos plėtros strategiją, kas suteiktų galimybę veiksmingiau derinti Lietuvos sąveikumo platformą prie Europos sąveikumo sistemos, kaip ir nacionalines sąveikumo plėtros iniciatyvas ir veiksmus – su bendromis ES sąveikumo iniciatyvomis ir veiksmis.
3. Valdžios institucijos, atsakingos už e. valdžios sąveikumo plėtrą, turėtų glaudžiau bendradarbiauti tiek tarpusavyje, tiek su kitų ES šalių institucijomis, turinčiomis daugiau patirties e. valdžios sąveikumo diegimo srityje, bei panaudoti jau sukurtas informacines sistemas pakartotinai, kas leistų greičiau ir efektyviau diegti e. valdžios sąveikumą mūsų šalyje.
4. Skatinti plėtoti jau pradėtus e. valdžios sąveikumo projektus, skiriant tinkamą jų finansavimą ir atsižvelgiant į tai, kad pagal 2011–2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planą visų valstybių narių sąveikumo sistemos turi būti suderintos su Europos sąveikumo sistema.

LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2128.
2. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas// Valstybės žinios, 2000, Nr. 10-236.
3. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas// Valstybės žinios, 2011, Nr. 163-7739.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 16 d. nutarimas Nr. 1659 „Dėl viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų sąveikumo sistemos naudojimo teikiant viešąsias ir administracines paslaugas elektroninėje erdvėje“// Valstybės žinios, 2009, Nr. 150-6718.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1480 „Dėl viešojo ir privataus sektorių partnerystės“// Valstybės žinios, 2009, 137-5998.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 16 d. nutarimas Nr. 301 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2011-2019 metų programos patvirtinimo ir kai kurių Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų pripažinimo netekusiais galios“// Valstybės žinios, 2011, Nr. 33-1547.
7. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2010 m. birželio 14 d. įsakymas Nr.3-376 „Dėl viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę veiksmų iki 2012 m. plano patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2010, Nr. 80-4187.
8. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2010 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. 3-617 „Dėl nacionalinės elektroninių pranešimų ir elektroninių dokumentų pristatymo fiziniams ir juridiniams asmenims, naudojant viešąjį pašto tinklą, sistemos sukūrimo programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“
9. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2008 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. T-139 „Dėl viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo sistemos nuostatų patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2008, Nr. 93-3698.
10. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2006 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. T-153 „Dėl rekomendacijų dėl elektroninio dokumento turinio, pasirašyto elektroninio dokumento turinio ir elektroninio dokumento formatų naudojimo valstybės institucijoms ir įstaigoms elektroninėmis priemonėmis keičiantis oficialiais elektroniniais dokumentais patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2006, Nr. 137-5261.

11. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2010 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. T-33 „Dėl elektroninių paslaugų internete, teikiamų valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų, stebėjimo metodikos patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2010, Nr. 25-1198.

Europos Sąjungos teisės aktai

12. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui Europos skaitmeninė dienotvarkė. – Briuselis, 2010.08.26 KOM(2010)245 galutinis/2.
13. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui 2011-2015 m. „Europos e. valdžios veiksmų planas IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“. – Briuselis, 2010.12.15. KOM(2010)743 galutinis.
14. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 922/2009/EB „Dėl Europos viešojo administravimo institucijų sąveikumo sprendimų (ISA) L 260/20, 2009 10 3.
15. Europos Parlamento pranešimas dėl konkurencingos skaitmeninės bendrosios rinkos E. valdžia kaip pradininkė (2011/2178(INI)). A7-0083/2012. – Briuselis: Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komitetas, 3.4.2012.
16. Regionų komiteto nuomonė 2011-2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas// C 9/65, 2012 1 11 (2012/C 9/12).

Specialioji literatūra

17. Augustinaitis A., Rudzkienė V., Petrauskas R.A. ir kt. Lietuvos e. valdžios gairės: ateities išvalgų tyrimas. Kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2009. ISBN 978-9955-19-160-5
18. Baločkaitė R., Butkevičienė E., Vaidelytė E. ir kt. Svarstymų demokratija ir informacinės technologijos: piliečių įgalinimas per šiuolaikines komunikacijos priemones. Metodinė medžiaga. – Vilnius: e-demokratija, 2008.
19. Bakanauskas A., Kvedaravičius J., Lydeka Z. Ir kt. Žinių visuomenės formavimas: patirtis, problemos, perspektyvos: monografija. – Kaunas, 2008. – 263 p. ISBN 978-9955-12-426-9.
20. Barcevičius E. Plus ca change...: ar elektroninė valdžia pagerins viešąjį valdymą Lietuvoje?// Politologija. 2006/3 (43), p. 54-90. ISSN 1392-1681
21. Barcevičius E. Viešasis valdymas ir informacinės technologijos. Naujo institucinio modelio link?// Politologija. 2008/1 (49), p. 85-120. ISSN 1392-1681

22. Budnikas A., Činčikas G., Dekeris B. ir kt. Elektroninės valdžios sauga. – Kaunas, 2008. – 175 p. ISBN 978-9955-686-77-4.
23. Butkevičienė E., Rutkauskienė D. Valdžios, verslo ir piliečių elektroninės sąveikos plėtra Lietuvoje: viešųjų elektroninių paslaugų poreikis kaimiškuosiuose regionuose// Viešoji politika ir administravimas. 2008, Nr.23, p. 68-77. ISSN 1648-2603
24. Chlivickas E. Elektroninės valdžios projektų įgyvendinimas plėtojant viešąjį administravimą Lietuvoje// ???
25. Domarkas V. Tarptautinių organizacijų vaidmuo elektroninės valdžios lygmens vertinimo ir vystymo koordinavimo procesuose// Viešoji politika ir administravimas. 2010, Nr. 33, p. 23-34. ISSN 1648-2603.
26. Domarkas V., Lukoševičienė V. Elektroninė valdžia informacijos teikimo visuomenei aspektu// Viešoji politika ir administravimas. 2006, Nr.16. P. 73-86.
27. Dzemydienė D., Naujikienė R. Daugelio kriterijų grįžtamojo ryšio vertinimo modelis elektroninių viešųjų paslaugų įgyvendinimo situacijos analizei// informacijos mokslai. 2011, Nr.56. P. 19-30. ISSN 1392-0561
28. Dzemydienė D., Naujikienė R. Elektroninių viešųjų paslaugų naudojimo ir informacinių sistemų sąveikumo vertinimas// Informacijos mokslai. 2009, Nr.50. P. 267-273. ISSN 1392-0561
29. Dzemydienė D., Naujikienė R. Elektroninių viešųjų paslaugų teikimo pavyzdžių analizė// Informacijos mokslai. 2007, Nr.42-43. P. 226-232. ISSN 1392-0561
30. Gatautis R., Kulvietis G., Vitkauskaitė E. Lithuanian eGovernment Interoperability Model// Inžinerinė ekonomika-Engineering Economics (2). 2009. ISSN 1392-2785
31. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriaus nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „2011-2015 m. Europos e. valdžios veiksmų planas IRT naudojimas siekiant pažangios, darnios ir novatoriškos valdžios“ COM(2010) 743 galutinis// TEN/448-449 E. valdžia ir sąveikumas. - Briuselis, 2011 m. rugsėjo 13 d.
32. Garuckas R., Kaziliūnas A. E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė// Viešoji politika ir administravimas. 2008, Nr.23. P. 59-67. ISSN 1648-2603.
33. Garuckas R., Kaziliūnas A. E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė// Viešoji politika ir administravimas. 2008, Nr.23, p. 59-67. ISSN 1648-2603.
34. Ginevičius R., Paliulis E., Chlivickas E. ir kt. XXI amžiaus iššūkiai: organizacijų ir visuomenės pokyčiai: monografija. – Vilnius, 2006. – 548 p. ISBN 9955-28-057-3.

35. Glosienė A. Kūrybiškumas ir socialinis kapitalas žinių visuomenėje: idėjų žemėlapis: mokslo studija. – Vilnius, 2010. – 145 p. ISBN 978-9955-33-625-9.
36. Grincevičius R. Ateities išvalgos kaip e. valdžios plėtros strateginio planavimo sudedamoji dalis: siūlomas išvalgų tyrimo proceso modelis// Socialinės technologijos. 2012, Nr.2(1), p. 114-128.
37. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Savivaldybių institucijų teikiamų viešųjų elektroninių paslaugų tyrimas. Ataskaita. – Vilnius, 2007.
38. Į rezultatus orientuoto ir įrodymais pagrįsto valdymo praktika Lietuvos ir užsienio šalių viešajame sektoriuje. – Klaipėda, 2011. – 59 p. ISBN 978-609-450-008-1.
39. Ignalinos AE regiono plėtros agentūra. E. valdžios paslaugų plėtros regione koncepcija ir taikomųjų e. valdžios paslaugų sprendimų identifikavimas kiekvienai regiono savivaldybei, regionui. – Ignalina: UAB S41D, 2007.
40. Indriūnas A.V., Makštutis A. Viešosios vadybos strategija Lietuvoje: (penktoji Konstitucija): monografija. – Vilnius, 2008. – 262 p. ISBN 978-9955-590-71-2.
41. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos 2010 metų veiklos ataskaita. – Vilnius, 2011.
42. Jastiuginas S. Informacijos saugumo valdymas Lietuvos viešajame sektoriuje// Informacijos mokslai. 2011, Nr.57. P. 7-25. ISSN 1392-0561
43. Jurkėnaitė, N. Elektroninės valdžios plėtros žinių ekonomikos sąlygomis modeliavimas. Daktaro disertacija. – Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2010.
44. Kavaliauskas A. E-valdžios idėjos kyla su debesimis// BDC News. UAB „Baltic Data centre“ informacinis leidinys. 2011/gegužė/ Nr.7.
45. Kiškis M., Kraujelytė A. Elektroninės valdžios instrumentalizmo ir jo alternatyvų teisinė-politinė analizė// Teisė. 2005, t. 55, p. 47-60. ISSN 1392-1274.
46. Krasauskas V. Europos Sąjungos e. valdžios iniciatyvos elektroninės valdžios plėtra Lietuvoje. – Vilnius: Infobalt, 2007.
47. Krasauskas V. Elektroninė valdžia Lietuvoje (esama situacija; perspektyvos; Europos Sąjungos kontekstas). – Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2010.
48. Liaugminas G. Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra. – Vilnius: Susisiekimo ministerija, 2011.
49. Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimas. Vertinimo rekomendacijos. – Vilnius: Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2012.

50. Limba T. Elektroninės valdžios diegimas ir perspektyvos Lietuvoje: visuomenės ir valdžios institucijų sąveika// Informacijos mokslai. 2007, t. 42-43, P. 242-250. ISSN 1392-0561.
51. Limba T. Elektroninės valdžios paslaugų modeliai: jų taikymo galimybės Lietuvos savivaldybėse. Daktaro disertacijos santrauka.
52. Limba T. Elektroninės valdžios paslaugų modeliai: jų taikymo galimybės Lietuvos savivaldybėse. Daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 259.
53. Limba T. Elektroninės valdžios paslaugų pakopų ir „E. deimanto“ modelių lyginamieji aspektai, jų tobulinimo koncepcinės kryptys// Informacijos mokslai. 2011, Nr.56. P. 7-18. ISSN 1392-0561
54. Limba T. Elektroninės valdžios paslaugų pakopų modeliai: jų lyginamoji analizė// Informacijos mokslai. 2009, Nr.50. P. 30-39. ISSN 1392-0561
55. Limba T. Elektroninės valdžios priemonių įtaka viešosios vertės didinimui// Viešoji politika ir administravimas. 2004, Nr.10, p. 46-49. ISSN 1648-2603
56. Liutkevičienė R. Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 metų programa. Mokslinės - praktinės konferencijos „Lietuvos savivaldos institucijų strateginės plėtros galimybės: valdymas, turizmas, darbo rinka“ medžiaga. – Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2012 m. birželio 7 d.
57. Malinauskienė E. Dinaminių organizacijos sąveikumo gebėjimų vertinimas skirtingo E. valdžios išsivystymo lygio kontekste. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S). – Vilnius, 2010.
58. Malinauskienė E. E. valdžios organizavimas ir strategijos. E. valdžios sąveikumas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
59. Malinauskienė E. E. valdžios sąveikumas – viešojo sektoriaus veiklos skaidrumo įgalintojas. – Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2009.
60. Malinauskienė E., Petrauskas R.A. Elektroninės valdžios plėtros gairės// Informacinės technologijos 2007: konferencijos pranešimų medžiaga. – Kaunas: Technologija, 2007, p. 47-60. ISSN 1822-6337.
61. Otas A., Stasiukonienė J. Tipinis e. seniūnijos modelis ir jo realizacijos ypatumai// Informacijos mokslai. 2009, Nr.50. P. 46-50. ISSN 1392-0561
62. Pagrindinių viešųjų ir administracinių paslaugų vertinimas: tyrimo ataskaita. – Vilnius: Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos, Europos regioninės plėtros fondas, Sanglaudos fondas, 2010. – 85 p. ISBN 978-9955-922-03-2.
63. Petrauskas R.A. Elektroninė vyriausybė (valdžia): pasaulinės tendencijos ir raida Lietuvoje// Regnum est: 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės aktui – 20: Liber Amicorum

- Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010. ISBN 9789955191667, P. 691-717.
64. Raginytė E., Paliulis N.K. elektroninė valdžia Lietuvoje: savivaldos pjūvis// Verslas, vadyba ir studijos 2009. Mokslo darbai. – Vilnius: Technika, 2010. P. 214-228. ISSN 1648-8156. 2.
 65. Raipa A. ir kt. Modernus viešasis valdymas. – Kaunas, 2012. – 319 p. ISBN 978-609-454-050-9.
 66. Rosen E.D. Viešojo sektoriaus produktyvumo didinimas: sąvokos ir praktika. – Vilnius: Atviros Lietuvos knyga, 2007. – 286 p. ISBN 978-9955-443-33-9.
 67. Rudzkienė V. E. valdžia piliečiams: plėtros gairių Lietuvai nustatymas naudojant ateities įžvalgų metodologiją. – Vilnius: VMSF, projektas C-07039, 2009.
 68. Rutkauskienė D., Matutienė J. E. paslaugų plėtra viešųjų interneto prieigos taškų tinkle. – Vilnius: Standartų spaustuvė, 2008. – 53 p.
 69. Studija „Elektroninės valdžios Lietuvoje būklė ir perspektyvos“. – Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006.
 70. Šemetulskytė L. Kokybės vadyba Lietuvos viešojo administravimo sektoriuje: esama situacija ir ateities planai. Seminaro „Siekiant tobulumo viešajame administravime – nuo kokybės vadybos priemonių link kokybės kultūros“ medžiaga. – Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, 2012 m. gegužės 03 d.
 71. Šiuolaikinės tarporganizacinės sąveikos formos viešajame sektoriuje: mokslo darbai. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. – 106 p. ISBN 9955-19-044-2.
 72. Taraskevičius A. Politikai kaip naujienų šaltinis: Nepilnamečių apsaugos įstatymo priėmimo atvejis// Informacijos mokslai. 2012, Nr.59. P.117-131. ISSN 1392-0561
 73. Valstybės tarnyba Lietuvoje: praeitis ir dabartis. – Vilnius, 2007.
 74. Viešasis valdymas. – Vilnius, 2010. – 387 p. ISBN 978-9955-19-185-8.
 75. Viešųjų paslaugų, teikiamų informacinėmis technologijomis, esamos būklės analizė, 2008. – Vilnius: Vidaus reikalų ministerija, Socialinės plėtros centras, 2008. – 91 p.
 76. Vinciūnienė A. Europeizacija ir kintanti politinės komunikacijos kultūra Baltijos šalyse// Informacijos mokslai. 2012, Nr.59. P. 37-54. ISSN 1392-0561
 77. Webster F. Informacinės visuomenės teorijos. – Kaunas: Atviros Lietuvos knyga, 2006. – 319 p. ISBN 9986-850-56-8.
 78. Žilionienė I. Elektroninės demokratijos ir valdžios iniciatyvos Europos Sąjungos ir Lietuvos viešajame administravime// Viešoji politika ir administravimas. 2004, Nr. 9, p. 62-72. ISSN 1648-2603.

79. Žmogus informacinėje visuomenėje: studentų ir dėstytojų mokslinės-metodinės konferencijos straipsnių rinkinys. – Klaipėda: Klaipėdos verslo ir technologijų kolegija, 2007. – 113 p. ISBN 978-9955-544-58-6.

Elektroniniai šaltiniai

80. Ekspertas: elektroninės valdžios paslaugų plėtrą stabdo nepagrįstos baimės. Balsas.lt 2012.04.02 [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-06] <http://www.balsas.lt/naujiena/590389/ekspertas-elektrines-valdzios-paslaugu-pletra-stabdo-nepagristos-baimes>
81. Elektroniniai valdžios vartai [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-05] <<http://www.epaslaugos.lt/egovportal/appmanager/main/public>>
82. Elektroninių paslaugų viešame sektoriuje diegimas ir tobulinimas (2 dalis) [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-06] <<http://www.aita.lt/straipsniai/elektroniniu-paslaugu-viesame-sektoriuje-diegimas-ir-tobulinimas-2-dalis>>
83. Elektroninių paslaugų viešame sektoriuje diegimas ir tobulinimas (1 dalis). [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-06] <<http://www.aita.lt/straipsniai/elektroniniu-paslaugu-viesame-sektoriuje-diegimas-ir-tobulinimas-1-dalis>>
84. Estijai elektroninės valdžios pamokų nereikia. *Verslo žinios*. 2012.04.22. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-05] <<http://vz.lt/Print.aspx?PublicationId=29e800d0-fdb7-4f6a-8318-33de11b6af35>>
85. Europos pasitenkinimo valdymo vadovas [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-05] <<http://www.vakokybe.lt/get.php?f.378>>
86. Geroji praktika – ko mes galėtume pasimokyti iš kitų? [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-05] <<http://saveikumas.gov.lt/lt/geroji-praktika.html>>
87. Ilkevičius, A. Elektroninės valdžios koncepcija ir technologinės galimybės jai realizuoti. Konferencija e-miestas visiems: šiuolaikiško Vilniaus vizija virtualiame pasaulyje. 2005 m. kovo 2 diena, Vilnius. [interaktyvus] <<http://www.news.lt/Upload/200503/erp.pdf>> [žiūrėta 2013-02-17]
88. Kiškis M., Kraujelytė A. Informacinių technologijų įtaka teisiniams-politiniams procesams e-valdžios kontekste// Publikacijos – Baltijos inovacijų, verslumo ir komunikacijų tyrimo institutas [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-12] <www.invent.lt/publikacijos.html>
89. Konferencijos „Spartinkime veiksmus atviros valdžios link“, vykusios 2010 m. gruodžio 14-16 d. Gente ir Briuselyje, medžiaga. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-05] <<http://opengov2010.be>>
90. Koveckytė A. Elektroninė valdžia Lietuvoje ir jos kokybė. XXX

91. Kovos su korupcija stiprinimas, Lietuva. Elektroninė valdžia. 2008 m. lapkritis. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-07] <<http://www.managedcaremag.com/archives/0403/0403.transparency.html>>
92. Kuitniauskas M. Kas išmokė mus naudotis e. valdžios paslaugomis. Viešas e. valdžios projektų skatinimas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-07] <<http://www.redtape.lt/blogas/ismoke-naudotis-e-valdzios-paslaugomis.html>>
93. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija. Elektroninės demokratijos priemonių plėtojimas Lietuvos Respublikos Seime. 2010. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-10-15] <http://www3.lrs.lt/pls/inter/www_tv.show?id=7382,1,52>
94. Malinauskienė E. Elektroninės valdžios plėtros gairės: ateities scenarijai ir tyrimų kryptys. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-12] <http://www.egovrtd2020.org/EGOVRTD2020.ORG/navigation/events/conferences/ISTAfrica_Presentation>
95. Petrauskas R., Malinauskienė E. Elektroninės valdžios moksliniai tyrimai: Lietuva pasauliniame kontekste. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-12] <http://www.egov.lt/uploads/file/EgleMalinauskiene_RimantasPetrauskas_EValdziosMoksliniaiTyrimai.pdf>
96. Pokalbis su Mykolo Romerio universiteto Elektroninio verslo katedros vedėju prof. Dr. Rimantu Petrausku [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-12] <<http://www.redtape.lt/blogas/pokalbis-romerio-universiteto-elektroninio-verslo-katedros-vedeju-rimantas-patrauskas.html>>
97. Projekto „2009 m. 2010 m. Lietuvos ir Norvegijos savivaldos asociacijų ir savivaldybių bendradarbiavimo stiprinimas savivaldybių elektroninės valdžios paslaugų plėtojimo srityje“ medžiaga [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-06] <<http://www.lsa.lt/lt/veikla/projektai/39-lietuvos-ir-norvegijos-savivaldos-asociaciju-ir-savivaldybiu-bendradarbiavimo-stiprinimas-savivaldybiu-elektronines-valdzios-paslaugu-pletojimo-srityje>>
98. Projekto E. valdžia piliečiams: plėtros gairių Lietuvai nustatymas naudojant ateities išvalgų metodologiją baigiamoji ataskaita [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-10] <http://www.egov.lt>
99. Sakanaitė S. E-valdžia Lietuvoje. ITŽINIOS.LT. 2009-08-15. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-05] <<http://www.itzinios.lt/straipsnis-759.html>>
100. Sirutavičė I. Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Daugiau informacijos apie viešojo administravimo kokybės iniciatyvas. [interaktyvus] <www.vakokybe.vrm.lt> [žiūrėta 2012-09-11].

101. Skaitmeninės darbotvarkės tinklalapis <http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/index_en.htm>
102. Studija „Elektroninės valdžios Lietuvoje būklė ir perspektyvos“ – Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-07] <<http://www.lrinka.lt/index.php>>
103. Tyrimas: E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-09] <http://www.lrinka.lt/n/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_e_paslaugu_pletra_issipletusioj_e_es_e_valdzia_ir_e_sveikata_lietuvoje/4637>
104. Viešasis administravimas Lietuvoje. 2011 metų apžvalga. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-12] <<http://www.vakokybe.lt/get.php?f.575>>
105. Horizontali elektroninės valdžios politikos funkcijų peržiūra. Bandomosios funkcijų peržiūros ataskaita. [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-13] <www.vakokybe.lt/get.php?f.534>
106. LRV nutarimo „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ poveikio vertinimas. Galutinė ataskaita. 2011 m. rugsėjo 21 d. Estep [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-13] <<http://www.lrv.lt/bylos/VORTprojektas/Dokumentai/1-Asmenu%20aptarnavimo%20taisykliu%20ex%20post%20poveikio%20vertinimas.pdf>>
107. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. „Vyriausybės siekis – kuo daugiau viešųjų paslaugų elektroninėje erdvėje“, 2010. <<http://www.lrv.lt/naujienos/?md-6506>> [žiūrėta 2011 12 30].

Dorelis M. *Elektroninės valdžios diegimas tarpinstitucinėje viešojo sektoriaus sistemoje. Pasaulinė patirtis ir Lietuvos perspektyvos/* Elektroninio viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. T.Limba. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2013. – 72 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotos elektroninės valdžios sąveikumo diegimo galimybės. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu atskleista elektroninės valdžios sąveikumo samprata ir raidos tendencijos, sąveikumo principai ir modeliai. Antroje dalyje atlikta elektroninės valdžios sąveikumo diegimo pasaulinės patirties analizė. Trečioje dalyje atliktas elektroninės valdžios sąveikumo diegimo galimybių tyrimas. Darbo gale pateiktos išvados ir pasiūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: elektroninė valdžia, sąveikumas, sąveikumo sistema, tarpinstitucinis sąveikumas.

Dorelis M. *Establishment of E-government services in the Inter-institutional system of Public Sector: Global Experience and Prospects in Lithuania*. Master Thesis of Electronic Public Administration. Supervisor doc. dr. T. Limba. Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, 2013. – 72 pg.

ABSTRACT

The possibilities of implementation of electronic government interoperability are analysed in this Master thesis. In the first part the conception and development trends of electronic government interoperability are presented from the theoretical point of view. In the second part the analysis of world experience for implementation of electronic government interoperability is performed. In the third part the research on possibilities of implementation of electronic government interoperability is performed. Finally, the conclusions and suggestions are provided at the end of thesis.

Keywords: electronic government, interoperability, interoperability system, inter-institutional interoperability.

Dorelis M. *Elektroninės valdžios diegimas tarpinstitucinėje viešojo sektoriaus sistemoje. pasaulinė patirtis ir lietuvos perspektyvos*/ Elektroninio viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. T.Limba. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2013. – 72 p.

SANTRAUKA

Magistrinio darbo tema pasirinkta atsižvelgiant į didelį jos aktualumą. Sparčiai besivystančios informacinių ir ryšių technologijos atvėrė naujas globalaus bendravimo ir sąveikos galimybes – sukūrė elektroninę erdvę be įprastų laiko ir atstumo suvaržymų. Todėl vienas svarbiausiųjų uždavinių šiuolaikinei valstybei – keistis atsižvelgiant į modernėjančios visuomenės ir verslo poreikius bei lūkesčius, keisti valstybės valdymą, t.y. modernizuoti viešąjį administravimą, diegiant šiuolaikines technologijas, pertvarkant ir permąstant organizacinius procesus, atsižvelgiant į vartotojo poreikius.

Magistrinio darbo tyrimo objektas – Elektroninės valdžios sąveikumo tarp viešojo sektoriaus institucijų diegimas.

Tyrimo tikslas – išanalizavus pasaulinę praktiką diegiant elektroninės valdžios sąveikumą tarpinstitucinėje viešojo sektoriaus sistemoje, pateikti rekomendacijas elektroninės valdžios sąveikumo sistemos diegimui tarp viešojo sektoriaus institucijų Lietuvoje.

Šiame magistro darbe taikyti aprašomasis, sisteminės analizės, loginis, lyginamasis ir kokybinio tyrimo tyrimo metodai.

Magistro baigiamajame darbe atlikta analizė parodė, jog Lietuva nėra tinkamai pasirengusi valstybės informacinių išteklių valdymui tarpinstitucinėje sąveikumo platformoje. Informacinių išteklių sąveikumo galimybės Lietuvoje išnaudojamos nepilnai. Lietuvoje nėra pilnai suformuota informacinių išteklių sąveikumo politika, trūksta šios srities koordinavimo ir apibrėžtumo. Darbe atlikta analizė parodė, jog e. valdžios sąveikumo projektų įgyvendinimo metu kylančios problemos yra šios: valdžios institucijos neturi aiškiai suformuluotų poreikių ir vizijos, nacionalinis koordinavimas yra nepakankamas, dalis šių projektų negali būti įgyvendinti dėl funkcijų pasidalijimo tarp atskirų valdžios institucijų, per mažas projektus įgyvendinančių organizacijų bendradarbiavimas, nepakankama įgyvendinančių institucijų patirtis.

Dorelis M. *Establishment of E-government services in the Inter-institutional system of Public Sector: Global Experience and Prospects in Lithuania*. Master Thesis of Electronic Public Administration. Supervisor doc. dr. T. Limba. Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, 2013. – 72 pg.

SUMMARY

The subject of MA paper is chosen due to its great significance. Information and communication technologies, which are rapidly developing, have opened new opportunities of global communication and interaction: it created an electronic space without usual constraints of time and distance. Therefore, one of the most important tasks in the modern country is to change considering the needs and expectations of modernising society and business, to change state governance, i.e. to modernise public administration when implementing modern technologies, reorganising and rethinking organizational processes considering the needs of consumer.

The object of Master thesis research is implementation of electronic government interoperability among public sector institutions.

The aim of the research is to present recommendations of implementation of interoperability system of electronic government among public sector institutions in Lithuania after analysing the world practices when implementing electronic government interoperability in the system of inter-institutional public sector.

In this paper the descriptive, systemic, evaluation, logical, comparative and qualitative methods were applied.

The analysis performed in this master thesis showed that Lithuania is not properly prepared for state information resource management in the platform of inter-institutional interoperability. The possibilities of information resource interoperability are not applied fully. The policy of information resource interoperability is not fully settled, there is lack of coordination and explicitness in this area. The analysis performed in this paper showed that these are the problems arising when implementing the projects of electronic government interoperability: the authorities do not have clearly formulated needs and visions, national coordination is not sufficient, some of the projects can not be implemented due to the functions distributed among different authorities, insufficient communication between organizations that implement the projects, and insufficient experience of those institutions.